

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3
ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลชกัก

นางสาว วริยา สีละฉิติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0310-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF ARTISTIC EXPRESSION THROUGH FINGER PAINTING OF THIRD GRADE
KINDERGARTENERS BASED ON RHODA KELLOGG'S THEORY

Miss Wariya Leelathiti

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Inter-Departmental Program in Art Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0310-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือ
ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลออก์

โดย

นางสาว วริยา ลีละธิตี

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี

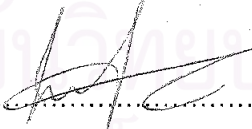
คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เกษร ธิตะจารี)

วริยา ลีละวดี : การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้น
อนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลลอกก์ . (A STUDY OF ARTISTIC EXPRESSION
THROUGH FINGER PAINTING OF THIRD GRADE KINDERGARTENERS BASED ON
RHODA KELLOGG'S THEORY) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศิริบุรี
จำนวนหน้า 140 หน้า ISBN 974-17-0310-7

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของ
นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลลอกก์ โดยศึกษาเกี่ยวกับขั้นพัฒนาการการระบายสี
ด้วยนิ้วมือ ซึ่งพิจารณาจากด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ ด้านรายละเอียดของการแสดงออก และ
ด้านการระบายสี และการวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย
เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่ศึกษาในปีการศึกษา 2544 จำนวน 30 คน ของโรงเรียนอนุบาลบ้านไทร
งาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งเด็กทั้งหมดมีอายุเฉลี่ย 5 ปี 7 เดือน การเก็บ
ข้อมูลในการวิจัยนี้ทั้งหมด 3 ครั้ง มีจำนวนผลงานทั้งสิ้น 90 ชิ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) อุปกรณ์
และเครื่องมือที่ใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ 2) แบบคำสั่ง 3) แบบวิเคราะห์ผลงาน ตามทฤษฎีของ โรดา
เคลลลอกก์ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ 3.1) การวิเคราะห์พัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ 3.2) การ
วิเคราะห์การวาดภาพคน 4) แบบสัมภาษณ์ 5) แบบสังเกตการณ์ประกอบพฤติกรรมการระบายสีด้วย
นิ้วมือ

ผลการวิจัยพบว่า การระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กส่วนมากเป็นไปตามทฤษฎีของ โรดา เคล
ลลอกก์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) เด็กทุกคนมีการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมืออยู่ในขั้นเป็นรูปภาพ เป็นภาพที่ผู้ใหญ่
สามารถดูออก ซึ่งเด็กมักจะวาดเป็นภาพคน บ้าน สัตว์ และ ต้นไม้ ส่วนด้านโครงสร้างของการสร้าง
ภาพของเด็กทุกคนปรากฏแบบ แสดงรูปภาพ ด้านรายละเอียดของการแสดงออกปรากฏแบบ แสดง
รูปภาพ เช่นกัน และด้านการระบายสีของเด็กส่วนมาก เป็นการระบายสีโดยใช้หลายสี และมีลักษณะที่ไม่
ผสมสีปนเปกันเหมือนโคลน

2) การวาดภาพคนของเด็กส่วนมาก พบว่า ส่วนของร่างกายที่เด็กมักจะวาดมากที่สุด คือ ศีรษะ
หน้าตา และ ขา ซึ่งภาพคน que เด็กส่วนใหญ่วาดนั้นมักจะมีส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบถ้วน
นอกจากนี้ยังพบว่าเทคนิคที่เด็กส่วนมากใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ คือ การใช้ฝ่ามือในการระบายสี
และ การใช้นิ้วมือนิ้วเดียวในการวาดภาพ สีที่เด็กส่วนมากเลือกใช้ คือ สีชมพู และเด็กมักจะวาดภาพ
ตกแต่งเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนด

ภาควิชา.... ศิลปศึกษา.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา...ศิลปศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา....2544.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4283802027 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : FINGER PAINTING/ THIRD GRADE KINDERGARTENERS/ RHODA KELLOGG'S
THEORY

WARIYA LEELATHITI : A STUDY OF ARTISTIC EXPRESSION THROUGH FINGER
PAINTING OF THIRD GRADE KINDERGARTENERS BASED ON RHODA KELLOGG'S
THEORY. THESIS ADVISOR : ASSIST.PROF.SULAK SRIBURI,Ed.D. 140 pp.
ISBN 974-17-0310-7

The purpose of this research was to study the artistic expression through finger painting of third grade kindergarteners based on Rhoda Kellogg's theory concerning the stage of finger painting development ; considered follow structure ,content and coloring , and human figure drawing. Subjects were 30 third grade kindergarteners of Bansaingam Kindergarten under Office of Private Education Commission in 2001 academic year. The average of the children's age was 5 years 7 months. The research instruments were : 1) Equipment and the finger painting instruments 2) The instruction for finger painting 3) A set of criteria for analysis based on Rhoda Kellogg's theory were:
3.1) analysis of finger painting development 3.2) analysis of human drawing . 4) The interviewing form
5) The observation form

The results finding were that most children finger paintings followed Rhoda Kellogg's theory which concluded by this following:

1) All children expressed their finger paintings as the level of "Pictorial stage" which adult could understand what they wanted to express in their paintings. The children usually draw man, animal, and tree, For the structure and content of their paintings were "Pictorials". The way of coloring, the children used many colors, the colors were very clear not mix up like mud.

2) When the children drew man in their finger painting, it was found that the most body part they drew were head, face, and legs. In their finished finger painting, it was found that most finger paintings of man was incomplete of body part, some part of body was disappear. Furthermore, it was found that most children used their palm for spreading color on the paper and used only one finger for making or drawing picture. Most favorite colors they used were pink and they liked to decorate their picture more without requirement.

Department.....Art Education.....

Student's signature.....

Field of study.....Art Education.....

Advisor's signature.....

Academic year.....2001.....

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากมีบุคคลหลายๆท่านที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพ่อ คุณแม่ ของผู้วิจัยที่ให้โอกาสและสนับสนุนทางด้านการศึกษามาโดยตลอด อีกทั้งยังเป็นกำลังใจที่สำคัญให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทัศน์ ณ อยุธยา ศิริบุรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาและข้อคิดต่างๆมากมาย กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. อำไพ ติรณสาร ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานกรรมการ และ กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เกษร ธิตะจารี ที่กรุณาให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมถึงคณาจารย์ในภาคศิลปศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และมีความเมตตาให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาสละเวลาตรวจสอบ แก้ไข และให้คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ วิรัตน์ คุ้มคำ อาจารย์ ทินกร บัวพลู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นवलลลอ ทินานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉันทนา ภาคบงกช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริลักษณ์ ศรีภมม อาจารย์ นารี ศิริทรัพย์ อาจารย์ ประเทศ สุขสถิตย์ และ อาจารย์ ลลิตพรรณ ทองงาม

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ที่ให้ความสนับสนุนให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนอนุบาลบ้านไทรงาม โรงเรียนเฉลิมวิทยา รวมถึงคุณครู และนักเรียน ที่เล็งเห็นความสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้และกรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทดลองและเก็บข้อมูลด้วยดี รวมถึงเพื่อนๆและพี่ครุศิลป์ ที่ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้ที่ผู้วิจัยมิได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3. สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.4. ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
1.6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.7. วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1. การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย	8
2.2. การสังเกตพฤติกรรมและการสัมภาษณ์เด็กปฐมวัย.....	15
2.3. กิจกรรมศิลปะกับเด็กปฐมวัย.....	17
2.4. การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก.....	20
2.5. การระบายสีด้วยนิ้วมือ.....	37
2.6. ทฤษฎีการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือของ โรดา เคลลอร์ก์	40
2.7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
3.1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	65
3.2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	65
3.3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	66
3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	72

บทที่	
3.5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
3.6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	73
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
รายการอ้างอิง.....	110
ภาคผนวก.....	114
ภาคผนวก ก.....	115
ภาคผนวก ข.....	118
ภาคผนวก ค.....	126
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	140

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. คำร้อยละของด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ.....	77
2. คำร้อยละของด้านรายละเอียดของการแสดงออก.....	78
3. คำร้อยละของด้านการระบายสี.....	79
4. คำร้อยละของขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ.....	80
5. คำร้อยละของรูปแบบของภาพคน.....	81
6. คำร้อยละของส่วนต่างๆของภาพคน.....	82
7. คำร้อยละของลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏ.....	84
8. คำร้อยละของการวาดภาพตกแตงนอกเหนือจากที่กำหนด ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์.....	85
9. คำร้อยละของพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์.....	86
10. คำร้อยละของภูมิหลังของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จากแบบสัมภาษณ์	89

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี แม้ว่าเด็กยังไม่สามารถอ่านหนังสือ หรือการพัฒนาทางภาษาพูดยังสื่อสารได้ไม่ดีก็ตาม แต่เด็กจะสามารถบอกเล่าความรู้สึกนึกคิด และสะท้อนปัญหาที่มีอยู่ภายในใจให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้อย่างละเอียด โดยผ่านการแสดงออกทางศิลปะ (ผดุง พรหมมุล, 2524 อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) เนื่องจากเด็กในช่วงวัย 3-6 ปี เป็นวัยที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งเด็กจะแสดงพัฒนาการด้านต่างๆโดยผ่านกิจกรรมศิลปะเป็นหลัก นอกจากนี้ศิลปะยังช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพให้แก่เด็กในด้าน การรับรู้ ความคิด และความรู้สึก เนื่องจากขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะ ย่อมเกี่ยวข้องกับ การสร้างสรรค์รูปทรงหรือรูปร่าง แม้ว่าในช่วงแรกจะเป็นการสื่อสารเฉพาะตัวในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นการกระตุ้นการรับรู้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เด็กได้เรียนรู้ถึง รูปทรง รูปร่าง มวล ปริมาตร รวมทั้งพื้นผิวของสิ่งต่างๆตามวิถีของศิลปะ ซึ่งเด็กจะสามารถเห็นถึงความแตกต่างเหล่านี้ในสิ่งต่างๆรอบตัวเขาได้ และขณะที่เด็กสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ นั้น ต้องอาศัยการจัดกระบวนการความคิดที่รวดเร็วและต่อเนื่อง ในการควบคุมการแสดงออกให้ เป็นไปตามความคิดภายในใจ อีกทั้งศิลปะยังเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกออกมาในงานศิลปะอีกด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ดังนั้นศิลปะจึงเป็นพื้นฐานสำคัญ สำหรับเด็ก ทำให้เด็กมีความเจริญเติบโตอย่างสมดุลในทุกด้าน ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เด็ก กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานในวิชาชีพสาขาต่างๆตามความถนัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นบุคคลที่มีคุณค่าในสังคมต่อไป

นอกจากนี้ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ยังได้จัดให้กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งที่ต้องมีในการจัดประสบการณ์ประจำวัน เนื่องจาก กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกถึง อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ จินตนาการ ซึ่งได้แก่ การวาดภาพระบายสี การปั้น การฉีก-ตัด-ปะ การพิมพ์ภาพ การประดิษฐ์ การระบายสีด้วยนิ้วมือ เป็นต้น ซึ่งจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมศิลปะนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กมี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สนุกสนานเพลิดเพลิน ส่งเสริมกล้ามเนื้อมือ และการพัฒนาการ ประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อ และสายตา รวมถึงฝึกการสังเกต การแสดงออกอย่าง มั่นใจ ความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (กรมวิชาการ, 2540) และการจัดกิจกรรม ศิลปะสร้างสรรค์จึงต้องมีความหลากหลายเพื่อเป็นการเปิดกว้างทางความคิดให้เด็กเกิดการ พัฒนาการรับรู้มากขึ้น และเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสทดลองประสบการณ์ทางศิลปะใหม่ๆอยู่เสมอ (Herberholz and Alexander, 1985)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้การระบายสีด้วยนิ้วมือ เป็นกิจกรรมศิลปะอย่างหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่พัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็ก และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อเล็ก และสายตา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กในวัยนี้ นอกจากนี้การระบายสีด้วยนิ้วมือยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้รูปแบบศิลปะนามธรรม และได้ฝึกการสังเกตผลจากการทำให้รูปร่างเปลี่ยนแปลงจากการเคลื่อนไหวของมือ ฝึกการสังเกตการเกิดภาพที่แตกต่างไปจากการวาดภาพโดยทั่วไปที่เส้นของภาพที่มองเห็นมักจะเกิดจากการวาดหรือการลากเส้นด้วยดินสอ หรือ สี ที่เพิ่มเติมลงในกระดาษ แต่ในทางตรงกันข้าม การเกิดภาพจากการระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นเส้นที่ทำให้เกิดภาพนั้นเกิดจากการขูดเอาเนื้อสีออกจากกระดาษ นอกจากนี้เด็กจะรู้สึกถึงความเชื่อมโยงของการเคลื่อนไหวมือกับรูปร่างที่มองเห็น การระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้การผสมกันของสีต่างๆ และเป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถสร้างสรรค์ได้ง่าย (Hartley, 1971)

เคลลลอกก์ (Kellogg, 1955) ได้ศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กอนุบาล และศึกษาลักษณะในการระบายสีด้วยนิ้วมือนับด้านต่างๆ 3 ด้าน ดังนี้คือ ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ ด้านรายละเอียดของการแสดงออก และด้านลักษณะของการระบายสี ซึ่งลักษณะของทั้ง 3 ด้าน นี้เป็นสิ่งที่สำคัญในการพิจารณาจำแนกชั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กตามทฤษฎีของ โรดา เคลลลอกก์ ที่จำแนกชั้นพัฒนาการในการระบายสีด้วยนิ้วมือไว้ 4 ชั้น ด้วยกัน คือ 1) ชั้นเริ่มแรก เป็นชั้นที่เด็กยังไม่กล้าทำให้ภาพเกิดการเปลี่ยนแปลง 2) ชั้นละเลงสี เป็นชั้นที่เด็กละเลงสีอย่างอิสระ 3) ชั้นมีจุดมุ่งหมาย เป็นชั้นที่เด็กเริ่มวาดภาพเพื่อเป็นการออกแบบแล้ว แต่ภาพยังมีลักษณะเป็นภาพนามธรรม 4) ชั้นเป็นรูปภาพ เป็นชั้นที่เด็กสามารถวาดได้เป็นภาพที่สามารถมองออกว่าเป็นภาพอะไร ซึ่งความสามารถในการแสดงออกของเด็กจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการทำกิจกรรมนี้ และวุฒิภาวะของตัวเด็กเองด้วย นอกจากนี้ เคลลลอกก์ ยังได้ศึกษาการวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กอีกด้วย ซึ่งการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือนี้อีกมีลักษณะที่เฉพาะตัว เนื่องจากการวาดภาพโดยใช้นิ้วมือนี้มีความสิ้นของเนื้อสีเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การควบคุมมือในการวาดภาพจึงลำบากกว่าการวาดภาพด้วยดินสอ อีกทั้งการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือนี้อีกมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่แตกต่างจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้วัสดุอื่น ๆ อีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้จึงเห็นได้ว่า การระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กอนุบาล เนื่องมาจากเป็นกิจกรรมที่เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก พัฒนาความคิด

สร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการ ซึ่งการศึกษาถึงการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือในงานวิจัยต่างประเทศมักจะศึกษาในเชิงศิลปศึกษา และการวิเคราะห์ทางจิตสำหรับเด็ก ส่วนในประเทศไทยนั้นยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กในเชิงศิลปศึกษาเลย ส่วนเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 นั้น เป็นขั้นสุดท้ายของการศึกษาในระดับอนุบาลและเป็นวัยที่จะต้องก้าวสู่ชั้นประถมศึกษาต่อไป ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าเป็นวัยที่สำคัญและเหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลงานและทำความเข้าใจการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กไทยให้มากขึ้น รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและเป็นแนวทางในการทำวิจัยต่อเนื่องได้ จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาในด้านขั้นพัฒนาการ และ การวาดภาพคน ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์

สมมติฐานของการวิจัย

เด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 จะมีการระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นไปตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์ โดยศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1. ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ซึ่งพิจารณาจาก 3 ด้าน ดังนี้
 - 1.1 ด้านโครงสร้างของการเกิดภาพ (Structure)
 - 1.2 ด้านรายละเอียดของการแสดงออก (Content)
 - 1.3 ด้านการระบายสี (coloring)
2. การวาดภาพคน (human figure)

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 30 คน เป็นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรแบบเจาะจง จากโรงเรียนอนุบาลบ้านไทรงาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. สภาพแวดล้อมในการทดสอบได้แก่ เวลา สถานที่ และวัน ถือว่าไม่มีผลในการทำแบบทดสอบ
2. การศึกษานี้มุ่งศึกษาเฉพาะโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กชั้นอนุบาล 3 ที่มีอายุระหว่าง 5 ถึง 6 ปี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การระบายสีด้วยนิ้วมือ (finger painting) หมายถึง การใช้มือ , ส่วนต่างของมือ รวมถึงส่วนของแขน ในการวาดภาพระบายสีลงบนกระดาษ
2. ทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์ หมายถึง ทฤษฎีที่ใช้เป็นหลักการทางศิลปศึกษาในเรื่อง พัฒนาการทางการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็ก โดยหลักพัฒนาการนี้อยู่บนพื้นฐาน พัฒนาการการวาดภาพด้วยดินสอที่ โรดา เคลลอร์ก์ ได้ศึกษาและรวบรวมจากภาพวาดของเด็ก
3. ชั้นเป็นรูปภาพ หมายถึง ชั้นพัฒนาการในการระบายสีด้วยนิ้วมือชั้นที่ 4 ซึ่งเด็กสามารถวาดเป็นภาพที่ผู้ใหญ่สามารถดูออก

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับดังนี้คือ

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และวิเคราะห์ปัญหาในการวิจัย
 - ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางการแสดงออกทางศิลปะ

ของเด็ก และพัฒนาการทางการระบายสีด้วยนิ้วมือ (finger painting) ของเด็ก จากหนังสือวารสาร เอกสาร บทความ และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง

- สร้างกรอบความคิดในการวิจัย

2. กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ประกอบด้วยกระดาษเขียนขนาด 12 “ X 18” สีสำหรับระบายสีด้วยนิ้วมือจำนวน 6 สี ได้แก่ สีแดง ,สีส้ม ,สีน้ำเงิน ,สีเขียว, สีน้ำตาล และ สีชมพู กระจกใสสี ข้อนตักสี ถังน้ำสำหรับล้างมือ ผ้าเช็ดมือ และกระจกเต็มตัวแบบติดผนังห้อง

3.2 แบบทดสอบการระบายสีด้วยนิ้วมือ จำนวน 3 หัวเรื่อง คือ 1) ตัวฉัน 2) เพื่อนรักของฉัน 3) คนที่ฉันรักมากที่สุด

3.3 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป และ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลงาน

3.4 แบบสังเกตการณ์

3.5 แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ

เครื่องมือที่สร้างขึ้นนี้ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ก่อนนำไปทดลองใช้

4. ทดลองเครื่องมือที่สร้างขึ้นกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ของโรงเรียนเฉลิมวิทยา ซึ่งโรงเรียนนี้มีลักษณะการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อม ที่ใกล้เคียงกับโรงเรียนที่ใช้เก็บข้อมูลจริง และนำผลที่ได้จากการทดลองเครื่องมือนั้นมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์

5. เก็บรวบรวมข้อมูล

6. นำผลงานเด็กทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจ

7. วิเคราะห์ข้อมูล

8. สรุปผลการวิจัย อภิปราย และเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลต่างๆในด้านลักษณะการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กไทย จากงานวิจัยนี้สามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการแสดงออกของเด็ก

2. ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะ ส่งเสริมพัฒนาการและขยายขอบข่ายความคิดของเด็กได้อย่างเหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูล หลักการ และทฤษฎีต่างๆจากหนังสือ เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย
2. การสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์เด็กปฐมวัย
3. กิจกรรมศิลปะกับเด็กปฐมวัย
4. การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
5. การระบายสีด้วยนิ้วมือ
6. ทฤษฎีการแสดงออกของการระบายสีด้วยนิ้วมือของ โรดา เคลลอกก์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย

หลักในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นเป็นการศึกษาที่ไม่ได้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้ใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. หลักการ ต้องเป็นการจัดโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กอายุ 3-6 ปีทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยบุคลากรที่มีความรู้ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและเป็นการร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน

2. จุดมุ่งหมาย มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยแบ่งออกเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 10

ประการ และคุณลักษณะตามวัย แยกตามพัฒนาการของเด็กกลุ่มอายุ 3-4 ปี, 4-5 ปี และ 5-6 ปี ตามลำดับดังนี้ ดังนี้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก

- 1) มีสุขภาพดีเจริญเติบโตตามวัย และมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
- 2) ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และเล็กได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
- 3) ร่าเริง แจ่มใส มีความสุข และรู้สึกดีต่อตนเองและผู้อื่น
- 4) มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
- 5) ช่วยเหลือตัวเองได้ตามวัย
- 6) อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

- 7) รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่น และความเป็นไทย
- 8) ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 9) มีความสามารถในการคิด และแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และมีเจตคติที่ดีต่อ
การเรียนรู้สิ่งต่างๆ
- 10) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-4 ปี

- พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถเดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ วิ่งแล้วหยุดได้โดย
ไม่ล้ม ใช้กรรไกรมือเดียวได้ และวาดภาพพระบายสีอิสระได้
- พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม พอใจคนที่ตามใจ ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่
พอใจและได้รับคำชม ช่วยเหลือตนเองได้ ชอบเล่นแบบคู่ขนานซึ่งหมายถึงการเล่นของเล่นชนิด
เดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น
- ด้านสติปัญญา สนใจนิทานและเรื่องเล่าต่างๆ มีสมาธิสั้นเนื่องจากมีความสนใจ
สิ่งต่างๆรอบตัว ชอบท่าย "ทำไม" ตลอด มีการร้องเพลงง่ายและแสดงท่าทางเลียนแบบ
สามารถพูดประโยคยาวขึ้น และยังไม่สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรม

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 4-5 ปี

- พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถเดินวิ่ง กระโดดได้ดีเพราะกล้ามเนื้อเริ่ม
ประสานสัมพันธ์กัน มีความกระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย และสามารถตัดกระดาษเป็นเส้นตรง
- พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม เด็กจะมีความมั่นใจในตนเองสูงขึ้นมาก
ชอบทำท่ายผู้ใหญ่ ต้องการให้มีคนฟังตนเอง และมีคนสนใจ นอกจากนี้ยังมีความสนใจผู้อื่น

ชอบเล่นบทบาทสมมติและชอบเล่นเป็นกลุ่ม

- พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถเปรียบเทียบได้ เรียงลำดับเหตุการณ์ และเริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ชอบถาม “ทำไม” เนื่องจากเริ่มเรียนรู้ได้แล้ว เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผล และสามารถพูดเป็นประโยคยาวได้

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 4-5 ปี

- พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถเดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว มีความกระฉับกระเฉงไม่อยู่เฉย สามารถใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น สามารถติดกระดุม ผูกเชือก รongเท้าได้ ฯลฯ

- พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม เด็กวัยนี้จะอายง่าย ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ชอบสร้างความพอใจให้ผู้อื่น และชอบแสดงออก และทำสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้ใหญ่ชมเชย

- พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถพูดประโยคได้ยาวขึ้น รู้คำศัพท์มากขึ้น สามารถร้องเพลง ท่องคำคล้องจองได้ บอกชื่อ นามสกุลของตนเองได้ นอกจากนี้ยังสามารถนับ 1-20 ได้ และ บอกความแตกต่างของ กลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง รวมถึงการจัดหมวดหมู่สิ่งของได้

3. การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุของเด็กเป็นหลัก ซึ่งอาจมีการเรียกชื่อที่แตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี อาจเรียกว่า อนุบาล 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4-5 ปี อาจเรียกว่า อนุบาล 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5-6 ปี อาจเรียกว่า อนุบาล 3 เป็นต้น

4. ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้เด็ก 1-3 ปีการศึกษา โดยประมาณทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

5. แนวการจัดประสบการณ์ ให้กำหนดแนวทางสำคัญในการจัดประสบการณ์ คือ ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และจัดให้สอดคล้องกับวัย ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ในบรรยากาศที่อบอุ่นเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่นที่หลากหลาย เป็นประสบการณ์ตรงที่让孩子มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ เด็ก และผู้ใหญ่ โดยมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

6. กิจกรรมประจำวัน มีลักษณะการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการเล่น กิจกรรมอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง เกมการศึกษา และกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ฯลฯ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมในแต่ละวันให้ครอบคลุมหารพัฒนาเด็ก ๆ สิ่งต่างต่อไปนี้ คือ การพัฒนากล้ามเนื้อ

ใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก มีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการคิด การส่งเสริมการเลือกและการตัดสินใจ การส่งเสริมลักษณะนิสัยและทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กควรมีทั้งกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ ควรมีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมเคลื่อนไหวและสงบ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและครูเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีระยะเวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยดังนี้ วัย 3 ปี มีความสนใจสั้นประมาณ 8 นาที ส่วนเด็ก 4 ปี มีความสนใจได้ประมาณ 12 นาที และเด็กวัย 5 ปี มีความสนใจได้ประมาณ 15 นาที

7. เนื้อหา ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมได้กำหนดไว้ 2 ส่วน คือ

- ส่วนที่เป็นประสบการณ์ที่เด็กทุกคนควรได้รับ เพื่อจะช่วยพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ สังคม และสติปัญญา เด็กได้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัตถุ สิ่งของกับเพื่อน และบุคคลอื่นๆ ซึ่งประสบการณ์สำคัญมี 9 ประการ ได้แก่ การสื่อความคิดที่เป็น การกระทำการใช้ภาษา การเรียนรู้ทางสังคม การเคลื่อนไหว ดนตรี การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์และเวลา

- ส่วนที่เป็นเนื้อหาและแนวคิด มี 9 หัวข้อ คือ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียนของเรา บุคคลต่างๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การคมนาคมและการสื่อสาร สิ่งต่างๆรอบตัวเรา แต่ละหัวข้อจะมีแนวคิดที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็กหลังการทำกิจกรรมที่หลากหลายแล้ว

8. การประเมินพัฒนาการ โดยใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคลขณะทำกิจกรรมต่างๆในแต่ละวัน และมีการรวบรวมผลงานความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการเจริญเติบโต น้ำหนัก ส่วนสูง และสุขภาพของเด็ก และนำผลที่ได้มาวางแผนปรับปรุงการจัดประสบการณ์และกิจกรรมเพื่อที่จะพัฒนาเด็กให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (กรมวิชาการ, 2540)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในวัยนี้ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆให้แก่เด็กได้อย่างเหมาะสมกับวัยในแต่ละวัย ซึ่งพัฒนาการทั่วไปของวัยเด็กอายุ 2 – 6 ปี มีดังนี้

1. พัฒนาการทางร่างกาย

เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งระบบประสาท โครงกระดูกและกะโหลกศีรษะเริ่มพัฒนาขึ้น จำนวนและขนาดกระดูกเพิ่มขึ้นและแข็งแรงขึ้น ร่างกายมีการปรับตัวให้รับประทานอาหารแบบผู้ใหญ่ได้ ส่วนกล้ามเนื้อมีการพัฒนาเป็นสัดส่วนกับการ

เจริญเติบโตของร่างกาย เด็กชายจะมีกล้ามเนื้อมากกว่าเด็กผู้หญิง กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กวัยนี้พัฒนาดีแล้วโดยเฉพาะเมื่ออายุได้ 3 ปี เด็กจะสามารถกระโดด ปีนปาย หมุนตัวทรงตัวได้ แต่กล้ามเนื้อเล็กหรือกล้ามเนื้อย่อยยังพัฒนาได้ไม่เต็มที่ ซึ่งได้แก่ กล้ามเนื้อตา มือ นิ้วมือ (พรพรรณทิพย์ ศิริวรรณนุศย์, 2522) ซึ่ง กิเซล (Gesell, 1940) ได้กล่าวถึง การพัฒนากล้ามเนื้อเล็กของเด็กนั้นเริ่มจาก การใช้มือตะปบ ต่อมาจึงสามารถจับวัตถุโดยใช้นิ้ว 4 นิ้วและฝ่ามือ เริ่มจากการใช้ฝ่ามือที่ใกล้กับสันมือมากที่สุด หลังจากนั้นเมื่อมีพัฒนาการที่สูงขึ้นจึงจะใช้กลางฝ่ามือ และสามารถใช้ฝ่ามือกับนิ้วหัวแม่มือในการช่วยจับสิ่งของตามลำดับ จนในที่สุดเด็กจึงจะสามารถหยิบจับวัตถุโดยใช้ นิ้วหัวแม่มือและปลายนิ้วได้ (อ้างถึงใน กรวิภา สรรพกิจจำนง, 2532)

พัฒนาการทางการใช้กล้ามเนื้อเล็กในการทำกิจกรรมต่างของเด็กปฐมวัย มีดังนี้ เมื่อเด็กอายุ 3-4 ปี สามารถต่อไม้บล็อกทั้งแนวนอนและแนวตั้งได้ สามารถระบายสี ทาสี ฉีกกระดาษพับกระดาษ ฯลฯ เด็กอายุ 3 ปี อาจประสบความสำเร็จยากในการตัดกระดาษอยู่บ้าง แต่เมื่อเด็กอายุ 4 ปี เด็กจะสามารถตัดกระดาษได้ดีขึ้น เด็กที่มีอายุ 5-6 ปี จะมีการพัฒนาการเนื้อเล็กจนสามารถเขียนได้ ถึงแม้ว่าจะไม่อยู่บนเส้นที่กำหนดก็ตาม ตัวอักษรยังไม่คงที่การเขียนกลับเป็นเรื่องปกติของเด็กวัยนี้ เด็กชอบทำกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย ชอบการระบายสี การวาดภาพ การตัดกระดาษ ฯลฯ (หรรษา นิลวิเชียร, 2535)

2. พัฒนาการทางสังคม

เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมสังคมจากการเล่น มีการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด เช่นการเดิน การพูด การแสดงท่าทางต่างๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, 2525: 189) เด็กวัย 3-4 ปีเริ่มรู้จักการแบ่งปัน การรอคอย และการผลัดเปลี่ยน เด็กอาจให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ได้เพียงสักครู่ หลังจากนั้นก็อาจจะเริ่มดื้อและแสดงความเป็นเจ้านาย เมื่ออายุได้ 5-6 ปี จะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง ชอบเล่นกับเด็กอื่นๆ ชอบสร้างความพอใจให้ผู้อื่น และชอบแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้ใหญ่ชมเชย (กรมวิชาการ, 2540) เด็กเริ่มมีการเข้าสังคมรู้จักผูกมิตร รู้จักการรวมกลุ่มย่อย ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เล่นรวมทั้งสองเพศ ชอบสร้างกฎเกณฑ์และเปลี่ยนกฎอยู่บ่อยๆ เด็กชอบเล่นเกมและชอบเอาชนะ บางครั้งไม่สามารถแยกถูกผิดได้ (หรรษา นิลวิเชียร, 2535)

3. พัฒนาการทางอารมณ์

เด็กวัย 3 – 4 ปี มักมีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ โโมโหง่ายหงุดหงิด มักจะแสดงความดีใจร้อนต่อพ่อแม่อยู่เสมอ จะเริ่มพัฒนาอารมณ์ขึ้นเมื่อได้คบกับเพื่อนหรือเข้าโรงเรียน (สุชา จันน์เอม, 2527) เมื่อเด็กอายุได้ 5-6 ปี เริ่มสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกในวิธีที่สังคมยอมรับและตระหนักถึงอารมณ์ของตนเองและบางครั้งก็เกิดความรู้สึกขัดแย้ง (หรรษา นิลวิเชียร, 2535)

4. พัฒนาการทางสติปัญญา

เด็ก 3 – 4 ปี เริ่มสนใจที่จะสำรวจสิ่งแวดล้อม เรียนรู้การสรุปจากสถานการณ์หนึ่งไปยังสถานการณ์หนึ่งถึงแม้การสรุปของเด็กอาจจะดูน่าขันในความคิดของผู้ใหญ่ แต่เป็นเหตุเป็นผลสำหรับเด็ก เด็กเรียนรู้การจัดหมวดหมู่สิ่งของโดยคำนึงถึงคุณสมบัติเพียงหนึ่งอย่าง ด้านภาษามีการพัฒนาขึ้นบ้างแต่ยังใช้ไวยากรณ์ผิดบ่อยๆ เด็กชอบพูดในขณะที่กระทำและกระทำเพื่อแสดงออกทางความคิด แต่ยังไม่เข้าใจคำที่เป็นนามธรรม คำพูดของเด็กในวัยนี้มักจะเป็นเรื่องจริงผสมกับจินตนาการ (หรรษา นิลวิเชียร, 2535) เมื่อเด็กอายุประมาณ 5 – 6 ปี ทักษะทางสติปัญญาดีขึ้น เด็กสามารถพูดประโยคได้ยาวขึ้นและรู้คำศัพท์มากขึ้น สามารถร้องเพลงหรือท่องคำคล้องจองได้ บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนกหมวดหมู่สิ่งต่างๆ ได้ และบอกชื่อ นามสกุลของตนเองได้ (กรมวิชาการ, 2540) เริ่มเรียนรู้สัญลักษณ์ที่มีความหมาย และมีเทคนิคในการแปลความหมายสัญลักษณ์เหล่านั้น เริ่มเรียนรู้โมโนทัศน์ใหม่จากตัวอักษร เด็กน้อยคนที่สามารถอ่านในสิ่งที่ตนเองยังไม่มีประสบการณ์มาก่อน เด็กสนใจในเรื่องจำนวน (หรรษา นิลวิเชียร, 2535) เด็กมีความรู้สึกยึดตนเองเป็นหลัก ดังนั้นความคิดที่เกี่ยวกับตนเองจึงมีก่อน โดยการได้ดู จับต้อง ส่วนต่างๆ ของร่างกายและเห็นตนเองในกระจก และรู้ว่าจมูกปากและผม อยู่ที่ใด แต่ความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในร่างกายยังไม่ถูกต้องนัก และเด็กสามารถรู้จักเพศของตนเอง (ประณต คำฉิม, ม.ป.ป.อ้างถึงใน ลัดดา ลีตระกูล, 2531)

เนื่องจากเด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของการฝึกฝนความสามารถพื้นฐานต่างๆ เพื่อเตรียมตัวในการศึกษาอย่างมีระบบต่อไป ความสามารถพื้นฐานที่ควรจัดเป็นประจำทุกวันเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็ก ได้แก่

1. การส่งเสริมการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวของเด็กจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุนอกจากการพัฒนาตามวุฒิภาวะของร่างกายแล้ว การเรียนรู้ (learning) ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้การเคลื่อนไหวของเด็กมีประสิทธิภาพหรือมีความคล่องตัวมากขึ้น เด็กในวัยนี้ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ

ทางการเคลื่อนไหวเพื่อให้มีความสามารถในการเคลื่อนไหววัยต่างๆได้อย่างประสานสัมพันธ์ และมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่อาจทำได้โดยการส่งเสริมให้เด็ก ออกกำลัง การวิ่งกลางแจ้ง การปีนป่าย การเดินรำเข้าจังหวะ เป็นต้น

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525) การฝึกให้กล้ามเนื้อเล็กหรือกล้ามเนื้อมือแข็งแรงอาจทำได้โดยให้เด็กต่อท่อนไม้เป็นรูปต่างๆ การใส่และถอดชิ้นส่วนที่นำมาต่อกันได้สนิท การระบายสี ด้วยนิ้วมือโดยใช้มือทั้งสองข้างละเลงสีบนกระดาษและการปั้นดินเหนียว หรือ ดินน้ำมัน เป็นต้น (สุชา จันทน์เอม, 2527) การส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก เป็นการช่วยให้เด็กพัฒนาการประสานสัมพันธ์กล้ามเนื้อเล็กที่จะเป็นประโยชน์ในการเขียนต่อไป

(Hildreth, 1956) การจัด กิจกรรมให้เด็กควรมีความสมดุลทั้ง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรม รายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และ กิจกรรมที่บุคคลกรเป็นผู้ริเริ่ม

2. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ถ่ายทอด อารมณ์ ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆรอบตัว อาจจัดโดยใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ การประดิษฐ์อย่างอิสระ การเล่นเกมบทบาทสมมุติ ฯลฯ (กรมวิชาการ, 2540)

3. การส่งเสริมเพื่อฝึกหน้าที่ความรับผิดชอบในชีวิตประจำวัน อาจให้เด็กได้มีโอกาส รับผิดชอบงานเล็กๆน้อยๆเช่น การดูแลต้นไม้ การรับผิดชอบหน้าที่ในบ้านอย่างง่ายๆ ฯลฯ

4. การส่งเสริมการเข้าสังคมภายนอก เด็กวัยนี้ต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับเพื่อนหรือครู ตลอดจนสังคมนอกรบ้าน ควรจัดกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม เช่น การสอนและการชี้แนะให้เด็กรู้จักการให้และการรับ หน้าที่ของเพศของเด็ก ตลอดจนการเคารพ ในสิทธิของผู้อื่น

5. การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา เด็กเริ่มจะพูดถูกหลักไวยากรณ์เมื่อประมาณ อายุ 2 ½ ปี ถึง 3 ปี การฝึกการใช้ภาษาเพื่อให้เด็กเข้าใจและพูดได้ดีขึ้นโดยการเล่านิทานให้ฟัง แล้วถามเด็กเพื่อให้เด็กพูดและดูความเข้าใจ การพูดคุยกับเด็ก การบอกคำศัพท์ที่เด็กยังไม่รู้ การฝึกให้เด็กเล่านิทานหน้าห้อง เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525)

การสังเกตพฤติกรรมและการสัมภาษณ์เด็กปฐมวัย

ก. การสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

การสังเกตพฤติกรรมเป็นวิธีที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก การสังเกตอาจอยู่ในรูปแบบของการจดบันทึกหรือการให้ความสนใจในสิ่งที่เด็กกำลังทำหรือพูดอยู่ ในการสังเกตพฤติกรรมอย่างเป็นระบบนั้นครูควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตเด็กแต่ละครั้ง เสมอว่า ต้องการศึกษอะไร เช่น ถ้าครูต้องการประเมินพัฒนาการด้านการอ่านของเด็ก การสังเกตจะมีขึ้นในช่วงโม่งการอ่าน แต่ถ้าครูต้องการประเมินความเข้าใจในการอ่านของเด็ก การสังเกตจะมีขึ้นได้ทั้งในช่วงโม่งการอ่านรวมถึงการสนทนาพูดคุยของเด็กที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการสังเกตจึงเป็นตัวกำหนดธรรมชาติของการสังเกต ในการสังเกตผู้สังเกต หรือ ครูที่สังเกตควรที่จะจัดความคิดต่อเด็กออกด้วย

ขั้นตอนของการบันทึกพฤติกรรมเด็กอย่างเป็นระบบนั้น เป็นการสังเกตในสถานการณ์ปกติไม่มีการควบคุมตัวแปรหรือ เงื่อนไขต่างๆ ครูอาจแบ่งขั้นตอนการบันทึกพฤติกรรมเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การบันทึกเหตุการณ์ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง
2. การบันทึกความรู้สึกและความคิดเห็นส่วนตัว
3. การตีความ แปลความ ตลอดจนการสรุปถึงพฤติกรรม การเรียนรู้ของเด็ก

จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต

หลักในการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมเด็กมีดังนี้

1. มีการบันทึกสภาวะแวดล้อม และ พฤติกรรมต่างๆของเด็กรวมถึงคนรอบข้างด้วย
2. ในการรายงานการบันทึกต้องมีการรายงานตามลำดับขั้นตอนก่อน- หลัง
3. ในการบันทึกการสังเกต ควรบรรยายสิ่งที่เด็กทำมากกว่าสิ่งที่เด็กไม่ได้ทำ
4. ควรแยกการตีความ และการแปลความหมายพฤติกรรมออกจากข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก โดยอาจใช้วงเล็บ หรือ หากรู้ชื่อย่อหน้าใหม่ หรือ ใช้เส้นแบ่ง เป็นต้น

ข. การสัมภาษณ์เด็กปฐมวัย

การสัมภาษณ์เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มีประโยชน์มากที่สุดวิธีหนึ่ง ซึ่งการสัมภาษณ์เด็กเล็กนั้นมักจะเป็นทางการเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมหลังจากการสังเกตเด็กอย่างเป็นระบบแล้ว ครูอาจเตรียมหัวข้อที่ต้องการสนทนาไว้ก่อน

คร่าวๆ หรือสำหรับผู้ยังไม่ชำนาญอาจมีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าบางส่วนและคำถามบางส่วนก็อาจเกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้ที่สัมภาษณ์หรือครูที่จะสัมภาษณ์ควรมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการถามคำถามและการตอบสนองต่อคำตอบของเด็ก ในขณะที่เดียวกันครูหรือผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี มีการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวางแผนการสัมภาษณ์มาก่อน และสามารถกระตุ้นหรือถามคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือเด็กเข้าสู่ประเด็นเฉพาะได้

การสัมภาษณ์เด็กปฐมวัย ความไว้วางใจและความคุ้นเคยของผู้สัมภาษณ์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สัมภาษณ์ หรือ ครู ควรสร้างความคุ้นเคยกับเด็กเสียก่อนเพื่อให้เด็กเกิดความไว้วางใจ มั่นใจ และแน่ใจว่าไม่ได้พูดกับคนแปลกหน้า ในขณะที่สัมภาษณ์ควรสังเกตด้วยว่าเด็กตั้งใจฟังและตอบคำถามหรือไม่ ครูจำเป็นต้องใช้ภาษาและคำพูดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ถ้าสังเกตว่าเด็กไม่เข้าใจคำถาม ครูควรเปลี่ยนวิธีการถามคำถามใหม่ อาจมีการยกตัวอย่างประกอบคำถามได้ และควรให้เวลาที่เพียงพอในการตอบคำถาม ไม่ควรถามคำถามที่ไม่ตรงตามจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จำเป็นต้องใช้ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลแบบอื่นๆ อาทิเช่น การสังเกตพฤติกรรม แบบทดสอบ แฟ้มผลงานเด็ก การเขียนบันทึก เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นไม่สามารถวัดเป็นคะแนนได้ แต่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพยายามทำความเข้าใจเด็กแต่ละคน

หลักทั่วไปของการสัมภาษณ์

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายและวางแผนการสัมภาษณ์ ครูจำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายว่าต้องการสัมภาษณ์เรื่องใด ต้องการทราบพัฒนาการด้านใดของเด็ก และต้องมีการวางแผนว่าจะสัมภาษณ์ใคร
2. เตรียมเครื่องมือ และเตรียมตัว ครูหรือผู้สัมภาษณ์จำเป็นต้องเตรียมคำถามที่จะสัมภาษณ์ และมีการเตรียมสถานที่ นัดหมายเวลา รวมถึงสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก
3. ในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรจะเป็นผู้ฟังที่ดี ให้ความสนใจกับผู้ตอบอย่างเต็มที่ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในขณะที่เดียวกันควรเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีโอกาสพูดหรือแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด
4. ขันยติการสัมภาษณ์ ครู หรือ ผู้สัมภาษณ์ควรไวต่อความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ เมื่อเห็นว่าผู้ถูกสัมภาษณ์มีท่าทางเหนื่อย หรือ อึดอัด ไม่ต้องการที่จะให้สัมภาษณ์ต่อ จึงควรที่จะยุติการสัมภาษณ์ลงถึงแม้ว่าการสัมภาษณ์จะยังไม่เสร็จสมบูรณ์ก็ตาม และมีการนัดสัมภาษณ์ใหม่ในคราวต่อไป (นภเนตร ธรรมบวร, 2544)

กิจกรรมศิลปะกับเด็กปฐมวัย

จุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 นั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อมือและพัฒนาประสาทสัมผัสระหว่างมือและตา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกการสังเกต การคิด การแก้ปัญหา ส่งเสริมการแสดงออกความมั่นใจในตนเอง รู้จักปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความอดทนรู้จักการรอคอย ความสำเร็จเพื่อพ่อแม่ มีความรับผิดชอบรวมถึงมีวินัยในตนเอง (กรมวิชาการ, 2540) ในการจัดกิจกรรมศิลปะแก่เด็กในชั้นเรียน ครูควรที่จะเตรียมวัสดุที่จะใช้ จัดเวลาให้เด็กในการทำกิจกรรม จัดเวลาสำหรับการแสดงผลงานของเด็ก จัดนิทรรศการหนังสือที่กระตุ้นการใช้วัสดุศิลปะและสร้างความสนใจ จัดแสดงผลงานศิลปะของผู้อื่น เปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัส ชม และอภิปราย ผลงานของศิลปิน (हरषा नललवल, 2535) ส่วนผู้ปกครองและครูควรมีส่วนร่วมกันในการกระตุ้นการสร้างผลงานศิลปะของเด็กด้วยการเพิ่มประสบการณ์และความคิด เช่น ให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง โดยการดูหนังสือ ภาพยนตร์ ความรู้ต่างๆในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมีการโยงความคิดไปสู่ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมต่างๆ ควรจะเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น วิจารณ์เกี่ยวกับงานศิลปะและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นอกจากนี้ยังควรกระตุ้นให้เด็กคิดในเรื่องราวต่างๆให้บรรลุด้วยตัวเองและสนับสนุนให้เด็กเขียนหรือสร้างงานตามวิถีทางเฉพาะตัวของเขาด้วยตัวเขาเอง ส่วนกิจกรรมศิลปะที่เสนอแนะ ได้แก่ (वलฤณ ตั่งเจवल, 2526)

- การเขียนภาพระบายสี ด้วยสีเทียน สีพาสเทล สีเคมี สีฝุ่น สีโปสเตอร์ โดยให้เขียนตามความต้องการของเด็ก เขียนภาพตามประสบการณ์หรือเรื่องราวต่างๆที่กำหนด
- การเขียนภาพผนัง เป็นกิจกรรมกลุ่มที่อาจใช้กระดาษต่อกันเป็นแผ่นใหญ่ๆติดไว้ที่ผนัง แล้วให้เด็กช่วยกันวาดภาพตามความมุ่งหมายแต่ละครั้ง
- การเขียนภาพละเลง (การระบายสีด้วยนิ้วมือ) โดยใช้สีฝุ่นผสมกับกาวใส เทลงบนกระดาษแล้วใช้มือระบายสี ขีดเขียน ละเลง สร้างให้เกิดเป็นภาพขึ้นมา อาจใช้หลายสีก็ได้
- ภาพปะติด ฉีกกระดาษสี ตัดกระดาษหรือเศษผ้ารวมทั้งวัสดุอื่นๆ ทากาวปะติดลงบนกระดาษแข็งให้เป็นรูปร่างหรือภาพต่างๆ
- งานปั้น อาจจะใช้แป้งนวดน้ำร้อน ดินน้ำมัน ดินเหนียว ให้เด็กสร้างสรรค์เป็นรูปทรงต่างๆ
- ภาพพิมพ์

- งานต่อประกอบ โดยการตัด ฉีก หรือพับกระดาษ หรือวัสดุต่างๆนำมาต่อประกอบ

ในการเตรียมอุปกรณ์สำหรับการระบายสีให้เด็กนั้นควรเตรียมสีหลายสีให้เด็กได้เลือกใช้ เนื่องจากเด็กเล็ก ๆ มักจะรู้สึกตื่นเต้นกับการทดลองเกี่ยวกับสี และชอบใช้สีหลายสีมากกว่าการใช้สีเพียงสีเดียว เด็กจะสนุกสนานกับการสังเกตผลที่เกิดขึ้นในการทดลองเกี่ยวกับสีเหล่านั้น (หรรษา นิลวิเชียร, 2535) ส่วนทางด้าน การแสดงออกของเด็ก ผู้ใหญ่ไม่ควรตั้งความหวังไว้สูงเกินไปว่าเด็กจะสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ได้ตลอดเวลา เพราะอาจจะทำให้การตีค่าของงานเด็ก ผิดพลาดไป เนื่องจากการสร้างสรรค์ได้นั้นบางครั้งต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติระดับหนึ่ง และช่วงเวลาของการฝึกปฏิบัติเพื่อที่จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่แปลกใหม่ของเด็กแต่ละคนก็ต่างกันออกไป

สภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กไทยนั้น ศิลปะเด็กในโรงเรียนมีความหมายกว้างกว่าการวาดเขียนสมัยก่อน มีการเปิดกว้างทั้งแนวความคิด วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติ เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การพิมพ์ภาพ การเขียนภาพ การปั้น การออกแบบ การตัดกระดาษปะติด การทำรูปแขวน ฯลฯ การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นวิถีทางที่จะพัฒนาลักษณะนิสัยให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหา คิดเป็นและทำเป็น (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) สภาพการเรียนการสอนศิลปะเด็กในประเทศไทยมีการพัฒนาศิลปะให้เท่าเทียมกับแขนงวิชาอื่น ๆ โดยเฉพาะศิลปะมีบทบาทในการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสร้างศิลปนิสัยที่ดีแก่เด็กๆ ด้วยการสนับสนุนการแสดงออกอย่างอิสระมากกว่าก่อน แต่ในบางส่วนครูศิลปะยังคงเน้นสอนศิลปะศึกษาเพื่อ การประกวดและชิงรางวัลจนเกินไป ซึ่งทำให้เด็กมุ่งแต่ผลประโยชน์ตอบแทน มีจิตใจกระด้าง เห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา (เลิศ อานันท์นะ, 2529) นอกจากนี้ผลของการประกวดยังส่งผลให้การเรียนการสอนมุ่งเน้นการฝึกหัดเด็กมาก ทำให้เด็กสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) ดังนั้นการเรียนการสอนศิลปะเด็กจึงควรให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความสามารถอย่างอิสระตามวัยของเด็กเอง โดยไม่ควรมุ่งเน้นการประกวดจนเกินไป

ลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลในโรงเรียน แบ่งได้เป็น 4 ด้าน (สุภาภรณ์ พรหมฉาย, 2536) ได้แก่

1. ด้านการวางแผนด้านศิลปะ ครูผู้สอนมีจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อ

งานตัด ฉีก พับ ปะด้วยวัสดุต่างๆ เป็นรูปทรงง่าย ๆ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้มี ดินสอ สีเมจิก กาว กระดาษขาว กระดาษสี โดยจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนใช้เวลา ประมาณ 30 นาที

2. ด้านเนื้อหา ส่วนมากจะมีการฝึกเล่าเรื่องราวจากผลงานที่สร้างขึ้นมีจุดประสงค์ พื้นฐานเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะ เพื่อการวาดภาพระบายสีและการปั้นด้วยวัสดุต่างๆ มีการจัด กิจกรรมศิลปะทุกวัน มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 5-7 คน

3. ด้านการจัดกิจกรรม ครูส่วนมากมีการสาธิตกิจกรรมศิลปะด้วยตนเอง ใช้เวลาจัด กิจกรรม 20-30 นาที โดยใช้แผนการจัดประสบการณ์การสอนของระดับอนุบาล มีการจัดให้ นักเรียนประกวดแข่งขันผลงานในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน หลักการจัดกิจกรรมศิลปะโดยยึด เอกสารการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล

4. ด้านการวัดและประเมินผล ส่วนมากครูผู้สอนใช้วิธีสังเกตพัฒนาการของนักเรียน แต่ละคน วัดดูประสงค์ในการวัดและประเมินผลเพื่อรู้ระดับพัฒนาการของนักเรียนและช่วยให้รู้ ความสามารถพิเศษของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลกิจกรรมศิลปะได้มาจากการ ร่วมมือจัดสร้างของครูในโรงเรียนที่สอนระดับชั้นอนุบาล มีการสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของ นักเรียนขณะทำกิจกรรม บันทึกการเรียนรู้อยู่โดยบันทึกข้อมูลทุกครั้งที่จัดกิจกรรม

ปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2529) ได้แก่

1. ปัญหาที่เกิดจากผู้สอน ได้แก่ ผู้สอนไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะเนื่องจากไม่มี พื้นฐานการศึกษาด้านศิลปะโดยตรง และขาดการเอาใจใส่กระบวนการเรียนการสอน
2. ปัญหาที่เกิดจากผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิชาศิลปะศึกษา ไม่คำนึงถึงบุคคลากรที่สอนศิลปะว่าต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชาศิลปะหรือไม่
3. ปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครองเอง ได้แก่ ผู้ปกครองมุ่งหวังให้เด็กเก่งด้านวิชาการเพื่อการศึกษา ต่อ และยังไม่เข้าใจจุดประสงค์ที่สำคัญของศิลปะศึกษาว่ามีผลต่อเด็กอย่างไร
4. ปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนเอง ได้แก่ ผู้เรียนไม่ชอบเรียนศิลปะเพราะไม่มีพื้นฐาน กิจกรรมการ เรียนมีผลต่ออารมณ์เนื่องจากการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และเกิดจากค่านิยม ทางบ้านที่ไม่สนับสนุนให้เด็กเรียนวิชานี้

นอกจากนี้ ไพโรจน์ สโมสร (2529) ได้กล่าวถึงสภาพและปัญหาของการวาดภาพ ของเด็กในระดับปฐมวัยของไทยซึ่งเป็นวัยที่คาบเกี่ยวกับวัยสัญลักษณ์ต่างๆที่เด็กแสดงออกมา ซึ่งมักจะไม่ตรงกับสิ่งที่ใจของเด็กต้องการจะบอกกล่าว อาจจะเป็นเพียงการสะท้อนอารมณ์

ความรู้สึกรูปแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง ขนาดสัดส่วนยังไม่เหมือนจริงไม่สามารถแจ่มแจ้งละเอียดให้เห็นถึงการเปรียบเทียบขนาดระหว่างสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งได้อย่างชัดเจนนัก เนื่องจากขณะที่วาดจิตใจของเด็กอาจจะกำลังจดจ่อกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวางองค์ประกอบศิลปะอาจจะยังไม่มีมักจะเขียนตามทีนี้ก็ได้ การวาดภาพจะเน้นความสำคัญอยู่ที่ตัวเองเป็นศูนย์กลางเด็กยังคงยึดถือการเลียนแบบจากครูผู้สอนเป็นสำคัญอาจเป็นเพราะการเรียนการสอนของไทยยังคงยึดครูเป็นศูนย์กลางอยู่บ้าง นอกจากนี้การสอนที่เน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเรียนทำให้การวาดภาพของเด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กมักจะอาศัยไม้บรรทัดเป็นอุปกรณ์ในการวาดภาพสิ่งต่างให้รูปร่างดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งผลให้เด็กไม่มีความมั่นใจในการวาดภาพโดยใช้แต่ดินสอต้องอาศัยวัสดุอื่นช่วยนำทางในการลากเส้น

การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กมักจะสะท้อนสิ่งต่างๆที่อยู่รอบๆตัวเด็กเองที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้อง เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ เรื่องราวในธรรมชาติ หรือเรื่องราวที่เป็นความคิดฝัน ซึ่งเด็กอาจมีประสบการณ์จากสื่อ โทรทัศน์ หรือหนังสือ เด็กจะมีความสุขและสนุกในการถ่ายทอดเรื่องราวเป็นภาพวาด และมักจะเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นโดยการพูดคุยในขณะที่วาด เพื่อต้องการอธิบายภาพที่ตนเองวาด (ผดุงพรหมมูล, 2524 อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) การแสดงออกทางศิลปะของเด็กว่าส่วนใหญ่เกิดจาก สิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่เป็นสิ่งลึกลับให้เด็กเกิดจินตนาการและความประทับใจในสิ่งนั้นแล้วแสดงออกมาผ่านสื่อต่างๆด้วยการสร้างสรรค์อาจจะมี การตัดทอน ลด เพิ่ม เปลี่ยนแปลง หรือผสมผสานรูปทรงหรือเรื่องราวที่ประทับใจเข้าด้วยกัน การแสดงออกทางศิลปะของเด็กชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโตจากการพัฒนาการควบคุมเส้นที่ยุ่ง ให้มีระเบียบมากขึ้น มีการเคลื่อนไหวช้าไปมา และพัฒนาเป็นการออกแบบรูปทรงต่างๆจนถึงการวาดเพื่อเลียนแบบ ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) การเริ่มต้นในการวาดภาพของเด็กมาจากการวาดภาพเส้นที่ยุ่งเหยิง ซึ่งเรียกว่า การขีดเขียน เกิดขึ้นในเด็กที่ยังไม่สามารถ ควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อได้ดีนัก ในขั้นนี้มีนักศิลปศึกษาหลายท่านได้แบ่งพัฒนาการของการขีดเขียนไว้มากมาย ได้แก่

อิงค์ (Eng, 1954) ได้แบ่งระยะการขีดเขียนในการวาดภาพของเด็กออกเป็น 3 ขั้นดังนี้
(cited in Brittan, 1977)

1. ขีดเขียนลักษณะเป็นคลื่น
2. ขีดเขียนเป็นวงกลม
3. ขีดเขียนที่หลากหลาย ซึ่งขีดเขียนโดยการวาดเป็น เส้นตรง เส้นทแยง และรูปร่างอื่นๆมารวมๆกัน

นอกจากนี้การศึกษาของ อิงค์ ยังพบว่า การวาดภาพของเด็กเล็กๆมักจะขีดเขียนกระจุกอยู่ตรงกลางหน้ากระดาษ ตรงกันข้ามกับเด็กที่มีอายุมากขึ้น ซึ่งจะวาดขีดเขียนโดยใช้เนื้อที่ของกระดาษทั้งแผ่นและในที่สุดจึงขีดเขียนแยกพื้นที่เป็นรูปๆ

ส่วน ฮอลลาเดย์ (Holladay,1966) ได้เสนอการแบ่งระยะขีดเขียนออกเป็น 7 ลักษณะด้วยกัน ซึ่งในแต่ละลักษณะไม่จำเป็นต้องเกิดเรียงตามลำดับ การขีดเขียนหลายๆแบบนี้ อาจเกิดขึ้นในการวาดครั้งเดียวกันก็ได้ ได้แก่

1. ขีดเขียนอย่างหลากหลาย
2. ขีดเขียนเส้นอย่างไม่ทิศทาง
3. ขีดเขียนตามขวาง
4. ขีดเขียนเป็นวงกลม
5. การวาดเป็นวงกลมชัดเจนขึ้น
6. การวาดผสมผสานเส้นและรูปร่าง
7. การวาดเป็นรูปเรขาคณิต หรือการวาดตกแต่งแบบสมมาตร

เคลลลอกก์ (Rhoda Kellogg , 1970) จำแนกรูปแบบของศิลปะเด็กจากทั่วโลก และแบ่งขั้นของการวาดภาพของเด็กอนุบาลได้ 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียนเบื้องต้น (Basic Scribble stage)

เป็นลักษณะการขีดเขียนของเด็กอายุ 2 ปีและเด็กที่มีอายุต่ำกว่านี้ เด็กจะแสดงออกตามความรู้สึกของตนเอง เริ่มรู้จักสังเกตว่าสิ่งที่พบเห็นนั้นมีลักษณะอย่างไร โดยอาจลากเส้นต่างๆลงบนกระดาษ พื้นทราย ฝาผนัง ฯลฯ ซึ่งเป็นการตอบสนองของความต้องการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ ไม่จำเป็นต้องใช้การควบคุมโดยสายตาก็ได้ การขีดเขียนเกิดจากความพอใจที่ทำแบบนั้นเข้าไปซ้ำๆมา หลังจากนั้นจึงเริ่มเปลี่ยนรูปแบบและเริ่มมีความหมายสำหรับตัวเอง เขาเริ่มสมมุติจินตนาการถึงสิ่งต่างๆที่เขาอยากจะทำ ภาพที่ขีดเขียนจะเป็นไปตามธรรมชาติหรือตามปกตินิสัยโดยมิได้สอนลักษณะการขีดเขียนพื้นฐาน มี 20 แบบ

1.1 จุด

1.2 เส้นแนวตั้งเส้นเดียว

1.3 เส้นแนวนอนเส้นเดียว

1.4 เส้นทแยงมุมเส้นเดียว

1.5 เส้นโค้งเส้นเดียว

1.6 เส้นแนวตั้งหลายเส้น

1.7 เส้นแนวนอนหลายเส้น

1.8 เส้นแนวทแยงมุมหลายเส้น

1.9 เส้นโค้งหลายเส้น

1.10 เส้นไม่คงที่แบบปลายเปิด

1.11 เส้นไม่คงที่แบบมีส่วนปิดล้อม

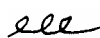
1.12 เส้นซิกแซก หรือ เส้นคลื่น

1.13 เส้นเป็นห่วงเดียว

1.14 เส้นหลายห่วง

1.15 เส้นขดเป็นวง

1.16 วงกลมหลายเส้นซ้อนกัน

1.17 วงกลมหลายเส้น

1.18 วงกลมกระจัดกระจายออก

1.19 วงกลมที่มีจุดตัด

1.20 วงกลมที่ยังไม่สมบูรณ์

ภาพที่ 1 ลักษณะการขีดเขียนพื้นฐาน

(Kellogg, 1970 : 15)

เส้นขีดเขียนที่เด็กทำได้ง่าย ๆ และเกิดจากการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว ได้แก่ แบบที่ 2, 3, 4, 6, 7, 8 ส่วนการขีดเขียนเส้นซิกแซก หรือ คลื่น ลักษณะของเส้น 2 อย่างนี้อาจจะต่างกันในงานของผู้ใหญ่ แต่สำหรับเด็กแล้วมักจะมีการเปลี่ยนสลับกันไปมาไม่สามารถแยกได้ในทางปฏิบัติจึงรวมกันไว้ในหัวข้อเดียว เด็กมักวางตำแหน่งขีดเขียนกระจายทั่วไปและไม่มีความชัดเจนเป็นส่วนๆ มีการเปลี่ยนทิศทางบ่อยๆ อาจเนื่องมาจากความเมื่อยล้าหรือเพราะการเปลี่ยนรูปร่างของการขีดเขียน เมื่อเด็กอายุ 3 - 4 ปี มักจะขีดเขียนแบบเดี่ยวลงบนผลงานหนึ่งชิ้น และเมื่อเด็กอายุประมาณ 2-3 ปี มีการขีดเขียนตามปกติแต่มีการวางตำแหน่งในหน้ากระดาษแบบต่างๆ จำแนกลักษณะการจัดวางตำแหน่งภาพ และตำแหน่งที่เด็กชอบขีดเขียนได้ 17 ลักษณะดังนี้

1. เขียนเต็มไปหมดทั้งหน้ากระดาษ

2. เริ่มจากจุดศูนย์กลางอยู่กลาง บางทีก็เล็กบางทีก็ใหญ่ แต่อยู่ตรงกลางกระดาษ

3. มีช่องว่างแต่อยู่ในกรอบ โดยมีขอบกระดาษวางไว้เป็นกรอบ

4. เขียนเส้นตั้งโดยใช้กระดาษครึ่งเดียว

5. เขียนเส้นนอนโดยใช้กระดาษครึ่งเดียว

6. ภาพสองภาพอยู่คนละด้านแต่สมดุลย์กัน

7. ภาพอยู่ในเส้นทแยงมุม ลักษณะการเขียนอยู่ในกรอบลักษณะรูปสามเหลี่ยม

8. ภาพจะอยู่ในลักษณะที่ 7 แต่จะล้นออกมาทางอีกครึ่งหนึ่งของเส้นทแยงมุมบ้าง

9. ภาพอยู่ในเส้นแกนกลางของเส้นทแยงมุม แต่กระจายไปอย่างราบเรียบสม่ำเสมอ

10. ภาพที่เขียนจะปรากฏ 2 ใน 3 ส่วนของกระดาษ จะเห็นเส้นที่เขียนแยกจากกันอย่างเด่นชัด

11. ภาพอยู่ในกระดาษเพียง 1/4 โดยอยู่มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ

12. ภาพจะแผ่กระจายเป็นรูปพัด อีกรวมหนึ่งว่างเปล่า

13. ภาพอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุม 2 ด้าน

14. ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุมทั้ง 3 ของกระดาษ

15. ภาพจะปรากฏในรูปปิรามิด โดยเริ่มจากมุม 2 มุม อีก 2 มุมว่างเปล่า

16. ภาพจะพาดลักษณะเป็นแถบระหว่างกระดาษ

17. เส้นแผ่กระจายเป็นรูปพัด โดยเริ่มจากตอนล่างของกระดาษ

ภาพที่ 2 ตำแหน่งการจัดวางในการขีดเขียน

(Kellogg, 1970 : 24-25)

ตำแหน่งการจัดวางการขีดเขียนที่เด็กในวัยนี้ชอบมากที่สุดคือ การเขียนภาพในแนวเส้นทแยงมุม และเว้นว่างไว้ 2 มุม การเขียนที่มองเหมือนอยู่ในแนวโค้ง และการขีดเขียนในเนื้อที่ 2/8 ของกระดาษ

2. ขั้นแผนภาพ (Diagram stage)

เป็นขั้นที่เด็กอายุประมาณ 3-4 ปี เด็กจะลากเส้นเดี่ยวแสดงรูปร่างของภาพที่วาดได้ ซึ่งเรียกว่า แผนภาพ (Diagrams) มี 6 ลักษณะใหญ่ได้แก่

2.1 กากบาทกรีก (+)

2.2 สีเหลี่ยม

2.3 วงกลม หรือ วงรี

2.4 สามเหลี่ยม

2.5 ภาพรูปร่างแปลกๆ (Odd Forms) ซึ่งอาจเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของ
แผนภาพ

2.6 กากบาททแยงแฉงมุม (X)

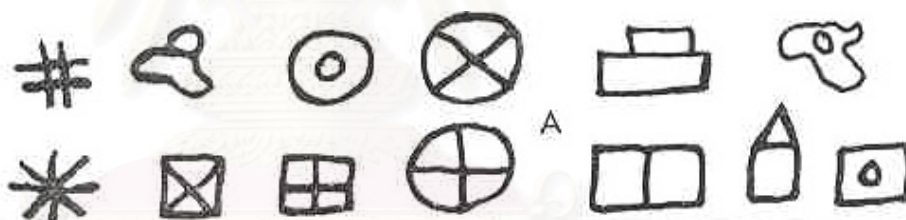

ภาพที่ 3 แผนภาพ

(Kellogg, 1955 : 2)

3. ขั้นภาพจากการรวม (Combines stage)

ในขั้นนี้มีการเกิดภาพที่เรียกว่า มันทาลัส (Mandalas) ซึ่งหมายถึง รูปสี่เหลี่ยมหรือวงกลม
ที่ถูกแบ่งส่วนด้วยเส้นกากบาทซึ่งเกิดได้ทั้งจากการรวมและการผสมผสาน ภาพจากการรวม
หมายถึง การนำแผนภาพ 2 รูปมารวมกันเป็นภาพใหม่เรียกว่า ภาพจากการรวม (Combines)

ภาพที่ 4 ภาพจากการรวม

(Kellogg, 1955 : 2)

4. ขั้นภาพจากการผสมผสาน (Aggregates stage)

ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates) หมายถึงการนำแผนภาพตั้งแต่ 3 รูปมา
ผสมผสานกันเกิดภาพแบบใหม่

ภาพที่ 5 ภาพจากการผสมผสาน

(Kellogg, 1955 : 2)

5. ขั้นแสดงรูปภาพ (Pictorials stage)

เกิดขึ้นในเด็กช่วงอายุประมาณ 4-5 ปี เด็กจะวาดเป็นรูปภาพที่ผู้ใหญ่พอจะดูออก และเด็กสามารถรู้ถึงความสัมพันธ์ของขนาดวัตถุจริง แต่ในการวาดภาพ สัดส่วน และขนาดยังไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากเด็กวัยนี้จะวาดภาพโดยคำนึงถึงการเติมเต็มเต็มเนื้อที่เป็นหลัก ถ้าเหลือเนื้อที่ว่างน้อยเด็กก็จะวาดภาพที่มีขนาดเล็กเติมลงไป แต่ถ้ามีเนื้อที่เหลือมาก เด็กจะวาดภาพที่มีขนาดใหญ่เพื่อให้ภาพดูเต็มพื้นที่ การวาดภาพของเด็กในขั้นแสดงเป็นรูปนี้ แบ่งเป็น 2 ระยะคือ ขั้นแสดงเป็นภาพระยะแรก และขั้นแสดงเป็นภาพระยะหลัง ซึ่งภาพที่วาดจะชัดเจนขึ้นตามลำดับ มักเป็นภาพคน บ้าน สัตว์ ต้นไม้ ภาพระยะนี้ยังปรากฏเส้นขีดเขียน ภาพแบบมันดาลัส และรูปแผนภาพด้วย เช่นเส้นควั่นที่มาจากเส้นขีดเขียน และรูปสามเหลี่ยมสี่เหลี่ยมที่ทำเป็นรูปบ้านและหลังคา เนื่องจากการวาดภาพของเด็กอาจจะมีการนำลักษณะการวาดภาพในขั้นต้นๆกลับมาใช้ได้เสมอ นอกจากนี้ผลงานภาพวาดของเด็กที่ เคลลอกก์ รวบรวมจากเด็กในที่ต่างทั่วโลกแล้ว พบว่า ภาพวาดของเด็กมีความเป็นสากล มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก เช่น ภาพบ้าน ที่เด็กมักจะวาดคือบ้านที่มีหลังคาเป็นรูปสามเหลี่ยมและตัวบ้านเป็นรูปสี่เหลี่ยมต่อลงมา มีประตู และ หน้าต่างที่เป็นสี่เหลี่ยม อาจวาดตกแต่งผ้าม่านที่หน้าต่าง นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กวาดปล่องไฟทั้งๆที่บ้านเรือนในสภาพแวดล้อมจริงของประเทศนั้นไม่สร้างบ้านที่ปล่องไฟเลย เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นเพราะการวาดลอกเลียนแบบผู้ใหญ่

นอกจากนี้ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ซึ่งแบ่งพัฒนาการทางศิลปะของเด็กได้

6 ขั้นดังนี้ (อ้างถึงใน มะลิฉัตร เชื้ออาพันธ์, 2542 : 149-152)

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) เด็กอายุ 2-4 ปี
2. ขั้นเริ่มสร้างมโนทัศน์ (The Preschematic stage) เด็กอายุ 4-7 ปี
3. ขั้นวัยแห่งมโนทัศน์ (The Schematic stage) เด็กอายุ 7-9 ปี
4. ขั้นวัยเกาะกลุ่ม (The Gang Age) เด็กอายุ 9-12 ปี
5. ขั้นวัยเลียนแบบธรรมชาติ หรือวัยของการใช้เหตุผล (The Pseudo-naturalistic stage) เด็กอายุ 12-14 ปี
6. ขั้นศิลปะวัยรุ่น (Adolescent Art) เด็กอายุ 14-17 ปี

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน (The Scribbling stage) ได้แบ่งการขีดเขียนได้เป็น 4 ระยะ (Lowenfeld, 1952 อ้างถึงใน พรพิมล ศิริวัฒน์, 2539) ดังนี้

1. การขีดเขียนไม่เป็นระเบียบ เด็กยังบังคับมือไม่ได้ เส้นที่วาดเกิดจากการเคลื่อนไหวของแขนภาพที่เกิดขึ้นยังไม่มี ความหมาย บางครั้งเด็กไม่ได้สนใจสิ่งที่เขาวาด
2. การขีดเขียนอย่างมีการควบคุม เด็กสามารถควบคุมการลากเส้นได้ ลักษณะเส้นโค้งวนเวียนซ้ำๆ
3. การขีดเขียนเป็นวงกลม การวาดใช้กล้ามเนื้อ สามารถขีดเขียนวงกลมได้และประสานตากับมือเริ่มสัมพันธ์กัน
4. การตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียน เด็กเริ่มใช้ความคิดและจินตนาการ มีการกำหนดชื่อรูปทรงที่สร้างขึ้น เริ่มนำสิ่งที่มองเห็นมาสร้างเป็นภาพได้

การใช้เนื้อที่(โลเวนเฟลด์,1987 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์,2542)ในการวาดของเด็กในวัยนี้ยังไม่มี การคำนึงถึงอาณาเขตของเนื้อที่ ดังนั้นจึงอาจมีการวาดเลยกระดาษออกไปได้เช่นกัน จากลักษณะของเส้นขีดเขียนต่างๆเด็กเริ่มมีการแสดงออกด้านการวาดรูปคนโดยเริ่มจากระยะแรกที่ไม่สื่อว่ามีการวาดรูปคน ต่อมาเด็กจะวาดวงกลมหรือห้วงกลมๆ หลังจากนั้นเด็กเริ่มมีการบอกว่ารอยขีดเขียนเป็นรูปคน

ขั้นที่ 2 ขั้นเริ่มสร้างมโนทัศน์ (The Preschematic stage)

การวาดภาพของเด็กในวัยนี้มีการใช้รูปร่างเรขาคณิตเพื่อสื่อสิ่งที่ตนวาด เด็กพยายามเรียบเรียงสิ่งต่างๆที่ตนรู้จักวาดลงไปในภาพ ศิลปะของเด็กในวัยนี้เป็นการสื่อความหมายกับตนเองมากกว่าการสื่อความหมายกับผู้อื่น เริ่มมีการจัดวางวัตถุและใส่ใจกับขนาดวัตถุ เด็กจะใช้สัญลักษณ์ หรือรูปเรขาคณิตแทนสิ่งต่างๆรอบตัวในการวาดภาพ และสัญลักษณ์นั้นจะขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของตนเอง สัญลักษณ์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเพราะเด็กกำลังแสวงหาภาพที่ตนพอใจ การระบายสีเป็นไปตามความพอใจไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เด็กจะชอบใช้หลายสีมากกว่าสีเดียว เนื่องจากเป็นวัยที่รู้สึกตื่นเต้นกับการทดลองเกี่ยวกับสี

การใช้เนื้อที่ การวาดภาพเด็กจะวาดลอยอยู่รอบๆหน้ากระดาษบางครั้งเวลาวาดอาจมีการหมุนกระดาษไปรอบๆ การที่ได้กวาดภาพต่างลอยอยู่รอบกระดาษ กุศล สุจรรยา (2502) ได้อธิบายว่าในช่วงอายุ 4-9 ปี เด็กจะวาดรูปแทนสิ่งที่เขามองเห็นได้ เด็กมักจะวาดวัตถุต่างๆหลายอย่างในภาพของตน โดยนำภาพเหล่านั้นไปสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนเห็น แต่ไม่ได้นำภาพกับภาพมาสัมพันธ์กัน ดังนั้นวัตถุต่างๆจึงกระจายอยู่เต็มหน้ากระดาษเพราะเด็กขาดประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ (space)

การวาดรูปคนของเด็กวัยนี้ เริ่มประมาณ 5-7 ขวบ ซึ่งวิวัฒนาการมาจากมันดาลัส รูปคนจะวาดโดยวาดวงกลมเป็นหัวแล้วมีขาและแขนออกมาจากศีรษะเป็นสิ่งที่ปกติสำหรับเด็กอายุ

5 ปี การที่ได้กวาดภาพคนเช่นนั้นในระยะต้นๆ เพียเจย์ (Piaget, 1960) อธิบายว่าอาจเป็นเพราะเด็กคิดว่าศีรษะเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เป็นเสมือนจุดศูนย์กลางการรับรู้ของเด็กอาทิ การกิน การพูดคุย การมองดู ดังนั้นในการวาดภาพคนของเด็กจึงให้ความสำคัญกับส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ (cited in Lowenfeld, 1987) เด็กมักจะวาดภาพหน้าคนหันตรง และแสดงใบหน้ายิ้มแย้ม ช่วงปลายของวัยนี้เด็กจะเริ่มวาดรายละเอียดเพิ่มขึ้น ซึ่งการที่ได้กวาดภาพคนที่มีรายละเอียดมากขึ้นย่อมเป็นการสะท้อนถึงความสามารถทางสติปัญญาและการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวที่สูงขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 3 ขั้นวัยแห่งมโนทัศน์ (The Schematic stage)

การวาดของเด็กแสดงถึงพัฒนาการทางการคิด สร้างมโนทัศน์ในระบบความคิด เด็กจะวาดซ้ำๆ หรือการเคลื่อนไหวในทิศทางซ้ำๆ แสดงว่าเด็กกำลังทำความเข้าใจของมโนทัศน์เหล่านั้น มโนทัศน์จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีความหมายพิเศษเกิดขึ้นกับเด็ก การวาดแสดงถึงความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์มากกว่าการเห็นหรือการรับรู้ทางตา

การใช้เนื้อที่ในการวาดนอกจากจะมีการใช้เส้นฐาน ท้องฟ้า และมีอากาศอยู่ตรงกลาง มีการวาดแบบเอกซเรย์ ภาพมักเป็นลักษณะ 2 มิติ แทบจะไม่มีการแสดงมิติการทับซ้อน การวาดมักจะทำให้มุมมองด้านแปลนหรือตาดก มีการวาดสลับด้านแบบจิตกรรมอียิปต์

การวาดรูปคน เด็กวาดโดยอาศัยรูปร่างเรขาคณิตเริ่มมีแขนขาที่มีไซ้เป็นเส้นๆ สัดส่วนของคนขึ้นอยู่กับความรู้สึกของตัวเอง

การใช้สี เด็กสามารถใช้สีตรงตามความเป็นจริงของวัตถุ แต่บางครั้งเด็กก็อาจใช้สีตามความพอใจเช่นกัน

ขั้นที่ 4 ขั้นวัยเกาะกลุ่ม (The Gang Age)

เด็กเริ่มมีความใส่ใจกับรายละเอียดและพิถีพิถันกับการวาดภาพของตนมากขึ้น เด็กยังไม่เข้าใจในเรื่องการใช้แสง และเงา การใช้เนื้อที่ในการวาดภาพนั้นเริ่มมีการถ่ายทอดมิติโดยวิธีทับซ้อน เส้นฐานเริ่มจะหายไป เด็กเริ่มที่วาดท้องฟ้าพบกับพื้นดินที่เส้นขอบฟ้า นอกจากนี้ยังมีการแสดงมิติความลึก เช่น สิ่งของที่อยู่ข้างหน้าจะใหญ่กว่าสิ่งที่อยู่ข้างหลัง การวาดรูปคนของเด็กในวัยนี้มีการวาดรายละเอียดมากขึ้น ร่างกายมีลักษณะแข็งทื่อเพราะเริ่มรู้ว่าร่างกายมนุษย์มีโครงกระดูกทำให้เริ่มระมัดระวังมากขึ้น

เด็กในวัยนี้เริ่มเปลี่ยนจากการใช้สีตามความเป็นจริงของวัตถุ มาเป็นการใช้สีตามความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และประสบการณ์ของตนที่มีต่อสภาพแวดล้อมหรือตามสภาพของวัตถุในขณะนั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นเลียนแบบธรรมชาติ (The Pseudo-naturalistic stage)

การแบ่งลักษณะการแสดงออกเด็กในวัยนี้ของโลเวนเฟลด์ คือเด็กจะมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ต่างกันซึ่งแบ่งเป็น 2 พวกได้แก่

1. VISUAL TYPE หรือ VISUALLY MINDED
2. HAPTIC TYPE หรือ NON VISUALLY MINDED

ซึ่งการแสดงออกในการวาดภาพของเด็กกลุ่มนี้จะต่างกันดังนี้คือ

VISUAL TYPE คือเด็กที่มีความถนัดเชิงทัศน์ เด็กกลุ่มนี้จะสร้างงานศิลปะในลักษณะที่ตนเป็นผู้สังเกตเหตุการณ์ในภาพที่ตนวาดและผลงานจะถูกนำเสนอในลักษณะของการรับรู้ด้วยตา เช่น การถ่ายมอดมมมองระยะไกล ถ่ายความประทับใจของสิ่งที่เห็นเช่น แสง และ HAPTIC TYPE คือเด็กที่มีความถนัดทางสัมผัส การแสดงออกของเด็กกลุ่มนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของตนกับสิ่งแวดล้อม การวาดภาพจะวาดด้วยความรู้สึกของตนเอง เด็กกลุ่มนี้จะถ่ายทอดภาพในลักษณะราวกับตาบอด คือ ถ่ายทอดลักษณะเชิงสัมผัส การรับรู้ของร่างกายกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว เด็กจะถ่ายทอดเหตุการณ์ราวกับตนมีส่วนในการกระทำในเหตุการณ์นั้น

การวาดรูปคนเริ่มวาดสัดส่วนได้ใกล้เคียงความเป็นจริง มีการวาดแสดงอารมณ์บนใบหน้า เริ่มรู้ถึงความถูกต้องของข้อต่อข้อพับของร่างกาย

ขั้นที่ 6 ขั้นศิลปะวัยรุ่น (Adolescent Art)

เด็กในวัยนี้ถ้าไม่ได้รับการสอน ผลงานของเขาจะคล้ายกับเด็กอายุ 12 ปี เด็กสามารถควบคุมวิถีทางการแสดงออกอย่างมีเป้าหมาย เด็กที่มีความถนัดเชิงทัศน์ หรือ VISUALLY MINDED จะชอบวาดภาพแสดงแสงและเงา ส่วนเด็กที่ถนัดเชิงสัมผัส หรือ HAPTIC MINDED ชอบเน้นการผูกเรื่องราว

การใช้เนื้อที่ เด็กที่ถนัดเชิงทัศน์วาดภาพตามหลักทัศนียภาพวิทยาและทัศนียภาพเชิงอากาศ ส่วนเด็กที่ถนัดเชิงสัมผัสมีการตัดทอน สีเส้น ทัศนียภาพวิทยาหรือร่นระยะทางแบบภาพกินตา

การวาดภาพคนของเด็กวัยนี้ มีการวาดกิริยาท่าทางเด็กที่ถนัดเชิงทัศน์จะวาดรูปคนตามความเป็นจริงในขณะที่เด็กที่ถนัดเชิงสัมผัสจะวาดรูปร่างบิดเบือนไปตามความรู้สึกและอารมณ์ที่ต้องการแสดงออก

การวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย

กู๊ดอินาฟ (Goodenough, 1924) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวาดภาพคน “Draw a Man Test” พบว่า เด็กที่มีความสามารถในการวาดภาพคนที่มีรายละเอียดต่างๆครบสมบูรณ์ แสดงให้เห็นถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรายละเอียดของคนที่มีบุคลิกด้วยเช่นกัน เด็กมักจะวาดภาพโดยไม่คำนึงถึงความสวยงามแต่จะต้องการวาดภาพเพื่อถ่ายทอดความคิดของเขาเอง และการวาดภาพของเด็กเป็นเสมือนการพูดคุยกับตัวเองมากกว่าเป็นการสื่อที่ต้องการให้ผู้อื่นรับรู้ เด็กอายุประมาณ 4 หรือ 5 ปี ส่วนมากมักจะวาดภาพคนโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องทางกายวิภาค รูปร่างของภาพคนที่เด็กวาดมักจะนำส่วนต่างๆของร่างกายมาต่อกันอย่างไม่ถูกต้องนัก เช่น แขนและขาต่อออกมาจากศีรษะโดยที่ไม่มีลำตัว เป็นต้น และเด็กวัยนี้มักจะวาดภาพคนที่มีผมเพียง 13 % เท่านั้น เด็กที่มีอายุต่ำ 8 หรือ 9 ปี ส่วนใหญ่จะวาดภาพคนที่หันหน้าตรง และวาดภาพคนเต็มหน้า ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว กู๊ดอินาฟ สรุปว่า เด็กวาดภาพตามที่อยู่มากกว่าสิ่งที่เขาเห็น ส่วนการมองเห็นเป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงถึงความรอบคอบของเด็กที่แตกต่างกันไปในแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับ โกรซิงเจอร์ (Grozinger, 1955 cited in Kellogg, 1970) และ ลูเก้ (Luquet, 1913; 1927) ในเรื่องการรับรู้ของเด็กปฐมวัยซึ่ง ลูเก้ เรียกว่า ระยะเหมือนจริงด้วยเซอวิปัญญา (Intellectual realism) หรือ วัยของการทำตามที่อยู่ (cited in Barret and Light, 1976)

เคลลลอกก์ (kellogg, 1970) ได้ศึกษาถึงการวาดภาพคนด้วยดินสอของเด็ก ซึ่งเคลลลอกก์กล่าวว่า ภาพคนในขั้นแรกๆมีวิวัฒนาการมาจาก การวาดภาพมันดาลัส ซึ่งหมายถึง ภาพสี่เหลี่ยม หรือ วงกลม ที่มีถูกแบ่งด้วยกากบาท หรือ มีรูปกากบาททับซ้อนอยู่ ภาพมันดาลัสนี้เป็นการออกแบบของเด็กที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และต่อมาเด็กจะเริ่มวาดเป็นภาพรัศมีที่พุ่งออกจากจุดศูนย์กลาง หรือวาดเป็นรูปดวงอาทิตย์ที่มีรัศมีอยู่รอบๆ ซึ่งพบมากในการวาดภาพของเด็กแต่ในบางครั้งภาพที่ดูเหมือนดวงอาทิตย์นี้ เด็กอาจจะวาดเพื่อแสดงภาพสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ดวงอาทิตย์ก็ได้ เด็กจะเริ่มขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งๆตรงกลางภาพดวงอาทิตย์นั้น ซึ่งต่อมากจะพัฒนาเป็นการวาดภาพดวงอาทิตย์ที่มีหน้าตา และต่อจากจุดนี้เด็กจะพัฒนาเป็นภาพคน ซึ่งในระยะแรกๆการวาดภาพคนของเด็ก ผู้ใหญ่อาจจะมองไม่ออก แขน ขา และผม ของภาพคนอาจจะยังดูเหมือนรัศมีที่ขีดอยู่รอบๆศีรษะ การวาดหน้าตาของภาพคนของเด็กในช่วงต้นๆมักจะเป็นภาพหน้าตาแบบผสมผสาน คือวาดหน้าตาโดยการนำแผนภาพ (Diagrams) ตั้งแต่ 3 รูปมาประกอบกันเป็นหน้าตา หน้าตายังดูไม่ค่อยชัดเจนนัก เด็กมักขีดเขียนบนศีรษะเป็นเส้นยุ่งๆหรือวาดเป็นก้อนกลมวางอยู่บนศีรษะเพื่อต้องการสื่อถึงผม ภาพคนที่เด็กวาดอาจจะไม่มีแขน

ภาพคนเป็นเพียงศีรษะที่มีขายื่นออกมาและค่อยพัฒนาเป็นมี แขน ขา และลำตัวแยกออกมา โดยทั่วไปภาพคนของเด็กจะไม่ปรากฏคอ และเด็กมักจะวาดคนที่มีลำตัวต่อสองท่อนซึ่งเป็นการ บ่งบอกถึงเส้นเอวตามความเป็นจริง ลำตัวท่อนบนและล่างมีทั้งที่รูปร่างเหมือนกันและต่างกัน นอกจากนี้การวาดแขนของเด็กในระยะต้นๆมักจะวาดต่อจากหัวหรือเท้า ซึ่งต่อมาเด็กถึงจะวาง ตำแหน่งของแขนที่ลำตัวได้ถูกต้อง ภาพคนที่ไม่มีขาแต่มีแขนแทบจะไม่ปรากฏในการวาดภาพ ของเด็ก อาจเกิดจากการวาดไม่เสร็จ หรือเหตุผลทางความงาม ภาพคนไม่มีแขนซึ่งปรากฏ บ่อยๆในการวาดภาพของเด็กนั้นไม่ได้เกิดจากการที่เด็กไม่รู้ แต่เด็กคิดว่ามันดูดีกว่าเมื่อไม่มีแขน หรือเป็นเพราะการขาดวุฒิภาวะในการแสดงออกทางศิลปะ การวาดภาพคนที่มีเส้นขอบรูปร่าง ชัดเจนไม่ใช่สิ่งที่ปกติทั่วไปของศิลปะเด็ก เนื่องจากโดยทั่วไปเด็กมักจะวาดแต่ละส่วนเพิ่มเติมเข้าไป จากส่วนหนึ่งไปสู่อีกส่วนหนึ่งจนเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ ซึ่ง กู๊ดนาว (Goodnow, 1977) ได้ อธิบายถึงการเกิดภาพคนที่มีลำตัวแบบเส้นขอบ ว่า มีสาเหตุมาจากผลทางสติปัญญา หรือ ความคิด ซึ่งเด็กวาดภาพโดยนึกถึงรูปร่างของลำตัวโดยรวม ไม่ได้การนำส่วนต่างๆของร่างกาย มาต่อกัน นอกจากนี้ เคลลลอกก์ ยังกล่าวถึง การวาดภาพของเด็กเพื่อแสดงเพศนั้น เด็กมักจะ แสดงจากเครื่องแต่งกายและลักษณะทางร่างกายเช่น ผม หนวด หน้าอก โดยทั่วไปรูปลำตัวที่มี ลักษณะสามเหลี่ยมมักจะหมายถึงกระโปรงของผู้หญิงและสี่เหลี่ยมสองส่วนต่อกันมักจะแสดงถึง กางเกงผู้ชาย ส่วนภาพที่ลำตัวเป็นวงกลม ห่วง และสี่เหลี่ยมเพียงอันเดียวจะไม่สามารถแยกแยะ เพศได้จากการดูรูปเพียงอย่างเดียว ภาพคนแบบมันดาลัสเป็นภาพคนที่เด็กแสดงความ สมดุลย์ของศีรษะ แขน และขาในแนวแบบมันดาลัส คนแบบรัศมีจะมีแขนห้อยลงโดยมีแขนและ ขาต่อออกมาจากหัวซึ่งคล้ายกับเป็นดวงอาทิตย์ที่มีรัศมี ภาพคนที่มีลำตัวเป็นแท่งซึ่ง เคล ลลอกก์อธิบายว่าเกิดจากการที่เด็กเรียนรู้จากการวาดภาพของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะเกิดขึ้นเองโดย การตัดทอน ภาพคนที่เด็กแต่ละคนวาดมักจะมีรูปแบบซ้ำๆอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องมาจาก เด็กมักจะชอบวาดภาพคนแบบที่ตนชื่นชอบขณะนั้นซ้ำๆบ่อยๆ ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปเด็กก็จะมี การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาภาพวาดของตนต่อไป

แมคอินเวียล (McIlvain, 1961) ได้กล่าวถึงการเขียนภาพคนของเด็กเป็นไปตามสภาพ การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเด็กอายุ 5-6 ปี จะให้ความสำคัญกับศีรษะมากกว่าส่วนอื่น เพราะ เป็นส่วนที่มีตาที่ใช้ในการดู มีปากที่ใช้รับประทานอาหารและพูด ดังนั้นเด็กในวัยนี้จะวาดภาพ คนโดยเน้นส่วนหัวอาจวาดให้มีขนาดใหญ่กว่าส่วนอื่น ในการวาดภาพคนระยะต่อมา เด็กจะเริ่ม วาดขาที่เป็นเส้นตรงยาวๆ หรือ รูปคล้ายบ่วง เนื่องจากเด็กอยู่ในวัยที่มีกิจกรรมแสดงออก ด้วยการ เล่น การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย เดิน ซึ่งเด็กรับรู้การใช้ขาทั้ง 2 ข้าง และกำลังมี

ความก้าวหน้าในการใช้มือในการทำกิจกรรมต่างๆ หลังจากนั้นเด็กจึงสามารถที่จะวาดแขนที่หยิบหรือจับวัตถุได้ โดยภาพมือมีลักษณะคล้ายใบตาล คือ มีรูปร่างกลมๆและมีนิ้วเป็นเส้นอยู่รอบๆมือ เท่าที่มักจะเขียนเป็นรูปร่างกลมหรือบ่วงอยู่ปลายของขา

เจมสัน (Jameson,1976) กล่าวถึงการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยว่า ในระยะแรก เด็กจะวาดภาพคนที่มีศีรษะเป็นวงกลมขนาดใหญ่ มีแขน ขา ไม่ชัดเจน ต่อมาจึงพัฒนาในการวาดขาให้ยาวขึ้นแต่ยังคงเป็นเส้นเดี่ยวต่อออกมาจากศีรษะ เมื่อเด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคนมากขึ้น เด็กจึงจะวาดคนที่มีลำตัวซึ่งอาจจะใช้รูปเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เป็นต้น ระยะสุดท้ายของพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย เด็กจะวาดแขนและขาที่มีเนื้อที่อาจวาดเป็นเส้นคู่หรือรูปบ่วง ซึ่งแสดงว่าเด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับส่วนต่างๆของคน ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น

โฮโรวิทซ์ , ลีวิส และ ลูคา (Horovitz , Lewis and Luca ,1967) นักศิลปะศึกษาทั้ง 3 ท่าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็ก พบว่า เด็กปฐมวัยมักจะชอบวาดภาพคน มากที่สุด ส่วนภาพบ้าน และ ภาพพืช เป็นสิ่งที่เด็กชอบวาดรองลงมาตามลำดับ เมื่อเด็กอายุ 5-6ปี จะชอบวาดภาพคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อม เช่น ภาพคนที่มีฉากหลังเป็นทิวทัศน์ เป็นต้น การวาดภาพคนของเด็กบางครั้งจะวาดหน้าตาที่เบียดกันอยู่ทำให้ดูไม่เป็นภาพหน้าตานัก ซึ่งบางครั้งก็เกิดจากการที่เด็กคิดว่าภาพศีรษะที่ตนวาดนั้นใหญ่ไม่พอที่จะวาดหน้าตาลงไป เด็กจึงพยายามวาดหน้าตาเบียดกระจุยอยู่เท่าที่ทำได้ การวาดภาพของเด็กยังไม่มีสัดส่วนที่ถูกต้อง และขนาดของสิ่งต่างๆที่อยู่ในภาพยังไม่ความสัมพันธ์กันอีกด้วย ซึ่งเด็กสามารถเปรียบเทียบขนาดของวัตถุต่างๆที่คุ้นเคยได้ ตั้งแต่อายุประมาณ 3-4 ปี แต่เขาไม่แสดงออกในการวาดภาพ ขนาดของสิ่งต่างๆที่เด็กวาดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ถึงความสำคัญของสิ่งนั้น เช่น ถ้าสิ่งนั้นเด็กคิดว่ามีความสำคัญต่อตนเอง เขาจึงจะวาดภาพสิ่งนั้นมีขนาดใหญ่เกินจริง หรือ ใหญ่กว่าส่วนอื่นๆ และละเว้นส่วนที่คิดว่าไม่มีความสำคัญ เด็กรู้ว่าวัตถุในความจริงนั้นต่างจากที่เขาวาด แต่การแสดงออกในลักษณะเช่นนี้เป็นสุนทรียภาพที่แสดงออกอย่างอิสระของเด็ก

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะและการวาดภาพคน ข้างต้นเป็นเสมือนแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการวาดภาพของเด็กโดยรวม ประกอบกับพัฒนาการทางการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในแต่ละขั้นพัฒนาการ เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญเติบโตของสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของเด็กได้ เมื่อเด็ก

เจริญเติบโตขึ้นและมีประสบการณ์รวมถึงมีความมั่นใจในการแสดงออกมากขึ้น ย่อมจะทำให้เด็กก้าวสู่ขั้นพัฒนาการวาดภาพในขั้นต่อไป

พัฒนาการทางการคิดและการรับรู้ที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

เปียเจต์ และ อินhelder ได้ศึกษาพัฒนาการทางด้านเซอวิปัญญาของเด็ก (Piaget and Inhelder, 1896 อ้างถึงในวรวรรณ เหมชะญาติ, 2535) ซึ่งพบว่าเด็กมีพัฒนาการความคิดแบ่งออกเป็น 4 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นกลไกการรับรู้ (Sensorimotor stage)

เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึง วัยประมาณ 2 ขวบ เห็นได้จากการที่เด็กรับรู้ และทำกิจกรรมทางทักษะในการเคลื่อนไหว เช่น การเรียนรู้ที่เห็นความแตกต่างของสิ่งต่างๆรอบตัว การแสวงหาสิ่งเร้าจากแสง เสียง การใส่ใจกับประสบการณ์ที่น่าสนใจยาวนานขึ้น และการที่คิดว่าสิ่งต่างๆมีความคงที่ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงที่เห็น หรือเปลี่ยนแปลงมุมมอง เด็กทารกจะเปลี่ยนพฤติกรรม การรับรู้ตามวัยที่สูงขึ้น

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการ (Preoperational stage)

ขั้นนี้จะเริ่มในเด็กวัยประมาณ 2-7 ปี เด็กเริ่มใช้ภาษาเพื่อช่วยตนเองในการพัฒนามโนทัศน์ต่างๆ ซึ่งมโนทัศน์ของเด็กในวัยนี้ค่อนข้างเป็นเรื่องส่วนตัวและมักจะผิดพลาด เด็กจึงต้องมีการตรวจสอบมโนทัศน์ของเขากับสิ่งที่มีอยู่จริง ประสบการณ์ในการเรียนรู้ภาษาของเด็กจะเป็นไปอย่างหยาบๆ เด็กยังไม่สามารถเห็นความแตกต่างที่แฝงอยู่ในความคล้ายคลึง และจะสามารถจำแนกสิ่งต่างๆรอบตัวในคุณสมบัติหรือลักษณะเชิงเอกลักษณ์ของสิ่งนั้น เด็กเริ่มใช้สัญลักษณ์ และภาษาแทนสิ่งต่างๆเป็นการแก้ปัญหาการรับรู้ สามารถวาดภาพในใจได้ เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ในเรื่องความคิดรวบยอด แต่ว่าเด็กยังไม่สามารถถ่ายทอดความคิดออกมาตามที่ต้องการได้และยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอยู่ เด็กจะใช้สัญลักษณ์ในการพัฒนาสติปัญญามาก เนื่องจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้เด็กเข้าใจถึงสิ่งที่หายไปจากสายตาได้ จึงอาศัยสัญลักษณ์หรือภาพเข้ามาช่วย เด็กจะพยายามถ่ายทอดสิ่งที่ตนรับรู้ เพราะเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถรับรู้ และความคิดของผู้อื่นได้ เมื่อเด็กอายุประมาณ 7 ปี จึงจะสามารถจำแนกประเภทสิ่งต่างๆได้โดยไม่ต้องตระหนักถึงสิ่งเหล่านั้น และ

สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีต่อกัน อย่างมีเหตุผลซับซ้อนได้มากขึ้น เด็กจะเริ่มคิดและเข้าใจกับจำนวน

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Concrete Operational stage)

ในขั้นนี้จะเกิดขึ้นในเด็กอายุ 7 –11 ปี ซึ่งเด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา และความคิดสูงมากขึ้น สามารถเข้าใจความคงที่ของวัตถุ มีความคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น สามารถคิดย้อนกลับไปได้ (reversibility) ซึ่งหมายถึงการคิดย้อนไปสู่จุดเริ่มต้นและกลับมาสู่จุดสุดท้ายได้ แต่ยังไม่สามารถให้เหตุผลจากการกระทำดังกล่าว เด็กมีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ จึงไม่สามารถรักษาความคงที่ของวัตถุได้ เด็กในวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆได้ และมีความคิดรวบยอดในการหาเหตุผล ด้านเวลา มิติเนื้อที่ ความเร็ว และยังสามารถจัดเรียงความคิดได้อย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการแบบนามธรรม หรือ ขั้นปฏิบัติการอย่างมีแบบแผน (Formal Operational stage)

เริ่มตั้งแต่เด็กในวัย 11-15 ปี ซึ่งเด็กจะมีความคิด เข้าใจในเรื่องที่เป็นนามธรรม และมีความคิดลักษณะเดียวกับผู้ใหญ่ สามารถแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีระบบ และกระบวนการที่ซับซ้อน โดยจะเกิดความคิดในการแก้ปัญหาจากภายในมากกว่าจากสิ่งเร้า เด็กจะมีความเข้าใจในคิดของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเด็กในวัยนี้อาจเกิดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางได้ 2 ประเภท ได้แก่ การมีผู้ชมจินตนาการ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กต้องการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น เพราะคิดว่าผู้อื่นจ้องมองตนอยู่ตลอดเวลา รวากับว่าตนเองกำลังแสดงอยู่บนเวที และอีกประเภทหนึ่งคือ การมีเรื่องราวของตนเองโดยเฉพาะ หมายถึง ความรู้สึกที่ว่าตนเองมีความพิเศษสำคัญไม่มีใครมาเทียบเรื่องราวในชีวิตเขาได้

การรับรู้ของ นักจิตวิทยากลุ่ม เกสทอลท์ (Gestalt อ้างถึงใน ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ ,2536) มีความเชื่อว่า คนเราสามารถรับรู้ได้จาก สิ่งเร้าภายนอกโดยตรง โดยไม่ได้มีการคาดหวัง ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่คนเราจะรับรู้ได้เป็นองค์ประกอบที่เรียบง่าย และมีรายละเอียดน้อย การรับรู้ของคนจากการมองเห็นจะรับรู้เค้าโครงหลัก หรือภาพรวมก่อนซึ่งถือว่ามี ความสำคัญมากกว่าแล้วจึงมองในรายละเอียดหรือภาพส่วนย่อย นอกจากนี้การรับรู้ยังขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ของสมองอีกด้วย

อาร์นไฮม์ (Arnheim, 1969) ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากทฤษฎีของ เกสตอลท์ อาร์นไฮม์ ได้กล่าวถึงการรับรู้โดยทั่วไปว่า การรับรู้จากการมองเห็นภาพที่รวมกลุ่มกัน หรือ ภาพแสดงทิศทางรูปทรงที่ชัดเจน จะทำให้สามารถรับรู้ได้ง่ายกว่าภาพที่มีองค์ประกอบกระจัดกระจาย ทิศทางในการมองจะเริ่มจากแนวนอน แนวตั้ง และ แนวลาดเอียงตามลำดับ ส่วนด้านการรับรู้ที่เกี่ยวกับการแสดงออกของเด็กนั้น เด็กจะวาดภาพตามสิ่งที่เขาเห็น โดยเด็กจะนำสิ่งที่เขาเข้าใจจากการมองเห็นมาประยุกต์ให้มีรูปทรงที่เรียบง่าย หรือ ชับซั่ม เพราะฉะนั้นการแสดงผลทางศิลปะของเด็กจึงไม่ใช่การลอกเลียนแบบวัตถุ แต่เป็นการแสดงออกตามแนวทางที่เขา ค้นพบเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับชนิดของสื่อที่เด็กใช้ในการแสดงออกด้วยเพราะความสามารถในการแสดงออกของเด็กจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ตามคุณลักษณะของสื่อที่ใช้ในการแสดงออก การแก้ปัญหาในการทำงานของเด็กจึงเกิดจากการที่เด็กได้สัมผัสมากกว่าการรับรู้ทางด้าน สติปัญญา นอกจากนี้การแสดงผลออกของเด็กมักจะยังไม่สามารถแสดงออกได้ตามความคิด ความต้องการของตนเอง จึงต้องอาศัยการใช้คำพูดเพื่ออธิบายผลงานให้มีความสมบูรณ์ตามความต้องการของตนเอง

การรับรู้ทางการมองเห็นเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อการวาดภาพของเด็ก ซึ่งสามารถจำแนกการรับรู้ที่เกี่ยวกับการมองเห็นได้ดังนี้

1. การรับรู้เกี่ยวกับรูปร่าง (form)

รูปร่างเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการแยกแยะคุณสมบัติต่างๆของสิ่งที่มองเห็น เนื่องจากเป็นสิ่งที่เด็กสามารถรับรู้จากการมองเห็นได้ก่อนสิ่งอื่น เด็กจึงจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับวัตถุที่เห็นนั้น เด็กสามารถแยกแยะรูปร่างได้ตั้งแต่อายุ 1 ปี ขึ้นไป ซึ่งรูปที่เด็กสามารถแยกแยะนั้น ได้แก่ รูปวงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงรี เป็นต้น ดังนั้นการวาดภาพของเด็กในระยะแรกจึงอาศัยสัญลักษณ์ที่เป็นรูปเรขาคณิต (Ling, 1964)

2. การรับรู้เกี่ยวกับสี

การรับรู้ทางสายตาเกี่ยวกับสีนั้นจะเกิดหลังจากการรับรู้เกี่ยวกับรูปร่าง เด็กที่มีอายุ 2-3 ปี จะสามารถจับคู่สีของต่างๆโดยใช้สีเป็นเกณฑ์ (Mussen, 1964) แม้ว่าเด็กจะสามารถรับรู้ว่าวัตถุต่างๆมีสีต่างกัน แต่ในการวาดภาพเด็กจะไม่คำนึงถึงสีตามความเป็นจริง เขาจะระบายสีอย่างเสรี เมื่อพัฒนาการทางการรับรู้ และความคิดของเด็กพัฒนาขึ้น เด็กจึงจะสามารถโยงความสัมพันธ์การรับรู้เกี่ยวกับสีมาสู่การวาดภาพให้เหมือนของจริงได้ (Lowenfeld, 1970)

3. การรับรู้เกี่ยวกับภาพ

การรับรู้เกี่ยวกับภาพของเด็กมีการพัฒนามาตั้งแต่แรกเกิด เด็กที่มีอายุ 2 ปี จะสามารถรับรู้ถึงความแตกต่างของแนวตั้ง และแนวนอนได้ เด็กอายุ 5 ปี สามารถที่จะรับรู้ แนวตั้งแนวนอน และแนวลาดได้ เด็กอายุ 7 ปีจะยังไม่สามารถรับรู้การกลับของภาพได้ (Cratty, 1970) นอกจากนี้ กุศล สุจรรยา (2502) ได้กล่าวถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 4-9 ปี จะเริ่มวาดรูปแทนสิ่งที่เขามองเห็น แต่สัดส่วนยังไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงนัก เนื่องจากเด็กยังไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับความจริงได้ เด็กจึงวาดวัตถุหลายอย่างในภาพของตน โดยเอาภาพเหล่านั้นไปสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนเห็น แต่ไม่ได้เอาภาพกับภาพให้สัมพันธ์กัน ดังนั้นวัตถุต่างๆ ในภาพจึงกระจายเต็มหน้ากระดาษทั้งนี้เพราะเด็กยังขาดประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ (space) และเพียเจต์ และอินheldเดอร์ (Piaget and Inhelder, 1969) กล่าวว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับการมองเห็นสัดส่วนและระยะทางตามที่ตามองเห็น (Perspective) ซึ่งเด็กแสดงออกโดยการวาดภาพเลียนแบบของจริงนั้นยังไม่สมบูรณ์จนกว่าเด็กจะมีอายุประมาณ 8 ปี

การระบายสีด้วยนิ้วมือ (finger painting)

การวาดภาพระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก เป็นกิจกรรมศิลปะอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมือของเด็ก นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมจิตใจเนื่องจาก การวาดภาพระบายสีด้วยนิ้วมือทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้รูปแบบศิลปะนามธรรม ทำให้เด็กได้สังเกตผลจากการกระทำที่มีรูปร่างปรากฏให้เห็นจากการเคลื่อนไหว และความรู้สึกในการเคลื่อนไหวที่มีการเชื่อมโยงกับรูปร่างที่มองเห็น เด็กได้เรียนรู้ผลของการที่สีผสมเข้าหากัน กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถสร้างสรรค์ได้ง่าย จึงเป็นการสนับสนุนให้เด็กมีความพยายามและทดลองในกิจกรรมอื่นๆซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น (Hartley, 1971) การระบายสีด้วยนิ้วมือสำหรับเด็กไม่จำเป็นต้องใช้สีหลายสีมากเกินไป แต่ควรให้เด็กได้ทดลองใช้ส่วนต่างๆของมือ นอกจากนี้การระบายสีด้วยนิ้วมือยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการในการใช้มือ ตา และความคิด ให้มีความสัมพันธ์กันได้อย่างดี และยังเป็นการเรียนรู้เทคนิคของการเขียนภาพโดยเฉพาะเรื่องความอ่อนแก่ของสี ในการระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นเด็กสามารถค้นคว้าทดลองการเขียนภาพด้วยวิธีต่างๆได้อย่างอิสระ เนื่องจากสามารถเขียนแล้วลบทิ้งแก้ไขได้จนกว่าจะพอใจ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2531) นอกจากนี้การระบายสีด้วยนิ้วมือยังมีลักษณะของการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างการวาดภาพโดยทั่วไป เนื่องจากการระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นเส้นของภาพจะเกิดขึ้นจากการขูดเอาเนื้อสีออกจากกระดาษ ซึ่งตรงกันข้ามกับการวาดภาพ

โดยทั่วไปที่ เส้นของภาพจะเกิดจากการนำวัสดุ เช่น ดินสอ สีเทียน ลากเพิ่มลงบนกระดาษเพื่อให้เกิดเป็นเส้น ดังนั้นการระบายสีด้วยนิ้วมือนั้น เด็กจะได้เรียนรู้การสร้างภาพที่แตกต่างจากการสร้างสรรค์ผลงานโดยการวาดภาพโดยทั่วไป

แนวการจัดกิจกรรมการระบายสีด้วยนิ้วมือซึ่ง เคลลลอกก์ (Kellogg, 1955) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมนี้ไว้ดังนี้ คือ ครูควรเตรียมสีไว้ให้เด็กก่อนล่วงหน้า ซึ่งจำนวนสีที่ควรใช้อย่างน้อยที่สุด คือ 2 สี และมากที่สุด คือ 6 สี สำหรับเด็กเล็ก ๆ อายุประมาณ 2 ปี นั้นยังไม่จำเป็นต้องใช้สีจำนวนมากนัก การระบายสีด้วยนิ้วมือสามารถทำได้ทั้งการระบายสีบนโต๊ะที่มีพื้นผิวลื่น และการระบายสีลงบนกระดาษ ซึ่งการระบายสีลงบนกระดาษจะดีกว่าเนื่องจากสามารถเก็บผลงานได้ การเตรียมสถานที่นั้นควรใช้โต๊ะที่มีขนาดใหญ่ที่เด็กสามารถทำได้พร้อมๆ กัน 4-6 คน และมีความสูงที่เหมาะสมกับเด็ก ควรใช้โต๊ะที่มีพื้นผิวลื่น หรือ ใช้กระดาษหนังสือพิมพ์รองโต๊ะไว้ เพื่อความสะดวกในการทำสะอาด ในขณะที่ทำควรให้เด็กยืนท่ามากกว่านั่งเก้าอี้ เนื่องจากทำให้เด็กจะสะดวกในการเอื้อมตักสีและเด็กจะได้มีโอกาสทำกิจกรรมเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน สิ่งที่ต้องระมัดระวังในการจัดกิจกรรมนี้คือ ควรควบคุมเด็กไม่ให้เล่นน้ำในถังน้ำที่เตรียมไว้สำหรับล้างมือ ครูจึงควรดูแลไม่ให้เด็กใช้เวลาอยู่ที่ถังน้ำนานเกินไป โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ อายุ 2 ปี ไม่ควรให้ล้างมือระหว่างทำเพราะจะเป็นการยากที่จะควบคุมไม่ให้เด็กเล่นน้ำ และเด็กในวัยนี้ยังไม่สนใจเรื่องสะอาดของสีเท่าไรนัก นอกจากนี้ครูจะต้องอธิบายให้เด็กระบายสีลงในกระดาษ หรือ โต๊ะที่กำหนดให้เท่านั้น ห้ามเด็กละเลงสีลงบนเฟอร์นิเจอร์ หรือพื้นห้อง (Kellogg, 1955)

นอกจากนี้ แมคคิลเวล (McIlvain, 1961) ได้เสนอแนะวิธีการในการระบายสีด้วยนิ้วมือแบบต่างๆ ดังนี้

- การระบายสีด้วยนิ้วมือประกอบดนตรี โดยเริ่มจากให้เด็กเคลื่อนไหวมือในอากาศตามจินตนาการ เช่น นกกำลังบิน ใบไม้กำลังพัดไหวเมื่อโดนแรงลม คลื่นของทะเลที่ซัดบนชายหาด เป็นต้น หลังจากนั้นจึงเปิดดนตรีเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ โดยเริ่มจากให้เด็กได้ลองเคลื่อนไหวมือและแขนในอากาศประกอบดนตรี และหลังจากนั้นจึงลองเคลื่อนไหวมือในท่าทางต่างๆบนโต๊ะ ควรใช้ทั้งดนตรีทั้งจังหวะช้าและเร็ว เพื่อให้เด็กได้ฝึกการตีความจากจังหวะเพลงและเคลื่อนไหวตามจังหวะที่ได้ยิน

- ระบายสีด้วยนิ้วมือบนสีเทียน ทำได้โดยใช้สีเทียนระบายให้ทั่วกระดาษอาจใช้สีเดียวหรือหลายๆสีก็ได้ แล้วระบายสีที่ใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือนับลงบนสีเทียน แล้วใช้นิ้วมือ

เคลื่อนไหวเป็นภาพตามต้องการ ซึ่งภาพที่ได้จะปรากฏสีเทียนเป็นพื้นหลังของเส้นที่วาด ส่วนสีเทียนและสีที่ใช้ระบายสีด้วยนิ้วมือควรเป็นสีที่ค่อนข้างตัดกัน หรือเลือกใช้สีอ่อนกับสีเข้ม เพื่อให้สามารถมองเห็นความแตกต่างของสีในภาพได้ชัดเจน

ไซมาเชอร์ (Schirmacher, 1988) ได้กล่าวถึง การสนับสนุนให้เด็กได้ใช้ ส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอย่างเต็มที่ ในกิจกรรมวาดภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ ซึ่งได้แก่

- ฝ่ามือสำหรับทำเส้นหนาๆ
- ด้านหลังของมือสำหรับทำเส้นหนาๆ
- ด้านข้างของมือสำหรับทำเส้นยาว , บาง หรือเส้นซิกแซก
- นิ้วมือและปลายนิ้วสำหรับการทาหรือแต้มเบาๆ
- ด้านหลังและด้านหน้าของนิ้วสำหรับทำเส้นยาว
- นิ้วโป้งสำหรับทำเป็นวง
- ข้อมือสำหรับทำรอยเป็นชุด
- เล็บมือสำหรับทำเส้นบาง
- กำปั้นสำหรับทำรอยที่ขนาดใหญ่และหมุนเป็นวง
- ข้อมือสำหรับรอยขนาดใหญ่
- มือและนิ้วที่กางออก สำหรับทำภาพพิมพ์มือ
- ทั้งมือและเท้าจะนำมาใช้ร่วมกัน แต่ต้องทำภายนอกอาคาร

ในขั้นตอนการเก็บรักษาผลงานภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ เริ่มจากตากผลงานให้แห้งโดยวางภาพผลงานลงบนแผ่นรอง หรือกระดาษหนังสือพิมพ์รองบนพื้นราบ ถ้าเป็นไปได้อาจใช้กระดาษกาวติดตามขอบผลงานโดยรอบ เพื่อป้องกันมิให้กระดาษงอหรือพองตัวเวลาแห้ง และเมื่อตากผลงานแห้งพอควรแล้วอาจใช้เตารีดรีดด้านหลังของภาพซึ่งจะทำให้ภาพผลงานเรียบโดยไม่ต้องใช้การกดทับ การเก็บรักษาผลงานที่แห้งนั้นอาจใช้สเปรย์พลาสติกหรือสเปรย์สีใสฉีดเคลือบเพื่อป้องกันการชำรุดขีดพื้นผิวของภาพ กันน้ำ และกันฝุ่นละอองได้ดีอีกด้วย นอกจากนี้ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้ อาทิเช่น ใช้เป็นกระดาษตกแต่งผนัง (วอลล์เปเปอร์) สำหรับทำบ้านจำลอง ทำฉากสำหรับแสดงหุ่นมือ ใช้ในตกแต่งหุ้มกล่องทำชั้นวางของ ทำปกสมุด หรือ ห่อปกหนังสือ ห่อกล่องของขวัญ ใช้ทำเป็นแผ่นรองจาน เป็นกระดาษห่อดอกไม้ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้ตัดเป็นรูปต่างๆ เพื่อตกแต่งได้อีกด้วย (McIlvain, 1961)

วัสดุอุปกรณ์ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ (Kellogg, 1955) ได้แก่

1. สีสำหรับระบายสีด้วยนิ้วมือ สามารถทำได้โดยใช้แป้งมัน 2 ถ้วยตวง และเกลือ
2. ช้อนชา ผสมทีละน้อยๆกับน้ำเย็น 3 ถ้วยตวง คนผสมให้เข้ากัน หลังจากนั้นเติมด้วยน้ำร้อน 2 ถ้วยและต้มจนแป้งใส แล้วผสมด้วย สีผสมอาหาร $\frac{1}{4}$ ถ้วยต่อ 8 ออนซ์ หรืออาจใช้สีโปสเตอร์ก็ได้ แต่ไม่ควรใช้สีย้อมผ้าเนื่องจากมีอันตรายสำหรับเด็กและติดมือล้างออกยากมาก สีที่ผสมเข้มๆจะทำให้ภาพออกมาดูดี หลังจากนั้นผสมน้ำสบู่ หรือแชมพูก็ได้เพื่อเพิ่มความลื่นในการวาดภาพ สีที่ได้จะมีลักษณะข้นพอที่จะใช้มือเขียนได้สะดวก ควรทดลองเขียนบนกระดาษเพื่อทดสอบความลื่นของสี อาจใช้เกลือผสมด้วยเพื่อให้ภาพมีความแวววาว
2. กระดาษ ขนาด 10 นิ้วx15 นิ้ว เหมาะสมกับเด็กอายุ 2 ปี และขนาด 12 นิ้วx18 นิ้ว เหมาะสำหรับเด็กอายุ 3 –5 ปี
3. ผ้ากันเปื้อน
4. ถังน้ำ
5. ผ้าขนหนู หรือ ผ้าเช็ดมือ
6. ถาดใส่สี
7. กระดาษหนังสือพิมพ์ หรือ ผ้าใบพลาสติก สำหรับรองโต๊ะและพื้นกันสกปรก

ทฤษฎีการแสดงออกของการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของ โรดา เคลลอกก์ (Rhoda Kellogg , 1955)

โรดา เคลลอกก์ (Kellogg, 1955) เป็นนักการศึกษาทางด้านเด็กปฐมวัย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1928 และรวบรวมภาพวาดด้วยดินสอของเด็กกว่าล้านภาพจากโรงเรียนอนุบาล " Golden Gate Kindergarten " โรงเรียนแถวอ่าวแคลิฟอร์เนีย และจากที่ต่างๆอีก 30 ประเทศ และ เคลลอกก์ ได้นำภาพที่รวบรวมได้นี้ไปศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กตั้งแต่อายุ 2 ปี ถึง 8 ปี นอกจากนี้ เคลลอกก์ ยังได้ศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือ (finger painting) และ ภาพระบายสีบนขาตั้ง (easel painting) ของเด็กจากโรงเรียน " Golden Gate Kindergarten " อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหลายปี ซึ่งการการระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นมีพื้นฐานทางการศึกษาโดยใช้ แนวคิดเดียวกับพัฒนาการการเกิดเส้นของเด็กในการวาดภาพด้วยดินสอ เคลลอกก์ได้ศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือและสามารถจำแนกลักษณะต่างๆในการระบายสีด้วยนิ้วมือเป็น 3 ด้าน ด้วยกัน คือ ด้านโครงสร้างของการเกิดภาพ ด้านรายละเอียดของการแสดงออก และ

ลักษณะของการระบายสี ซึ่งลักษณะทั้ง 3 ด้าน นี้เป็นสิ่งที่เคลลอกก็ใช้ในการพิจารณาขั้นพัฒนาการในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กอีกด้วย

ด้านโครงสร้างของการเกิดภาพ (Structure)

โครงสร้างของการเกิดภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือที่ เคลลอก จำแนกไว้ 5 แบบด้วยกัน ประกอบด้วย ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles) แผนภาพ (Diagrames) ภาพจากการรวม (Combines) ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates) และ แสดงเป็นรูป (Pictorials)

1. ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles) ซึ่ง โรดา เคลลอกก็ จำแนกลักษณะการขีดเขียนไว้ เหมือนกับการวาดด้วยดินสอ ที่จำแนกได้ 20 ลักษณะดังนี้

- 1.1 จุด
- 1.2 เส้นแนวตั้งเส้นเดียว
- 1.3 เส้นแนวนอนเส้นเดียว
- 1.4 เส้นทแยงมุมเส้นเดียว
- 1.5 เส้นโค้งเส้นเดียว
- 1.6 เส้นแนวตั้งหลายเส้น
- 1.7 เส้นแนวนอนหลายเส้น
- 1.8 เส้นทแยงมุมหลายเส้น
- 1.9 เส้นโค้งหลายเส้น
- 1.10 เส้นไม่คงที่แบบปลายเปิด
- 1.11 เส้นไม่คงที่แบบมีส่วนปิดล้อม
- 1.12 เส้นซิกแซก หรือ เส้นคลื่น

1.13 เส้นหวงเดียว

1.14 เส้นหลายหวง

1.15 เส้นขดเป็นวง

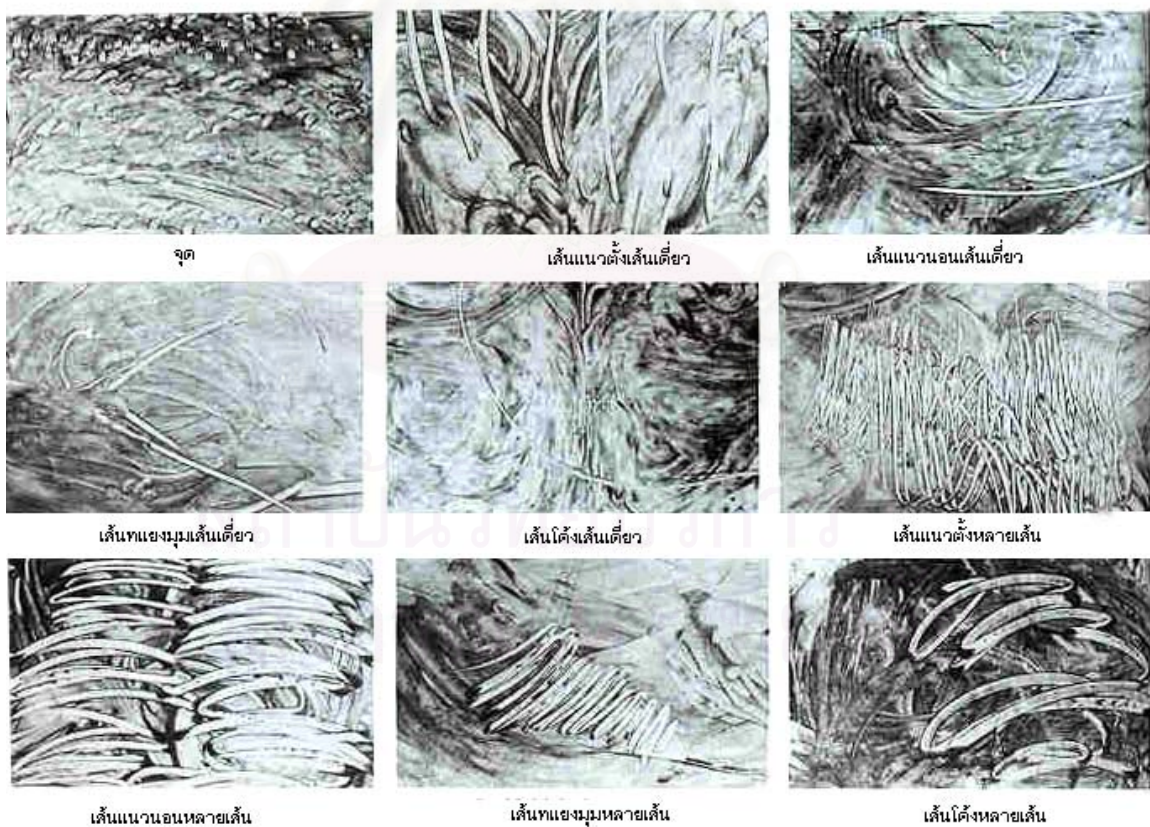
1.16 วงกลมหลายเส้นซ้อนกัน

1.17 วงกลมหลายเส้น

1.18 วงกลมกระจัดกระจายออก

1.19 วงกลมที่มีจุดตัด

1.20 วงกลมที่ไม่สมบูรณ์

ภาพที่ 6 ลักษณะการขีดเขียน 20 ลักษณะในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

(Kellogg, 1955:59-60)

ภาพที่ 6 (ต่อ) ลักษณะการขีดเขียน 20 ลักษณะ ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

(Kellogg, 1955 : 59-60)

2. แผนภาพ (Diagrams) แบ่งออกเป็น 6 ชนิดได้แก่

2.1 กากบาทกรีก (+)

2.2 สีเหลี่ยมจัตุรัส (หรือ สีเหลี่ยมผืนผ้า)

2.3 วงกลม (หรือวงรี)

2.4 สามเหลี่ยม

2.5 รูปร่างแปลกๆ

2.6 กากบาทแบบทแยงมุม (X)

ภาพที่ 7 แผนภาพ (Diagrams)

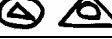

(Kellogg, 1955 : 61)

3. ภาพจากการรวม (Combines) เกิดจากการรวมของ แผนภาพ 2 รูป เข้าด้วยกัน อาจเป็นวาดซ้อนไว้ข้างใน หรือ ซ้อนทับกับบางส่วนไม่ว่าจะเป็นซ้อนทับส่วนบน ล่าง ซ้าย ขวาหรือ ซ้อนกันเป็นองศาก็ได้เช่นกัน ไม่จำกัดระยะในการซ้อนทับกันหรืออาจจะวางแยกกัน

Pairs	Separate	Overlapping	Containing
Rectangle and rectangle			
Rectangle and oval			
Rectangle and triangle			
Rectangle and odd shape			
Rectangle and Greek cross			

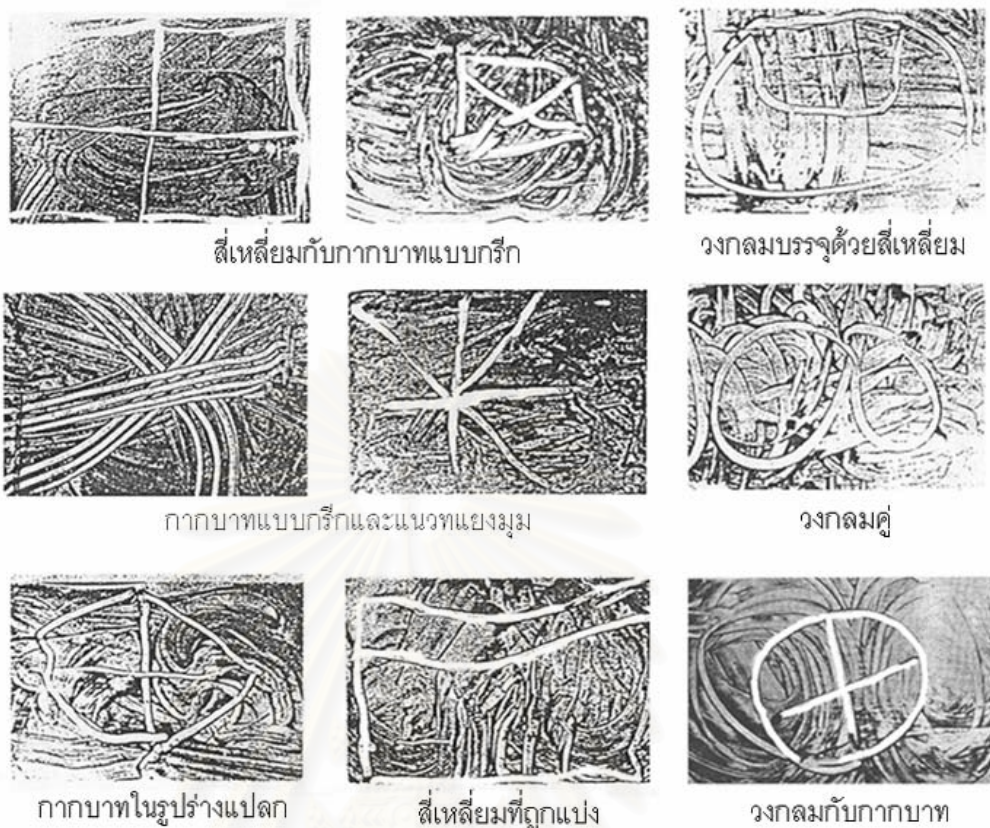
ภาพที่ 8 การเกิดภาพจากการรวม

(Kellogg, 1970 : 49)

Pairs	Separate	Overlapping	Containing
Rectangle and diagonal cross			
Oval and oval			
Oval and triangle			
Oval and odd shape			
Oval and Greek cross			
Oval and diagonal cross			
Triangle and triangle			
Triangle and odd shape			
Triangle and Greek cross			
Triangle and diagonal cross			
Odd shape and odd shape			
Odd shape and Greek cross			
Odd shape and diagonal cross			
Greek cross and Greek cross			
Greek cross and diagonal cross			
Diagonal cross and diagonal cross			

ภาพที่ 8 (ต่อ) การเกิดภาพจากการรวม

(Kellogg,1970 : 49)

ภาพที่ 9 ตัวอย่างภาพจากการรวม

(Kellogg, 1955 : 64-65)

4. ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates) เกิดจากการผสมผสานกันระหว่าง
แผนภาพ (Diagrams) ตั้งแต่ 3 รูปขึ้นไป แต่ยังไม่เป็นรูปภาพที่มีความหมาย

ภาพที่ 10 ภาพจากการผสมผสาน

(Kellogg, 1955 : 67)

ภาพที่ 10 (ต่อ) ภาพจากการผสมผสาน

(Kellogg, 1955 : 67)

5. การแสดงรูปภาพ (Pictorials) เป็นภาพที่สามารถมองออกว่าเป็นอะไร การปรากฏรูปภาพเพียงเล็กน้อยก็แสดงว่าเด็กได้มาถึงขั้นนี้แล้ว

ภาพที่ 11 การแสดงเป็นรูปภาพ

(Kellogg, 1955 : 75,84)

ด้านรายละเอียดของการแสดงออก (Content)

รายละเอียดของการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือประกอบด้วย

1. การละเลง (Smearings) หมายถึง การละเลงนี้รวมถึงการระบายสีเท่านั้น

2. การทำขวา-ซ้ายเหมือนกัน (Right – Left Duplications) หมายถึง การระบายสีด้วยวิธี

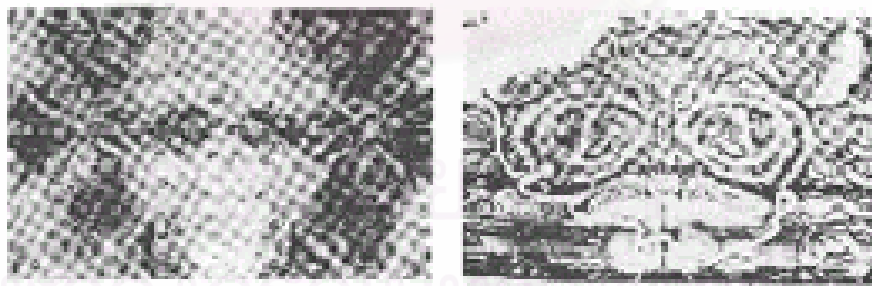
พิเศษโดยการใช้มือ ขวาและซ้าย เคลื่อนไหวเหมือนกันในเวลาเดียวกัน อาจทำโดยใช้นิ้วมือด้วยหรือไม่ใช้ก็ได้ ภาพที่ได้จะมีลักษณะที่แลดูสมดุลง เป็นคู่ คัดลอกเหมือนกัน อยู่ตรงข้ามกัน มีการพบกันตรงจุดกึ่งกลาง หรือพุ่งออกจากกัน

ภาพที่ 12 การทำขวา-ข้ายเหมือนกัน

(Kellogg, 1955 : 44)

3. การพับ (Folds) หมายถึง การระบายสีด้วยนิ้วมือบนพื้นผิวกระดาษก่อนแล้วจึงพับกระดาษเข้าหากันเพื่อทำให้เกิดผลแบบใหม่ และสามารถวาดหรือทำให้เกิดรอยโดยการวาดลงบนด้านหลังของกระดาษที่พับอยู่ก็ได้ นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงการวาดหรือเปลี่ยนแปลงรูปใหม่หลังจากที่เปิดกระดาษที่พับออกออก ซึ่งมีทั้งการพับเพียงครั้งเดียวหรือพับหลายครั้ง

ภาพที่ 13 การพับ

(Kellogg, 1955 : 48)

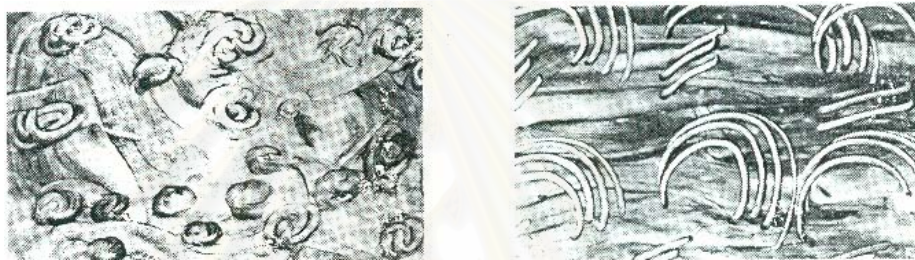
4. แสดงภาพแบบนามธรรม (Abstractions) การออกแบบภาพนามธรรมมี 4 ชนิด คือ

4.1 ออกแบบอย่างอิสระ หมายถึง ภาพที่ปราศจากโครงสร้างที่ชัดเจน

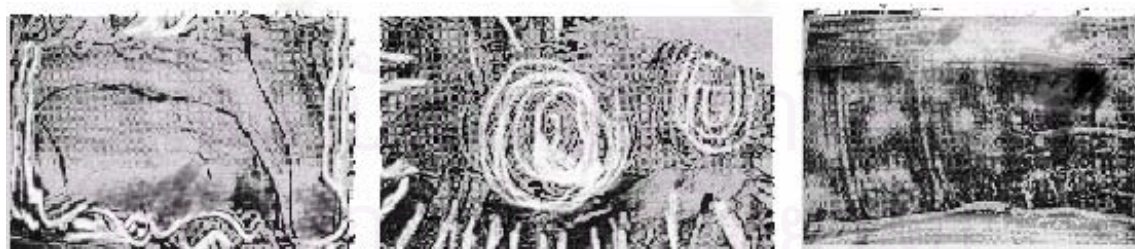
ภาพที่ 14 การแสดงภาพนามธรรม
โดยการออกแบบอย่างอิสระ (Kellogg, 1955 : 49)

4.2 การออกแบบโดยทำลวดลายซ้ำๆ โดยการใช้จุดของสี , หรือ จุดของเทคนิค , หรือ รอยเล็กรูปร่างต่างๆไปมา

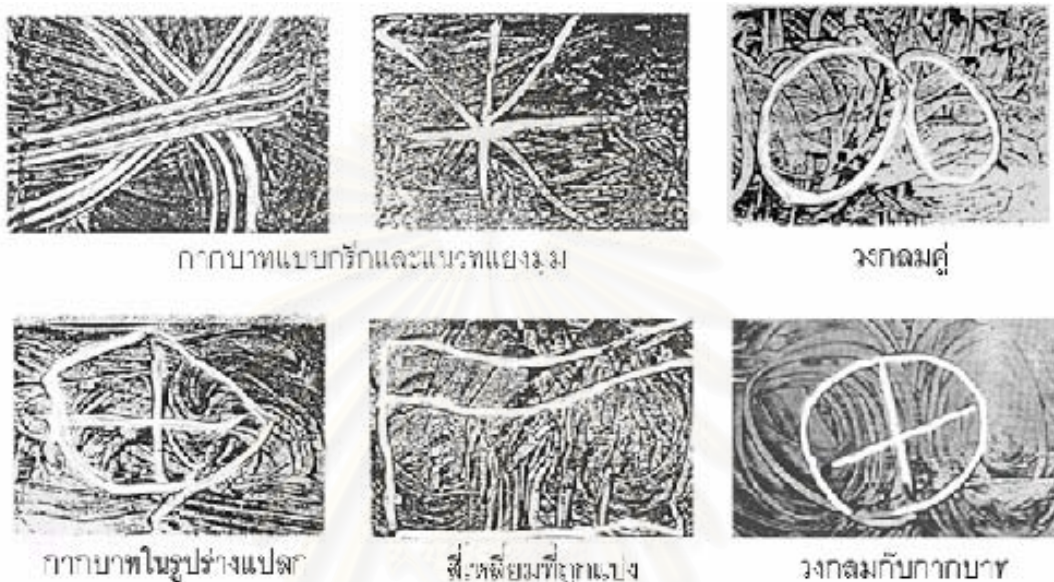
ภาพที่ 15 การแสดงภาพแบบนามธรรม
โดยการออกแบบลวดลายซ้ำๆ (Kellogg, 1955 : 49)

4.3 การออกแบบเส้นขอบรอบกระดาศ หมายถึงการวาดหรือทำให้เกิดเส้นขอบรอบๆกระดาศ

ภาพที่ 16 การแสดงภาพนามธรรม
โดยการออกแบบเส้นขอบรอบกระดาศ (Kellogg, 1955 : 49)

4.4 การออกแบบโดยใช้โครงสร้างของการเกิดภาพ หมายถึง ภาพนามธรรมที่มีโครงสร้างชัดเจน และ ภาพที่ปรากฏจะมีลักษณะโครงสร้างของการเกิดภาพ เช่น แบบแผนภาพ (Diagrams) และ/หรือ ภาพจากการรวม (Combines) และ/หรือ ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates)

ภาพที่ 17 การแสดงภาพนามธรรม

โดยใช้โครงสร้างของการเกิดภาพ แบบภาพจากการรวม

(Kellogg, 1955 : 64-65)

ภาพที่ 18 การแสดงภาพนามธรรม

โดยใช้โครงสร้างของการเกิดภาพ แบบภาพจากการผสมผสาน

(Kellogg, 1955: 67)

5. แสดงรูปภาพ (Pictorials) หมายถึง ภาพที่สามารถมองออกว่าเป็นภาพอะไร การปรากฏรูปภาพเพียงเล็กน้อยก็แสดงว่าเด็กได้มาถึงขั้นนี้แล้ว

ขั้นพัฒนาการในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

ขั้นที่ 1. ขั้นเริ่มแรก (Initial stage)

ขั้นนี้จะเกิดขึ้นช่วงสั้นๆในตอนแรกที่ได้กยังไม่มีความกล้าที่จะระบายสีด้วยนิ้วมือ เด็กจะกลัวการทำให้รูปร่างเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ การทำลายรูปร่าง เนื่องจากการที่ผู้ใหญ่ไม่อนุญาตให้เด็กทำในสิ่งที่คิดว่าเลอะเทอะจะจึงทำให้เด็กไม่กล้าที่จะละเลงสี การเคลื่อนไหวมือในขั้นพัฒนาการนี้เป็นแบบสุ่ม (Random movement) เสมือนเป็นการทำความคุ้นเคยกับอุปกรณ์

โครงสร้างของการสร้างภาพ (Structure) ปรากฏ ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles)

รายละเอียดของการแสดงออก (Content) ปรากฏ การละเลง (Smearings)

การระบายสี ยังไม่กล้าทำให้สีผสมกัน

ขั้นที่ 2. ขั้นละเลงสี (Smearing stage)

ในขั้นนี้การเคลื่อนไหวมือของเด็กในการระบายสีด้วยนิ้วมือจะมีความอิสระมากขึ้นกว่าในขั้นแรก ส่วนมากการเคลื่อนไหวมือยังคงเป็นแบบสุ่มอยู่แต่มีการพิจารณามากขึ้น และปรากฏลักษณะการเคลื่อนไหวของมือทุกรูปแบบ

โครงสร้างของการสร้างภาพ (Structure) ปรากฏ ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles)

รายละเอียดของการแสดงออก (Content) ปรากฏ การละเลง (Smearings) การพับ (Folds) และการทำขวา-ซ้ายเหมือนกัน (Right-Left Duplications)

การระบายสี มีการผสมสีอย่างอิสระ และมีแนวโน้มที่จะทำสีผสมปนเปเหมือนโคลน อย่างไรก็ตามเมื่อเด็กได้ระบายสีด้วยนิ้วมือหลายๆภาพก็จะมีแนวโน้มที่จะทำให้สีชัดเจนขึ้น บางครั้งเด็กอาจละเลงเข้าไปเข้ามาจนกระทั่งสีผสมกันไปหมดแต่ยังเห็นสีบางๆติดอยู่เท่านั้น

ขั้นที่ 3. ขั้นมีจุดมุ่งหมาย (Purposeful stage)

เด็กจะทำอย่างรอบคอบและมีความตั้งใจในการออกแบบ การใช้สีอย่างมีจุดมุ่งหมายมากกว่าขั้นที่ 2 จึงเรียกขั้นนี้ว่า “ขั้นมีจุดมุ่งหมาย” เด็กที่อายุใกล้ 4 ปี ส่วนใหญ่สามารถแสดงออกอยู่ในขั้นพัฒนาการนี้ เด็กอายุ 3 ปี ที่เคยระบายสีด้วยนิ้วมือมานานเป็นปีอาจจะแสดงจุดมุ่งหมายที่น่าสนใจมากกว่าเด็กที่อายุมากกว่า 3 ปี หรือ 4 ปี ที่เพิ่งเริ่มทำ แต่มีเด็กอายุ 2 ปี จำนวนเพียงเล็กน้อยที่จะสามารถแสดงออกในขั้นนี้ได้ ไม่ว่าจะเคยระบายสีด้วยนิ้วมือหลายครั้ง แต่ก็ยังคงจะมีการเคลื่อนไหวแบบสุ่มอยู่ (random movement) เด็กอายุ 3 ปี ที่มาถึงพัฒนาการขั้นนี้ได้ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยที่นอกเหนือจากอายุ เช่น ความถี่ที่ระบายสีด้วยนิ้วมือ , ธรรมชาติของโอกาสที่ทำการกิจกรรมนี้ , ลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละคน ฯลฯ

อย่างไรก็ตามพัฒนาการในขั้นนี้เป็นผลมาวุฒิกภาวะของเด็กเองและบางส่วนเป็นผลมาจากการที่ได้มีโอกาสหรือประสบการณ์ที่ได้ระบายสีด้วยนิ้วมือ ลักษณะของขั้นพัฒนาการขั้นนี้ที่ต่างจากที่ผ่านมาคือ เริ่มมีการออกแบบหรือรูปแบบในการเคลื่อนไหว หรือ การวางตำแหน่งสี เด็กเริ่มรู้จักใช้แผนภาพ (Diagrams) ซึ่งแสดงว่าเด็กมีพัฒนาการถึงขั้นมีจุดมุ่งหมาย (Purposeful stage) แล้ว พวกเขาจะมักจะทำกรลบเพื่อวาดใหม่อีกด้วย การใช้นิ้วเดียวหรือมากกว่านั้นในการวาดภาพเป็นเรื่องปกติของขั้นพัฒนาการนี้ เมื่อเสร็จแล้วเด็กจะจำผลงานของตนเองได้และต้องการเก็บรักษาภาพไว้ ในขั้นนี้เด็กยังคงมีการละเลงสีอยู่หรือมีการเคลื่อนไหวมือแบบสุ่ม (random movements) อยู่ แต่ใช้ด้วยความรอบคอบไต่ตรงเพื่อเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้นและเริ่มพยายามอย่างที่สุดที่จะไม่ให้เกิดสิ่งที่บังเอิญหรืออุบัติเหตุด้วย ในขั้นนี้การเคลื่อนไหวทุกแบบถูกใช้บ่อยยกเว้นแบบเกลียว (spiral)

โครงสร้างของการสร้างภาพ (Structure) ปรากฏ ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles) แผนภาพ (Diagrams) ภาพจากการรวม (Combines) ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates) รายละเอียดของการแสดงออก (Content) ปรากฏ การละเลง (Smearings) การพับ (Folds) การทำขวา-ซ้ายเหมือนกัน (Right-Left Duplications) และ แสดงภาพแบบนามธรรม (Abstractions)

การระบายสี เด็กรู้จักเลือกใช้สีและระบายโดยไม่ทำให้สีผสมกันจนเลอะเทอะเหมือนโคลน

ขั้นที่ 4 . ขั้นเป็นรูปภาพ (Pictorial stage)

เด็กจะวาดภาพทั้งแบบนามธรรม (abstract) และแบบเหมือนจริง (reality) ซึ่งปกติจะวาดโดยใช้เพียงนิ้วเดียวเพื่อทำการเน้นเส้นขอบของภาพ สิ่งที่เด็กวาดนั้นผู้ใหญ่จะมองออกกว่าเป็นบ้าน คน และ สัตว์ ฯลฯ และเด็กก็สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไรซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่สามารถยอมรับได้เช่นกัน ขั้นการวาดเป็นรูปภาพ (Pictorial stage)ของการระบายสีด้วยนิ้วมือ นอกจากนี้เด็กอายุต่ำกว่า 4 ปี จำนวนน้อยมากที่ถึงขั้นพัฒนาการนี้ ซึ่งดูเหมือนเป็นผลของความสามารถทางพัฒนาการ การระบายสีด้วยนิ้วมือในขั้นที่เป็นรูปภาพ (Pictorial stage) มักจะเกิดหลังจากการวาดเป็นรูปภาพของการวาดด้วยดินสอ เนื่องมาจากการระบายสีด้วยนิ้วมือเนื้อสีมีความลื่นทำให้ควบคุมการเคลื่อนไหวยากกว่า อย่างไรก็ตามการใช้เส้นโดยใช้นิ้วเดียวเป็นการบรรลุผลของการระบายสีด้วยนิ้วมือในขั้นนี้ซึ่งสังเกตเห็นได้ในงานของเด็กอายุ 3 ปี

โครงสร้างของการสร้างภาพ (Structure) ปรางู ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles) แผนภาพ (Diagrames) ภาพจากการรวม (Combines) ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates) และ แสดงรูปภาพ (Pictorials)

รายละเอียดของการแสดงออก (Content) ปรางู การละเลง (Smearings) การพับ (Folds) การทำ ขวา-ซ้ายเหมือนกัน (Right-Left Duplications) แสดงภาพแบบนามธรรม (Abstracts) และแสดงรูปภาพ (Pictorials)

การระบายสี เด็กู้จักเลือกใช้สี และระบายสีโดยไม่ทำให้สีผสมกันจนเลอะเทอะเหมือนโคลน

เทคนิคในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

การระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กตามที เคลลอกก็ ได้ศึกษาโดยการให้เด็กทำบนโต๊ะที่มีพื้นผิวลื่นเมื่อเด็กทำเสร็จแล้วจึงนำกระดาษมาพิมพ์ภาพนั้นลงบนกระดาษ เด็กจะนำเทคนิคต่างๆมาผสมกันที่แสดงให้เห็นประมาณ 4 เทคนิคหรือมากกว่านั้น การใช้เพียงเทคนิคเดียวหาได้ยาก เทคนิคที่แสดงให้เห็นจากผลงานที่เสร็จแล้วไม่ได้หมายความว่าเด็กใช้เทคนิคเพียงเท่านั้น แต่ปรากฏให้เห็นเพียงเท่านั้น ในเนื้อหาของภาพหนึ่ง (content) สามารถใช้เทคนิคที่หลากหลายได้ เคลลอกก็ ได้รวบรวมเทคนิคการระบายสีด้วยนิ้วมืออย่างน้อย 20 เทคนิค ซึ่งได้แก่

1. มือทั้งมือถูบ
2. เฉพาะฝ่ามือถูบ
3. ครึ่งฝ่ามือถูบ
4. ซ้อมือทา
5. ด้านข้างของกำปั้นทา
6. ข้อศอกทา ใช้ทำเส้นกว้าง ซึ่งยากที่จะดูแล้วแยกแยะได้จากผลงานว่าต่างจากเส้นที่เกิดจากนิ้วหัวแม่มือ และเส้นที่เกิดจากข้อศอก
7. แขนด้านหน้าทา ไม่ค่อยนิยม และดูไม่ต่างจากเทคนิคอื่นๆ
8. แขนด้านหน้ากดกระดาษบนโต๊ะเพื่อบันทึกภาพเมื่อทำเสร็จแล้ว
9. มือกดกระดาษบนโต๊ะเพื่อบันทึกภาพเมื่อทำเสร็จแล้ว
10. พิมพ์มือ
11. รอยนิ้วมือนิ้วเดียว ซึ่งพบได้ง่าย
12. รอยนิ้ว 2-3 นิ้ว ของมือเดียว พบได้ยาก

13. รอยนิ้ว 4 นิ้วของมือเดียว ซึ่งพบได้ง่าย
14. รอยเล็บ
15. รอยปลายนิ้ว
16. รอยนิ้วโป้ง
17. รอยจากข้อนิ้ว
18. หมุนมือ
19. หยดจากข้อนิ้ว
20. อื่นๆ ที่ไม่ค่อยพบบ่อย เช่น ด้านข้างเล็บ , ใช้นิ้วโป้งกด ฯลฯ

ทิศทางการเคลื่อนไหวมือ ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

การวิเคราะห์ทิศทางการเคลื่อนไหวมือของเด็กในกิจกรรมการระบายสีด้วยนิ้วมือ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเด็กไม่ได้ทำโดยไม่ได้ตั้งใจทั้งหมด แต่มีจุดมุ่งหมายใหญ่ๆ ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยไม่รู้ตัว จึงเป็นเหตุผลที่พวกเขาสนใจงาน ศิลปะสมัยใหม่ของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นขั้นแรกของลักษณะการแสดงออกทางศิลปะที่ไม่มีเป้าประสงค์ (non – objective) ทิศทางการเคลื่อนไหวจำแนกได้เป็น 7 แบบ ซึ่งเหมือนการใช้ดินสอวาดภาพ คือ

1. แนวตั้ง คือ ขึ้นลง ซึ่งหมายถึงจากร่างกายขณะยืนหรือเรียกว่า ทิศเหนือและใต้
2. แนวนอน คือ ไปข้างหน้าและถอยหลังซึ่งหมายถึงความถึงทางซ้ายและขวาของร่างกาย หรือทางตะวันออกและตะวันตก
3. แนววงกลม
4. แนวคลื่น หรือ ซิกแซก
5. แนวเกลียว คือ ลักษณะเป็นวงซ้อนๆกัน
6. แบบสุ่ม , แบบบังเอิญ คือ การเคลื่อนไหวแบบต่างๆที่นอกเหนือจากข้างต้น

ในผลงานหนึ่งชิ้นมักไม่ค่อยพบทิศทางการเคลื่อนไหว 4 และ 5 แบบ ซึ่งไม่จำเป็นว่าเด็กไม่ได้ใช้ทิศทางเหล่านั้นในกระบวนการทำ แต่บางครั้งมันถูกลบออกไป สิ่งที่เห็นจึงหมายถึงส่วนที่เหลืออยู่

ภาพคนที่ปรากฏในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

เคลลออกก์ รวบรวมภาพคนที่เด็กวาดในลักษณะต่างๆ ที่พบในการระบายสีด้วยนิ้วมืองี้
ดังนี้

1. แบบภาพนามธรรมที่มีหน้าตา เป็นภาพคนที่เด็กเพิ่งพัฒนาการวาดภาพมาจากการ
วาดดวงอาทิตย์ จึงทำให้ภาพคนที่ปรากฏยังไม่มีลำตัว แขน หรือขา จะมีแต่เฉพาะส่วนใบหน้า
และส่วนหัวเท่านั้น

ภาพที่ 19 ภาพคนแบบภาพนามธรรมที่มีหน้าตา

(Kellogg, 1955 : 74)

2. ภาพคนแบบมันดาลัส เป็นภาพคนที่รับอิทธิพลการแสดงออกแบบมันดาลัส ซึ่งเป็น
รูปวงกลมหรือสี่เหลี่ยมที่มีเส้นกากบาทตัดผ่าน ดังนั้นภาพคนที่แสดงออกในลักษณะนี้จึงมีแขน
สองข้างยื่นออกมาเกือบจะเป็นเส้นตรงเดียวกัน แขนและขาอยู่ในแนวสมมูลแบบมันดาลัส

ภาพที่ 20 ภาพคนแบบมันดาลัส

(Kellogg, 1955 : 75)

3. คนมีแขน , ขา และ มีการขีดเขียนบนศีรษะ ซึ่งการขีดเขียนบนศีรษะ หมายถึง การ
ขีดเขียนเส้นยุ่งๆ หรือก้อนกลมๆ อยู่บนศีรษะของภาพคน การที่เด็กวาดเช่นนี้เนื่องจากเด็ก

ตระหนักถึงความเป็นจริงที่คนเราต้องมีผม แต่เด็กยังไม่สามารถแสดงออกมาเป็นลักษณะผมที่ชัดเจนได้

ภาพที่ 21 คนมีแขน , ขา และ มีการขีดเขียนบนศีรษะ

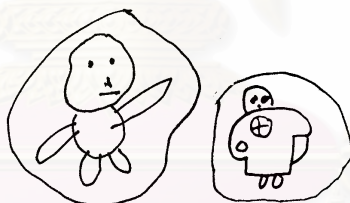
(Kellogg, 1955 :76 ,1970 : 96-97)

4. คนไม่มีการขีดเขียนบนศีรษะ แต่มี แขน และขา
5. คนที่ไม่มีแขน ซึ่งลักษณะของภาพคนเช่นนี้ พบได้บ่อยๆในการวาดภาพคนของเด็ก การไม่วาดภาพแขนเป็นเหตุผลทางความงามของเด็ก มากกว่าการที่เด็กมีความคิดรวบยอดของร่างกายคนเช่นนั้น นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะการขาดวุฒิภาวะในการแสดงออกของเด็ก
6. คนไม่มีขาแต่มีแขน ซึ่ง เคลลอกก์ กล่าวว่า ไม่ค่อยปรากฏภาพคนที่ไม่มีขา สาเหตุของการวาดภาพคนลักษณะนี้มักเกิดจากการวาดภาพที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ดี หรือเป็นเพราะเหตุผลทางความงามของเด็ก
7. คนที่มีหูอยู่ข้างบน เป็นลักษณะการวาดภาพคนของเด็กที่วางตำแหน่งของหูผิดตำแหน่ง ซึ่งถ้าพิจารณาภาพลักษณะนี้โดยการมองเพียงอย่างเดียวไม่ได้พูดคุยกับเด็ก อาจจะทำให้ตัดสินว่าเป็นภาพสัตว์ก็ได้ เนื่องจากภาพสัตว์ที่เด็กวาดก็มักจะมีลักษณะคล้ายภาพคนและมีหูอยู่ด้านบนศีรษะเช่นกัน

ภาพที่ 22 คนที่มีหูอยู่ข้างบน
(Kellogg, 1955 : 78)

8. ภาพคนหูด้านข้าง
9. คนที่มีมือ และ เท้า – ไม่มีร่างกาย (มีแขน และ ขา)
10. คนที่มีร่างกาย อย่างเดียว (มีศีรษะด้วย)
11. คนที่มีร่างกาย แต่มี แขน และขา
12. คนที่มีร่างกาย ,มือ และ เท้า (มีแขน และ ขา)
13. คนที่ถูกปิดล้อม หมายถึง ภาพคนที่มีเส้นล้อมรอบรูปคนไว้

ภาพที่ 23 คนที่ถูกปิดล้อม
(Kellogg, 1970 :101)

14. คนที่เกิดจากความพยายาม เป็นภาพคนที่ไม่สามารถมองออกว่าเป็นภาพคน

ภาพที่ 24 คนที่เกิดจากความพยายาม
(Kellogg, 195584-85)

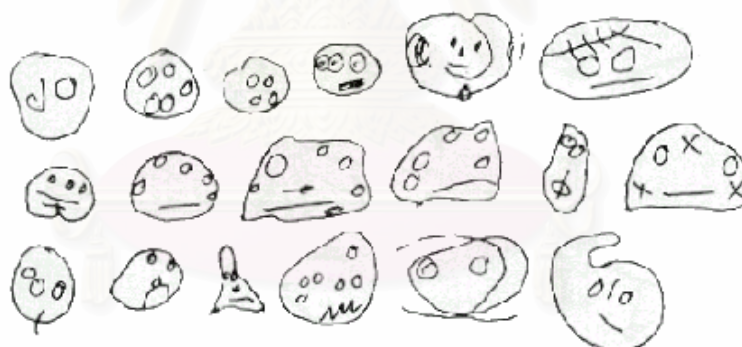
15. คนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง เป็นภาพคนที่สามารถมองออกว่าเป็น ภาพคน

ภาพที่ 25 คนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง

(Kellogg, 1955 : 84-85)

16. คนหน้าตาที่เกิดจากการผสมผสาน (Aggregate) และมีลำตัวปราศจาก ซึ่งภาพหน้าตาที่เกิดจากการผสมผสาน หมายถึง ภาพคนที่มีหน้าที่ยังไม่ชัดเจน ส่วนต่างๆของหน้าตาเกิดจากการผสมผสานแผนภาพ เช่น วงกลม วงรี สี่เหลี่ยม เป็นต้น

ภาพที่ 26 หน้าตาที่เกิดจากการผสมผสาน (Aggregate)

(Kellogg, 1970 : 95)

17. ภาพคนที่มีหน้าตา

18. ภาพคนที่ไม่ใช่แบบฉบับ หมายถึง ภาพคนที่ได้กวาดในการระบายสีด้วยนิ้วมือในแต่ละครั้งไม่มีลักษณะเหมือนกัน หรือคล้ายกันเลย เด็กจะวาดภาพคนที่มีลักษณะที่แตกต่างกันไปทุกๆครั้ง

19. คนที่มีลำตัวไม่ปกติ หมายถึง ภาพลำตัวที่ไม่พบเห็นได้ทั่วไป ลำตัวที่ไม่ปกตินี้เกิดจากวาดจากการผสมผสาน (Aggregates)

ภาพที่ 27 คนที่มีลำตัวไม่ปกติ

(Kellogg, 1970 : 102)

20. คนที่มีแขนแบบปีก หมายถึง ภาพคนที่แขนมีลักษณะคล้ายปีกนก เช่น แขนมีเนื้อที่กว้างกว่าปกติ หรือชี้ขึ้น ทำให้ดูเหมือนปีกนก

ภาพที่ 28 คนที่มีแขนแบบปีก

(Kellogg, 1970 : 104)

21. มีผม และ ฟัน

22. อื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ลัดดา ลีตระกูล (2531) วิจัยเรื่อง การวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่ต่างกัน และมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาพัฒนาการการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัย และเปรียบเทียบความสามารถในการวาดภาพคนของเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม และ แบบเน้นการอ่าน-เขียน โดยศึกษากับเด็กอนุบาล อายุ 4-6 ปี ทั้งชายและหญิง จำนวน 194 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม มีความสามารถทางการวาดภาพคนได้ดีกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่เน้นการอ่านเขียน การจัดประสบการณ์ที่ต่างกันได้ผลต่อพัฒนาการทางการวาดภาพ ซึ่งต้องอาศัยกล้ามเนื้อ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งที่วาด

กรวิภา สรรพกิจจาง (2532) ได้วิจัยเรื่องความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ แบบชี้นำและแบบอิสระ วัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อเปรียบเทียบการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกกิจกรรมสร้างสรรค์ แบบชี้นำ และแบบอิสระ โดยศึกษากับเด็กอนุบาล 1 อายุ 4-5 ปี จำนวน 28 คน ทดสอบโดยให้เด็กทำแบบทดสอบความสามารถด้านกล้ามเนื้อเล็ก ก่อนการทดลองสอน และหลังจากทดลองสอนแล้วจึงให้เด็กทำแบบทดสอบนั้นอีกครั้งหนึ่ง โดยทำการทดลองสอนทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เด็กกลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบอิสระ มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมสร้างสรรค์แบบชี้นำ

เกริก ยूनพันธ์ (2532) วิจัยเรื่องการวาดภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล โดยมีความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษารูปภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล และมีการสุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จากโรงเรียนอนุบาลเอกชน ซึ่งผลปรากฏว่า นักเรียนชายและหญิงมีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดรูปคนระบายสีอยู่ในขั้นพัฒนาการระยะคล้ายเหมือนจริงของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ และเขียนรูปแบบภาพคนระบายสีต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนชายเขียนรูปคนผู้ชายเต็มตัว หน้าตรง ยืนสวมเครื่องแต่งกายสากล ส่วนนักเรียนหญิงเขียนรูปคนผู้หญิงเต็มตัว หน้าตรงสวมชุดสากล

มีการใช้สีตัดกันเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนชายใช้สีวรรณะเย็นและสีชาวดำ สีที่นักเรียนชายและหญิงใช้เท่ากันคือสีวรรณะร้อน และสีที่นักเรียนหญิงและชายไม่ใช้เลยคือสีกลมกลืน

โกศล ภูพลอย (2532) วิจัยเรื่องการศึกษาการแสดงผลการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในขั้นที่ 4 ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ คือ ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง ด้านการวาดคน มีการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า คิดเป็นร้อยละ 99.23 และแสดงออกน้อยที่สุดคือการแสดงอากัปกริยาท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกาย ยังแข็งผิดธรรมชาติร้อยละ 23.08 การใช้พื้นที่ว่าง ที่แสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆในภาพถูกต้องตามความเป็นจริงร้อยละ 98.46 และการแสดงออกน้อยที่สุดคือ การแสดงลักษณะสามมิติหรือความลึกของวัตถุด้านข้างคิดเป็นร้อยละ 15.38 การใช้สี ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุดคือ การแสดงรอยแปรงหรือเส้นในการระบายสีซ้ำๆในทิศทางเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 92.31 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ การแสดงความแตกต่างของสีใกล้เคียงกัน ร้อยละ 50.77 ด้านการออกแบบ ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุดคือ รายละเอียดการตกแต่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ร้อยละ 83.08 การแสดงออกน้อยที่สุดคือเรื่องราวของภาพแสดงความแตกต่างระหว่างเพศ คิดเป็นร้อยละ 66.92

เสาวนีย์ บุญยะฤทธิ์ (2538) วิจัยเรื่อง ผลการสอนโดยวิธีสังเกตที่มีผลต่อการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอายุ 4-6 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการสอนโดยวิธีสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอายุ 4-6 ปี ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแผนการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ องค์ประกอบศิลปะเบื้องต้น ในเรื่องรูปร่าง รูปทรง สี ลักษณะพื้นผิว ขนาด สัดส่วน ระยะใกล้ ไกล ความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง นอกจากนี้ยังสร้างแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กระดับอนุบาล แล้วผู้วิจัยทดลองสอนด้วยตนเองโดยทดลองกับเด็กชั้นอนุบาล 2 เป็นเวลา 4 สัปดาห์ มีจำนวนเด็กทั้งสิ้น 30 คน เป็นเด็กชาย 15 คนและ เด็กหญิง 15 คน โดยผู้วิจัยได้ให้เด็กทำแบบทดสอบก่อนและหลังการสอน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยวิธีสังเกต สามารถส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอนุบาลได้ดีขึ้น

จงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2541) ได้วิจัยเรื่องความคิดสร้างสรรค์และความสามารถทางการวาดภาพจากกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถทางการวาด

ภาพจากกิจกรรมวาดภาพประกอบการฟังนิทาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์จากการทดลองครั้งที่ 6, 12 และ 18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแต่ละครั้งพบว่า การทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 18 สูงกว่าครั้งที่ 12 และ ครั้งที่ 6 และ ครั้งที่ 12 สูงกว่าครั้งที่ 6 ด้วยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน นักเรียนมีความสามารถในการวาดภาพจากการทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 6 ครั้งที่ 12 และครั้งที่ 18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแต่ละครั้ง พบว่า การทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 18 สูงกว่าครั้งที่ 12 และครั้งที่ 6 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

งานวิจัยต่างประเทศ

บลูม และ ดรากอสิตซ์ (Blum & Dragositz, 1947) ได้ศึกษากระบวนการเกี่ยวกับพัฒนาการทางการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็ก โดยศึกษาเด็กนักเรียนเกรด 1 และ เกรด 6 พบว่า สีที่เด็กชอบใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ลักษณะการเคลื่อนไหวของมือ และเนื้อหาของภาพที่เด็กชอบวาด โดยศึกษาจากเด็กนักเรียนเกรด 1 จำนวน 24 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 15 คน และ เกรด 6 จำนวน 29 คน เป็นชาย 12 คน หญิง 17 คน การศึกษาสีที่เด็กชอบใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ โดยศึกษาจากสีแรกที่เด็กเลือกใช้และความถี่ของการใช้สีต่างๆในแต่ละครั้งที่ทำผลปรากฏว่าสีที่เด็กใช้ทั้งสองกรณีสอดคล้องกันยกเว้นเด็กผู้ชายเกรด 1 เลือกสีเขียวมากที่สุด ในกรณีแรกส่วนสีแดงเป็นกรณีที่สอง สีเขียวเป็นสีที่เด็กผู้หญิงเกรด 1 และเด็กผู้ชายเกรด 6 ชอบมากที่สุด และสำหรับเกรด 6 เด็กผู้หญิงเลือกสีฟ้าเป็นสีที่ชอบมากที่สุด เด็กทั้งหมดเลือกใช้ทุกสีระหว่างการระบายสีด้วยนิ้วมือและไม่มี ความแตกต่างในความสัมพันธ์ของอายุหรือเพศในจำนวนครั้งที่เด็กตักสีจากขวดโดยประมาณ ส่วนผลทางด้าน การเคลื่อนไหวโดยทั่วไปเด็กใช้ การถู , การกด , การวาด มากตามลำดับ การควบคุมการเคลื่อนไหวที่วาดภาพได้ชัดเจนขึ้นตามอายุ การใช้มือทั้งมือในการระบายสีด้วยนิ้วมือนลดลงและการใช้นิ้วนิ้วมากขึ้นตามอายุ การแสดงออกมีสองลักษณะคือภาพมีเส้นแสดงรูปร่างบนพื้นหลังของภาพ ซึ่งเป็นส่วนมาก และภาพที่เป็นบริเวณเนื้อสีทั้งภาพ ซึ่งเป็นส่วนน้อย ส่วนด้านเนื้อหาของภาพที่วาดมากที่สุดของเด็กผู้ชายเกรด 1 คือ ปลาและน้ำ ส่วนเด็กผู้หญิงเกรด 1 คือ ดอกไม้ ทุ่งฟ้า และพื้นดิน เด็กเกรด 6 ทั้งสองเพศวาดมากที่สุดคือ พื้นดิน , ดอกไม้ และทุ่งฟ้า

นโปลี และ ฮาร์ลิส (Napoli and Harris, 1948) ศึกษาเรื่อง การระบายสีด้วยนิ้วมือ สำหรับคนตาบอด ซึ่งผู้วิจัยนี้ได้ศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือที่จัดขึ้นในโครงการสันทนากการเพื่อการบำบัดทางจิต ที่จัดเป็นประจำทุกสัปดาห์ และใช้ระยะเวลาในการจัดแต่ละครั้งเป็นเวลา 1 ชั่วโมง โดยศึกษาจากคนที่พิการทางการมองเห็น 25 คน ที่มีอายุระหว่าง 17 ถึง 50 ปี ซึ่งประกอบด้วย คนตาบอดที่เป็นชาย 4 คน หญิง 2 คน และคนที่สามารถมองเห็นบางส่วน เป็นชาย 9 คน หญิง 10 คน มีจำนวนผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ทั้งสิ้น 104 ชิ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ลักษณะการเคลื่อนไหวในการระบายสีด้วยนิ้วมือมีความเป็นอิสระไม่ถูกจำกัดโดยความพิการ แต่มีลักษณะเป็นการแสดงออกตามอารมณ์ของแต่ละบุคคล การเลือกใช้สีขึ้นอยู่กับอารมณ์ของแต่ละคน และเป็นไปตามทัศนคติของคนทั่วไป ซึ่งมีรูปแบบของการตอบสนองของการใช้สีสอดคล้องกับคนปกติที่มองเห็น นอกจากนี้ไม่ปรากฏความแตกต่างในด้านพื้นผิว ระหว่างกลุ่มที่พิการทางการมองเห็นและกลุ่มที่มองเห็น แต่ปรากฏความแตกต่างมากในการวาดเป็นภาพหุ่นนิ่งระหว่างคนที่พิการทางการมองเห็น และกลุ่มที่มองเห็น นอกจากนี้การใช้คำพูดเพื่อเป็นการถ่ายทอดนั้นพบน้อยมาก ส่วนในด้านการจัดองค์ประกอบ ความสมดุล และการเขียน ทัศนียภาพ พบว่ากลุ่มที่ศึกษานี้สามารถทำได้เป็นอย่างดี

รูธ และ เฮเลน (Ruth & Helen, 1949) ได้ศึกษาเรื่องการใช้สีในระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็ก โดยศึกษาเด็กอายุ 3 และ 4 ปี ผลปรากฏว่าโดยทั่วไปเด็กจะมีแนวโน้มที่จะใช้สีอย่างอิสระ ไม่มีสีที่ชอบเฉพาะเจาะจงเป็นพิเศษ เด็กวัยนี้มักจะทาสีเกือบจะทั่วทั้งแผ่นด้วยสีเข้มๆ ซึ่งดูสีหนาๆและใช้ทั้งมือในการทำ ความแตกต่างเฉพาะบุคคลปรากฏในส่วนของความสว่างหรือความมืดในการระบายสี ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณสีที่ใช้และเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการทำและการออกแบบของแต่ละคน การใช้ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือสำหรับภาวะวิเคราะห์ลักษณะบุคคลิกภาพของเด็กในระดับอายุนี้นั้นดูเหมือนว่าไม่เหมาะสมนัก แต่มันมีคุณค่าในเชิงกิจกรรมสันทนากการกับคุณค่าในเชิงการบำบัดรักษาบางกรณี

แซนเดอร์ (Sander, 1967) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารโดยผ่านการระบายสีด้วยนิ้วมือ โดยวิเคราะห์พฤติกรรมจากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กประถมศึกษา ซึ่งพบว่า การระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นสามารถทำให้เข้าใจถึงลักษณะและโลกของเด็กซึ่งเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายบุคคลภายในโรงเรียน แม้ว่าจะไม่สามารถรับรองผลได้แน่นอน แต่การวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กสามารถช่วยให้เข้าใจในตัวเด็กได้มากขึ้น

เฮเนส (Hanes ,1997) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของการผสมสีอย่างสกปรกในการบำบัดรักษาด้วยศิลปะ : กรณีศึกษาของเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ ซึ่งเป็นการศึกษาศิลปะในเชิงจิตวิทยาโดยศึกษาจากเด็กหญิงคนหนึ่งอายุ 6 ปี ที่ถูกบิดาบุญธรรมทารุณกรรมทางเพศ เด็กได้ถูกส่งมาที่โรงพยาบาลเพื่อบำบัดอาการทางจิตและพฤติกรรมที่ก้าวร้าว โดยศึกษาพฤติกรรมของเด็กขณะที่จัดกิจกรรมศิลปะบำบัดซึ่งจัดขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ซึ่งเด็กที่เข้ารับการบำบัดรักษาจะถูกจัดเป็นกลุ่มๆละ 3 ถึง 5 คน การจัดกิจกรรมศิลปะบำบัดนี้เป็นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้ป่วยเลือกทำกิจกรรมศิลปะต่างๆได้อย่างเสรี โดยมีอุปกรณ์ต่างๆมากมายเตรียมไว้ให้ ผลจากการศึกษากกรณีศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่ศึกษาเลือกทำการระบายสีด้วยนิ้วมือโดยละเลงสีอย่างขาดการควบคุมทั่วกระดาษโดยผสมสีเลอะเทอะจนดูสกปรก เมื่อเด็กคนอื่นมาเห็นผลงานนี้และแสดงท่าที่รังเกียจผลงานชิ้นนี้ เด็กที่ถูกสังเกตุการณ์นี้จึงพับกระดาษนั้นจนเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วนำผลงานเก็บไว้ในกล่องและปิดผนึกด้วยกระดาษทากาว หลังจากนั้นจึงนำมาฝากกับผู้วิจัย และมักจะถามเสมอว่าผลงานยังอยู่ปลอดภัยหรือไม่ และเมื่อทำงานเสร็จเด็กตั้งใจอย่างมากในการขัดล้างมือและแขนของตนเอง และแสดงท่าทางตื่นเต้น ดีใจมากที่สีสกปรกที่ติดอยู่สามารถล้างออกจากร่างกายได้ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาเด็กคนนี้ไม่สามารถแยกสีในการระบายได้เลย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสับสน และการไม่สามารถปรับอารมณ์ของตนเองได้ การเก็บผลงานไว้ในกล่องที่ปิดล็อกไว้เปรียบเสมือนความลับที่ต้องการเก็บมันไว้และไม่สามารถกำจัดมันออกไปได้ เด็กมีความสับสนระหว่าง ความรัก และความเกลียด ที่เกิดขึ้นกับบิดาบุญธรรม การขัดล้างนั้นแสดงถึงความต้องการทำให้ตัวเองบริสุทธิ์หลุดพ้นจากประสบการณ์ที่เลวร้ายในอดีต

จากงานวิจัยข้างต้นในส่วนงานวิจัยในประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกรวิจัยการวาดภาพโดยทั่วไปของเด็กอนุบาล ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถในการวาดภาพของเด็กไทย เนื่องจากการวาดภาพและกิจกรรมระบายสีด้วยนิ้วมือมีความคล้ายคลึงกันในด้านของการใช้มือวาดเส้นต่างๆเพื่อให้เกิดภาพ เพียงแต่ใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่แตกต่างกัน และงานวิจัยจากต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นนี้เกี่ยวข้องกับกรระบายด้วยนิ้วมือซึ่งทำให้ทราบถึงการวิจัยในด้านต่างๆที่เกี่ยวกับการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้งทางด้าน การใช้สี การเคลื่อนไหวมือ และเนื้อหาในการระบายสีด้วยนิ้วมือ รวมถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมจากการระบายสีด้วยนิ้วมือในเชิงจิตวิทยานั้น เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาข้อมูลและทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอค โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ และการวาดภาพคน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และวิเคราะห์ปัญหาในการวิจัย
2. กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. เก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก และพัฒนาการทางการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของเด็กจากหนังสือ วารสาร เอกสาร บทความ และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือ อุปกรณ์
3. ศึกษาการสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ผลงานภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนอนุบาลบ้านไทรงาม สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งเด็กนักเรียนมีอายุระหว่าง 5-6 ปี และมีจำนวน 30 คน

ผู้วิจัยมีวิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. เลือกโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) ได้แก่

นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 30 คน เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หรือแนวการจัดประสบการณ์ ของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นเด็กนักเรียนของโรงเรียนนี้จึงมีความรู้เป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดียวกับเด็กส่วนอื่นๆของประเทศ

2. ผู้บริหาร และครูผู้สอนมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการวิจัยกิจกรรมศิลปะ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็ก (เนื่องจากการวิจัยนี้ต้องการทดลองกับเด็กนักเรียนทั้งสิ้น 3 ครั้ง โดยใช้เวลาครั้งละประมาณ 30-40 นาที จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทางโรงเรียนและครูผู้สอน)

3. การรับนักเรียนเข้าศึกษา มีการกระจายโอกาสในการรับเด็กนักเรียนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง ทั้งในด้านระดับทางสติปัญญาของเด็กและพื้นฐานทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะเป็นตัวแทนนักเรียนอนุบาลทั่วไปได้

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ได้แก่

1.1 กระดาษวาดเขียนขนาด 12 X 18 นิ้ว ซึ่ง เคลลอกก์ (Kellogg, 1955) ระบุว่าขนาดกระดาษที่เหมาะสมสำหรับการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กอายุ 3-5 ปี

1.2 สีสำหรับการระบายสีด้วยนิ้วมือจำนวน 6 สี ได้แก่ สีแดง , สีส้ม , สีชมพู, สีน้ำเงิน, สีเขียว และสีน้ำตาล ซึ่ง เคลลอกก์ (Kellogg, 1955) ระบุว่าจำนวนสีที่ใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กควรเป็นสีที่มีเนื้อสีสด และมีจำนวนอย่างน้อย 2 สี และอย่างมากที่สุด 6 สี

1.3 กระป๋องใส่สี และช้อนตัก

1.4 ถังน้ำสำหรับล้างมือ และผ้าเช็ดมือ

1.5 กระดาษแบบส่องเต็มตัวติดผนังห้อง

2. แบบคำสั่งการระบายสีด้วยนิ้วมือ

แบบคำสั่งมีทั้งหมด 3 หัวเรื่อง โดยให้เด็กระบายสีด้วยนิ้วมือจำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 1 หัวเรื่อง ซึ่งทั้ง 3 หัวเรื่อง ได้แก่

เรื่องที่ 1 ตัวฉัน

เรื่องที่ 2 เพื่อนรักของฉัน

เรื่องที่ 3 คนที่ฉันรักมากที่สุด

การกำหนดหัวเรื่องดังกล่าวนี้ เนื่องจากในวัยเด็กเล็กเนื้อหาสาระที่ใกล้ตัวเด็กจะเป็น ตัวกระตุ้นและเป็นส่วนเสริมแรงที่สำคัญที่จะทำให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดออกมาได้ เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง การใช้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเด็ก สิ่ง ต่างๆใกล้ตัวเด็ก จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการกระตุ้นให้เด็กได้แสดงประสบการณ์ของตนเองออกมา (ไพโรจน์ สโมสร 2529 ; วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญ 2531)

ผู้วิจัยสั่งงานให้เด็กระบายสีด้วยนิ้วมือตามลำดับดังนี้
ครั้งที่ 1 หัวข้อเรื่อง “ ตัวฉัน ”

1. ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนในหัวข้อเรื่อง ตัวฉัน โดยอธิบายว่าคนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งรูปร่างหน้าตา ทรงผม หลังจากนั้นให้นักเรียนก้มมองดูและสำรวจตัวเองในกระจก
2. ผู้วิจัยแจกอุปกรณ์แก่นักเรียน แล้วอธิบายว่าผู้วิจัยขอให้นักเรียนวาดภาพระบายสี ด้วยนิ้วมือ หรือส่วนต่างๆของมือ รวมถึงแขน เป็นภาพตัวของนักเรียนเอง และอาจจะมีภาพอื่นๆ ตกแต่งให้สวยงาม
3. ผู้วิจัยทบทวนความเข้าใจกับนักเรียน จนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
4. เมื่อทุกอย่างพร้อม ผู้วิจัยบอกให้นักเรียนลงมือระบายสีด้วยนิ้วมือ ขณะที่นักเรียน ระบายสีด้วยนิ้วมือผู้วิจัยจะทำการสังเกตกระบวนการในการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียน เช่น พฤติกรรมทั่วไป เทคนิค การใช้สี

ครั้งที่ 2 หัวข้อเรื่อง “ เพื่อนรักของฉัน ”

1. ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนในหัวเรื่อง เพื่อนรักของฉัน โดยอธิบายว่า เพื่อนรัก หมายถึง เพื่อนที่นักเรียนชอบเล่นด้วย หรือชอบพูดคุยด้วย อาจเป็นเพื่อนที่โรงเรียนหรือเพื่อนที่อยู่ใกล้ๆบ้าน นักเรียนก็ได้
2. ผู้วิจัยแจกอุปกรณ์แก่นักเรียน แล้วอธิบายว่าผู้วิจัยขอให้นักเรียนวาดภาพระบายสี ด้วยนิ้วมือ หรือส่วนต่างๆของมือ รวมถึงแขน เป็นภาพเพื่อนรักของฉัน และอาจจะมีภาพอื่นๆ ตกแต่งให้สวยงาม
3. ผู้วิจัยทบทวนความเข้าใจกับนักเรียน จนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
4. เมื่อทุกอย่างพร้อม ผู้วิจัยบอกให้นักเรียนลงมือระบายสีด้วยนิ้วมือ ขณะที่นักเรียน ระบายสีด้วยนิ้วมือผู้วิจัยจะทำการสังเกตกระบวนการในการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียน เช่น พฤติกรรมทั่วไป เทคนิค การใช้สี

ครั้งที่ 3 หัวข้อเรื่อง “ คนที่ฉันรักมากที่สุด “

1. ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนในหัวข้อเรื่อง คนที่ฉันรักมากที่สุด โดยผู้วิจัยอธิบายว่า คนที่ฉันรักมากที่สุด หมายถึง ใครก็ได้ที่นักเรียนรักมากที่สุด เช่น คุณพ่อ, คุณแม่, คุณปู่, คุณย่า, คุณตา, คุณยาย หรือ คุณครู ก็ได้ เป็นต้น
2. ผู้วิจัยแจกอุปกรณ์แก่นักเรียน แล้วอธิบายว่าผู้วิจัยขอให้นักเรียนวาดภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ หรือส่วนต่างๆของมือ รวมถึงแขน เป็นภาพคนที่ฉันรักมากที่สุดจำนวน 1 หรือ 2 คน และอาจจะมีการพินอื่นๆตกแต่งให้สวยงาม
3. ผู้วิจัยทบทวนความเข้าใจกับนักเรียน จนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
4. เมื่อทุกอย่างพร้อม ผู้วิจัยบอกให้นักเรียนลงมือระบายสีด้วยนิ้วมือ ขณะที่นักเรียนระบายสีด้วยนิ้วมือผู้วิจัยจะทำการสังเกตกระบวนการในการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียน เช่น พฤติกรรมทั่วไป เทคนิค การใช้สี

3. แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ

ผู้วิจัยสร้างแบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือนี้จากเกณฑ์พัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของ โรดา เคลลลอกก์ (Kellogg, 1955) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ผู้วิจัยสร้างแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบให้คำแนะนำแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือที่ปรับปรุงแล้วมีรายละเอียดการสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ดังนี้

3.1 เกณฑ์การวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้น

คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มแรก จะปรากฏลักษณะดังนี้

- ด้านรายละเอียดของการแสดงออก ปรากฏการละเลง
- ด้านโครงสร้างของการเกิดภาพ ปรากฏลักษณะการการขีดเขียน
- ด้านการระบายสี ยังไม่กล้าทำให้สีผสมกันและยังไม่รู้จักเลือกใช้สี

ขั้นที่ 2 ขั้นละเลงสี จะปรากฏลักษณะดังนี้

- ด้านรายละเอียดของการแสดงออก ปรากฏการพับ และแบบขวา-ซ้าย เหมือนกัน และยังคงมีการละเลงอยู่
- ด้านโครงสร้างของการเกิดภาพ ปรากฏลักษณะการขีดเขียน

- ด้านการระบายสี โดยผสมสีปนเปเหมือนโคลน

ขั้นที่ 3 ขั้นมีจุดมุ่งหมาย จะปรากฏลักษณะดังนี้

- ด้านรายละเอียดของการแสดงออก ปรากฏการแสดงภาพแบบนามธรรม นอกจากนี้ยังคงมีการเกิด ภาพแบบขวา-ซ้ายเหมือนกัน ,การพับ และการละเลง แต่ยังไม่ปรากฏการแสดงเป็นรูปภาพ
- ด้านโครงสร้างของการเกิดภาพ ปรากฏแผนภาพ หรือ/และ ภาพจากการรวม หรือ / และ ภาพจากการผสมผสาน แต่ยังไม่ปรากฏการแสดงรูปภาพ
- ด้านการระบายสี สีไม่ผสมกันจนเลอะเทอะ เริ่มรู้จักการเลือกใช้สีและเลือกการวางตำแหน่งสี

ขั้นที่ 4 ขั้นเป็นรูปภาพ จะปรากฏลักษณะดังนี้

- ด้านรายละเอียดของการแสดงออก ปรากฏการแสดงรูปภาพ และ อาจจะยังคงมีการแสดงเนื้อหาแบบอื่นๆด้วย
- ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ ปรากฏการแสดงรูปภาพ และอาจจะยังคงมีการแสดงโครงสร้างของการสร้างภาพแบบอื่นๆด้วย
- ด้านการระบายสี สีไม่ผสมกันจนเลอะเทอะ มีการเลือกใช้สีและรู้จักเลือกการวางตำแหน่งสี

3.2 การวาดภาพคน ซึ่งการวิเคราะห์การวาดภาพคน 3 คำน คือ รูปแบบของภาพคน ส่วนต่างๆของภาพคน และ ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏ โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ในด้านต่างๆดังนี้

A. รูปแบบของภาพคน
ซึ่งแบ่งได้ 6 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบภาพนามธรรมที่มีหน้าตา เป็นภาพที่เด็กเพิ่งพัฒนาการวาดภาพคนมาจากการวาดดวงอาทิตย์ จึงทำให้ภาพคนที่ปรากฏยังไม่มีลำตัว แขน หรือขา จะมีแต่ส่วนใบหน้าและส่วนศีรษะเท่านั้น
2. คนแบบมันดาลัส หมายถึง ภาพคนที่รับอิทธิพลการแสดงออกแบบมันดาลัส ซึ่งเป็นรูปวงกลมหรือสี่เหลี่ยมที่ถูกแบ่งด้วยเส้นกากบาท ดังนั้นภาพคนที่แสดงออกในลักษณะนี้เมื่อ

ลากเส้นต่อออกมาตามแนว ศีรษะ แขน และขา แล้วดูเหมือนเส้นกากบาทที่ตัดผ่านลำตัว ซึ่งเป็นสมดุลงในแนวแบบมันดาลัส

3. ภาพคนที่เกิดจากความพยายาม หมายถึง ภาพคนที่ผู้ใหญ่ไม่สามารถมองออกว่าเป็นภาพคนหรือไม่

4. ภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง หมายถึง ภาพคนที่ผู้ใหญ่สามารถมองออกว่าเป็นภาพคน

5. คนที่ถูกปิดล้อม หมายถึง ภาพที่มีเส้นล้อมรอบรูปคนไว้ โดยเส้นที่ล้อมรอบอาจเป็นรูปวงกลมหรือรูปอื่นก็ได้

6. คนที่ไม่มีแบบฉบับ เป็นภาพคนที่เด็กแสดงออกในแต่ละครั้งไม่มีลักษณะเหมือนกันหรือเป็นแบบแนวเดียวกัน เด็กวาดภาพคนที่แตกต่างกันออกไปทุกครั้งไม่มีลักษณะที่เหมือนกัน

B. ส่วนต่างๆของภาพคน

ส่วนต่างๆของภาพคนที่วิเคราะห์โดยพิจารณาตามส่วนต่างๆดังนี้

1. ศีรษะ

2. ผม

- การขีดเขียนบนศีรษะ เนื่องจากเด็กตระหนักถึงความจริงที่คนต้องมีผม แต่ยังไม่สามารถแสดงออกมาได้ชัดเจนถึงขั้นเป็นผม เด็กจึงวาดเป็นกลมๆอยู่บนหัว หรือเป็นการขีดเขียนเส้นยุ่งๆอยู่บนหัว

- มีลักษณะเป็นผมชัดเจน

3. ฟัน

4. หน้าตา

- แบบที่เกิดจากการผสมผสาน เป็นภาพคนที่มีหน้าตาที่ยังไม่ชัดเจน ส่วนต่างๆของหน้าตาเกิดจากการผสมผสานแผนภาพ เช่น วงกลม วงรี สี่เหลี่ยม ฯลฯ มาประกอบเป็นหน้าตา

- แบบที่เป็นภาพหน้าตา

5. หู

- อยู่ด้านข้างศีรษะ

- อยู่ด้านบนศีรษะ

6. ลำตัว

- แบบปกติ เป็นภาพลำตัวที่เกิดจากรูปวงกลม หรือวงรี หรือสี่เหลี่ยม หรือสามเหลี่ยม หรือเป็น ภาพลำตัวที่แสดงเสื้อผ้าค่อนข้างชัดเจน

- แบบไม่ปกติ เป็นภาพคนที่มีลำตัวที่วาดจากการผสมผสาน (Aggregates)

7. แขน

- แบบเส้นเดี่ยวๆ
- แบบเป็นรูปร่างปกติ
- แบบปีก หมายถึงแขนที่มีลักษณะคล้ายปีกนก เช่น แขนมีเนื้อที่กว้างกว่าปกติ หรือชี้ขึ้น ทำให้ดูคล้ายปีกนก

8. ขา

9. มือ

10. เท้า

C. ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏ

ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏหมายถึงรูปร่างของภาพคนที่ได้กวาด โดยพิจารณาจากส่วน ศีรษะ ลำตัว แขน ขา

4. แบบสัมภาษณ์

4.1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเป็น แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด และแบบปลายปิดที่มีคำตอบให้เลือก แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียนในด้านข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว ความสนใจในกิจกรรมศิลปะต่างๆ ประสบการณ์ในการทำกิจกรรมศิลปะและการระบายสีด้วยนิ้วมือ เป็นต้น

4.2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจในผลงานนั้นมากขึ้น โดยในแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อ และ อายุของนักเรียน ,ชองบันทึกการสัมภาษณ์รายละเอียดในรูปภาพ รวมถึงกรอบสีเหลี่ยมสำหรับผู้วิจัยวาดภาพร่างประกอบการเขียนอธิบายภาพ

5. แบบสังเกตการณ์

แบบสังเกตการณ์มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้ในการสังเกตพฤติกรรมทั่วไป เทคนิคที่ใช้ และสีที่เด็กเลือกใช้ ในขณะการระบายสีด้วยนิ้วมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ยื่นหนังสือขอความร่วมมือกับทางโรงเรียนอนุบาลที่จะให้นักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย ขอเอกสารบัญชีรายชื่อของนักเรียน อายุ วัน เดือน ปีเกิด และอาชีพผู้ปกครอง ของนักเรียนทั้ง 30 คน
2. ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน โดยแต่ละกลุ่มคัดเลือกทั้งผู้ชาย และผู้หญิง
3. เตรียมอุปกรณ์ต่างๆและสื่อสำหรับการระบายสีด้วยนิ้วมือ โดยใช้แป้งมันผสมกับน้ำ แล้วนำไปตั้งไฟ คนแป้งจนเนื้อแป้งข้นพอเหมาะจึงนำมาผสมกับสี
4. นำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บผลงานเด็กด้วยตัวเองทั้ง 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 ระบายสีด้วยนิ้วมือในหัวข้อเรื่อง “ตัวฉัน” ครั้งที่ 2 ระบายสีด้วยนิ้วมือในหัวข้อเรื่อง “เพื่อนรักของฉัน” และครั้งที่ 3 ระบายสีด้วยนิ้วมือในหัวข้อเรื่อง “คนที่ฉันรักมากที่สุด” ซึ่งในการระบายสีด้วยนิ้วมือแต่ละครั้งผู้วิจัยจะให้เด็กทำทีละกลุ่มจนครบทุกกลุ่ม และเมื่อเด็กทำเสร็จผู้วิจัยจะสัมภาษณ์รายละเอียดเกี่ยวกับภาพที่ได้วาด และนำแบบสัมภาษณ์นี้ติดไว้ด้านหลัง ผลงานของเด็กแต่ละคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลงานทั้งหมดจำนวน 90 ชิ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจ หลังจากนั้นจึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติร้อยละ (Percentage) โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ตรวจให้คะแนนผลงานทั้งหมดในเรื่องขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ โดยพิจารณาจาก ด้านโครงสร้างของสร้างภาพ, ด้านรายละเอียดของการแสดงออก และ ด้านการระบายสี แล้วจึงสรุปเป็นขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ หลังจากนั้นจึงหาค่าสถิติร้อยละและนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์การวาดภาพคน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ตรวจสอบให้คะแนนผลงานทั้งหมดในเรื่องการวาดภาพคน ด้านรูปแบบของภาพคน ด้านส่วนต่างๆของภาพคน ด้านลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏ หลังจากนั้นจึงมาหาค่าสถิติร้อยละแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 วิเคราะห์การวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ผู้วิจัยได้มาจากแบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานมาหาค่าสถิติร้อยละ และนำเสนอผลคะแนนในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 4 วิเคราะห์การแสดงออกของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ผู้วิจัยได้มาจากแบบสังเกตการณ์มาหาค่าสถิติร้อยละ และนำเสนอผลคะแนนในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ผู้วิจัยได้มาจากแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปมาหาค่าสถิติร้อยละ และนำเสนอผลคะแนนในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{สูตร ค่าร้อยละ} = \frac{\text{ค่าความถี่}}{\text{จำนวนภาพทั้งหมด}} \times 100$$

(บุญเรียง ขจรศิลป์, 2539)

การเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำคะแนนที่วิเคราะห์ได้มาสรุป และนำเสนอในรูปแบบตาราง การบรรยาย การอภิปรายและข้อเสนอแนะ

การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- ผู้วิจัยแบ่งการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น ตอน 5 ดังนี้
- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ
 - ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ
 - ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การวาดตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์
 - ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การแสดงออกของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์
 - ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

ส่วนการอภิปรายข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 อภิปรายผลการวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ และ ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิเคราะห์การวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมในเรื่อง การวาดตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์ การแสดงออกของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์ และ ภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

เกณฑ์การพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือ

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือ ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการทางศิลปศึกษา และ พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก และมีผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

เกณฑ์การพิจารณาผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ผลงานของเด็ก

ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ผลงานของเด็ก ต้องเป็นครู อาจารย์ที่สอนศิลปะในระดับ
อนุบาล และประถมศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะเด็กเป็นอย่างดี และมีประสบการณ์ใน
การวิเคราะห์ผลงานศิลปะเด็กไม่น้อยกว่า 5 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลคอก์ ผู้วิจัยได้นำผลงานทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจ หลังจากนั้นจึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1	วิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ	ตารางที่ 1-4
ตอนที่ 2	วิเคราะห์ภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ	ตารางที่ 5-7
ตอนที่ 3	วิเคราะห์เรื่องการวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนด ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์	ตารางที่ 8
ตอนที่ 4	วิเคราะห์การแสดงออกของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์	ตารางที่ 9
ตอนที่ 5	วิเคราะห์เรื่องภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์	ตารางที่ 10

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยหาค่าสถิติร้อยละ (Percentage) และสรุปผลการวิเคราะห์ นำเสนอเป็นตารางได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ โดยพิจารณาจาก ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ ด้านรายละเอียดของการแสดงออก และลักษณะการระบายสี (ตารางที่ 1-4)

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และค่าร้อยละของด้านโครงสร้างของการสร้างภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

โครงสร้างของการเกิดภาพ	ครั้งที่					
	1		2		3	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. ลักษณะการขีดเขียน	-	-	-	-	-	-
2. แผนภาพ	-	-	-	-	-	-
3. ภาพจากการรวม	-	-	-	-	-	-
4. ภาพจากการผสมผสาน	-	-	-	-	-	-
5. แสดงรูปภาพ	90	100	90	100	90	100
6. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ของเด็กจำนวน 30 คน โครงสร้างของการสร้างภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทุกคนอยู่ในระยะการแสดงรูปภาพแล้ว ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะนักเรียนทุกคนสามารถระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นรูปภาพได้แล้ว จึงไม่ปรากฏโครงสร้างของการเกิดภาพในระยะอื่นๆเลย

ตารางที่ 2 ค่าความถี่และค่าร้อยละของด้านรายละเอียดของการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

รายละเอียดของการแสดงออก	ครั้งที่					
	1		2		3	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. การละเลง	-	-	-	-	-	-
2. การพับ	-	-	-	-	-	-
3. การทำขวา-ซ้ายเหมือนกัน	-	-	-	-	-	-
4. แสดงภาพนามธรรม						
4.1. ออกแบบอิสระ	-	-	-	-	-	-
4.2. ออกแบบลวดลายซ้ำๆ	-	-	-	-	-	-
4.3. ออกแบบเส้นขอบรอบ กระดาศ	-	-	-	-	-	-
4.4. ออกแบบโดยใช้ โครงสร้าง ของ การสร้างภาพ	-	-	-	-	-	-
5. แสดงรูปภาพ	90	100	90	100	90	100
6. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ปรากฏว่ารายละเอียดของการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทุกคนอยู่ในระยะการแสดงรูปภาพแล้ว ผลที่ปรากฏเช่นนี้เพราะนักเรียนทุกคนสามารถระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นรูปภาพได้แล้ว จึงไม่ปรากฏรายละเอียดของการแสดงออกในระยะอื่นๆเลย

ตารางที่ 3 ค่าความถี่และค่าร้อยละของด้านการระบายสีในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

การใช้สี	ครั้งที่					
	1		2		3	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. ใช้สีเดี่ยวทั้งภาพ	42	46.67	39	43.33	30	33.33
2. ใช้หลายสีระบาย มีลักษณะต่างๆ ดังนี้	48	53.33	51	56.67	60	66.66
- หลายสีแยกกัน	39	43.33	36	40	21	23.33
- หลายสีผสมกันบางส่วน	6	6.67	15	16.67	36	40
- หลายสีผสมปนเป่าทั้งภาพเหมือนโคลน	3	3.33	-	-	3	3.33
3. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 1-3 ลักษณะการระบายสีที่เด็กทำมากที่สุด คือ ใช้หลายสีระบาย (ร้อยละ 53.33 , 56.67 และ 66.66 ตามลำดับ) โดยมีลักษณะของการใช้หลายสีที่พบมากที่สุด คือ ใช้หลายสีระบายแยกกัน ซึ่งพบมากที่สุดในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 1 และ 2 (ร้อยละ 43.33 และ 40 ตามลำดับ) ส่วนในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 3 ลักษณะการใช้หลายสีที่พบมากที่สุด คือ ใช้หลายสีผสมกันบางส่วน (ร้อยละ 40)

ตารางที่ 4 ค่าความถี่และค่าร้อยละของขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียน
ชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ	ครั้งที่					
	1		2		3	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. ขั้นเริ่มแรก (Initial)	-	-	-	-	-	-
2. ขั้นเลอะเลี่ (Smearing)	-	-	-	-	-	-
3. ขั้นมีจุดมุ่งหมาย (Purpose)	-	-	-	-	-	-
4. ขั้นเป็นรูปภาพ (Pictorial)	90	100	90	100	90	100
อื่นๆ	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง เด็กทุกคนมีขั้นพัฒนาการอยู่ในขั้นเป็นรูปภาพ ซึ่งหมายถึง เด็กทุกคนสามารถระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นรูปภาพที่ผู้ใหญ่สามารถดูออกได้แล้ว จึงทำให้ไม่มีเด็กคนใดมีพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมืออยู่ในขั้นอื่นเลย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เรื่องภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ
 ตารางที่ 5 ค่าความถี่และค่าร้อยละของรูปแบบของภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

รูปแบบของภาพคน	ครั้งที่					
	1		2		3	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. แบบภาพนามธรรมที่มีแต่หน้าตา	-	-	-	-	-	-
2. แบบมันดาลัส	9	10	21	23.33	15	16.67
3. ภาพคนที่เกิดจากความพยายาม	-	-	-	-	-	-
4. ภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง	90	100	90	100	90	100
5. คนที่ถูกปิดล้อม	3	3.33	-	-	-	-
6. คนที่ไม่มีแบบฉบับ	-	-	-	-	-	-
อื่นๆ	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าในการระบายสีด้วยนิ้วมือในครั้งที่ 1-3 รูปแบบของภาพคนที่ปรากฏมากที่สุด คือ ภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง (ร้อยละ 100) และรูปแบบที่ปรากฏรองลงมาในการระบายสีทั้ง 3 ครั้ง คือ ภาพคนแบบมันดาลัส (ร้อยละ 10 , 23.33 และ 16.67 ตามลำดับ) ส่วนในครั้งที่ 1 รูปแบบของภาพคนที่ปรากฏน้อยที่สุดคือ คนที่ถูกปิดล้อม (ร้อยละ 3.33)

ตารางที่ 6 (ต่อ) ค่าความถี่และค่าร้อยละของส่วนต่างๆของภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

ส่วนต่างๆของภาพคนที่ปรากฏ	ครั้งที่							
	1		2		3		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
7. แขน							86	95.56
- แบบเส้น	6	6.67	6	6.67	12	13.33		
- แบบเป็นรูปร่างปกติ	51	56.67	54	60	51	56.67		
- แบบปีก	30	33.33	24	26.67	24	26.67		
- แบบอื่นๆ	-	-	-	-	-	-		
8. ขา	87	96.67	87	96.67	87	96.67	87	96.67
9. มือ	48	53.33	36	40	39	43.33	41	45.56
10. เท้า	60	66.67	60	66.67	60	66.67	60	66.67
11. ส่วนอื่นๆที่ปรากฏ	-	-	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นถึงการวาดส่วนต่างๆของภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ทั้ง 3 ครั้ง โดยเรียงลำดับส่วนต่างๆที่พบจากมากไปน้อย ดังนี้ ส่วนที่พบมากที่สุด คือ ศีรษะ (ร้อยละ 100) ส่วนที่พบว่ามียังมีจำนวนเด็กวาดรองลงมา คือ หน้าตา และขา ซึ่งมีจำนวนที่เท่ากัน ลักษณะของหน้าตาที่พบมากที่สุด คือ แบบเป็นภาพหน้าตาและพบมากที่สุดในครั้งที่ 3 (ร้อยละ 93.33) ส่วนลำตัวและแขนที่พบมีจำนวนที่เท่ากัน ลักษณะของลำตัวที่พบมากที่สุด คือ แบบลำตัวปกติ (ร้อยละ 96.67) ลักษณะของแขนที่พบมากที่สุด คือ แบบเป็นรูปร่างปกติและพบมากที่สุด在第 2 ครั้ง (ร้อยละ 60) ส่วนผมปรากฏลักษณะเป็นผมชัดเจนมากที่สุด (ร้อยละ 73.33) เท้าเป็นส่วนที่พบรองลงมาและมีจำนวนเท่ากันทั้ง 3 ครั้ง (ร้อยละ 66.67) ส่วนมือปรากฏในครั้งที่ 1 มากที่สุด (ร้อยละ 53.33) หูเป็นส่วนที่เด็กวาดน้อยที่สุดและเป็นแบบอยู่ด้านข้างศีรษะ ซึ่งพบมากที่สุดในครั้งที่ 3 (ร้อยละ 33.33) นอกจากนี้ ฟัน เป็นส่วนที่ไม่พบว่ามีเด็กคนใดวาดเลย

ตารางที่ 7 ค่าความถี่และค่าร้อยละของลักษณะโดยรวมของของภาพคนที่ปรากฏในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี

ลักษณะโดยรวมของของภาพคนที่ปรากฏ	ครั้งที่					
	1		2		3	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. คนที่มีส่วนของร่างกายครบ ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ เท้า	45	50	36	40	39	43.33
2. คนที่ส่วนของร่างกายไม่ครบ ได้แก่	45	50	54	60	51	56.67
2.1 คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา เท้า	12	13.33	15	16.67	21	23.33
2.2 คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ	3	3.33	-	-	-	-
2.3 คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา	21	23.33	27	30	21	23.33
2.4 คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน (ไม่มีขา)	3	3.33	3	3.33	3	3.33
2.5 คนที่มี ศีรษะลำตัว ขา (ไม่มีแขน)	-	-	-	-	3	3.33
2.6 คนที่มี ศีรษะ ลำตัว ขา เท้า (ไม่มีแขน)	3	3.33	6	6.67	-	-
2.7 คนที่มี ศีรษะ แขน ขา (ไม่มีลำตัว)	3	3.33	-	-	3	3.33
2.8 คนที่มี ศีรษะ แขน ขา (ไม่มีลำตัว)	-	-	3	3.33	-	-

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 1 พบว่า ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่มีส่วนของร่างกายครบ ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ เท้า และลักษณะของภาพคนที่มีส่วนของร่างกายไม่ครบนั้น มีจำนวนที่เท่ากัน ส่วนในการระบายสีด้วยนิ้วมือในครั้งที่ 2 และ 3 ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่พบมากที่สุด คือ ภาพคนที่มีส่วนของร่างกายไม่ครบ (ร้อยละ 60 และ 56.67ตามลำดับ) ซึ่งในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 1 และ 2 พบว่า ลักษณะของภาพคนที่มีส่วนของร่างกายไม่ครบ ที่พบมากที่สุด คือ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา (ร้อยละ 23.33 และ 30 ตามลำดับ) ส่วนในครั้งที่ 3 ลักษณะของภาพคนที่มีส่วนของร่างกายไม่ครบ ที่พบมากที่สุด คือ คนที่มีศีรษะ ลำตัว แขน ขา เท้า และ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา ซึ่งมีจำนวนที่เท่ากัน (ร้อยละ 23.33)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เรื่องการวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนด ของนักเรียน
กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

ตารางที่ 8 ค่าความถี่และค่าร้อยละของการวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดในการ
ระบายสีด้วยนิ้วมือ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจาก
แบบสัมภาษณ์

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
การวาดภาพตกแต่งเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนด		
- มีการตกแต่งเพิ่มเติม	76	84.44
- ไม่มีการตกแต่งเพิ่มเติม	14	15.56
สิ่งที่นักเรียนวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนด ได้แก่		
ดวงอาทิตย์	51	56.67
ก้อนเมฆ	31	34.44
ดอกไม้	43	47.78
ต้นไม้	15	16.67
บ้าน	11	12.22
สัตว์	14	15.56
อื่นๆ (เช่น หัวใจ ลูกโป่ง รถ เครื่องประดับ ฯลฯ)	27	30

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กส่วนมากมีการวาดภาพ
ตกแต่งเพิ่มเติมนอกเหนือจากหัวข้อที่กำหนด ซึ่งสิ่งที่เด็กวาดมากที่สุด คือ ดวงอาทิตย์ (ร้อยละ
56.67) รองลงมา คือ ดอกไม้ (ร้อยละ 47.78)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เรื่องพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

ตารางที่ 9 ค่าความถี่และค่าร้อยละของพฤติกรรมการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

พฤติกรรมการแสดงออก	ความถี่	ร้อยละ
1. พฤติกรรมทั่วไป		
มีความเพลิดเพลิน	61	67.77
พูดอธิบายขณะทำ	58	64.44
มองดูผลงานของเพื่อน	47	52.22
ลอกเลียนแบบเพื่อน	1	1.11
ใช้สีสิ้นเปลือง	7	7.78
มีการซักถาม	3	3.33
พฤติกรรมอื่นๆ	-	-
2. จำนวนสีที่ใช้		
1 สี	37	41.11
2 สี	18	20
3 สี	26	28.87
4 สี	6	6.67
5 สี	2	2.22
6 สี	1	1.11
3. สีที่ใช้		
แดง	31	34.44
ส้ม	26	28.88
ชมพู	47	52.22
น้ำเงิน	31	34.44
เขียว	27	30
น้ำตาล	19	21.11

ตารางที่ 9 (ต่อ) ค่าความถี่และค่าร้อยละของพฤติกรรมการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้น
อนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

พฤติกรรมการแสดงออก	ความถี่	ร้อยละ
4. เทคนิค		
4.1 ส่วนที่ใช้ทาสี		
มือ	39	43.33
ฝ่ามือ	57	63.33
ครึ่งฝ่ามือ	16	17.78
ข้อมือ	2	2.22
กำปั้นด้านข้าง	-	-
ข้อศอก	-	-
แขน	1	1.11
อื่นๆ	15	16.67
4.2 ส่วนที่ใช้ในการพิมพ์ภาพ		
มือ	-	-
อื่นๆ	1	1.11
4.3 ส่วนที่ใช้ในการวาด		
1 นิ้ว	82	91.11
2-3 นิ้ว	12	13.33
4 นิ้ว	6	6.67
5 นิ้ว	17	18.89
เล็บ	10	11.11
นิ้วโป้ง	2	2.22
ข้อนิ้ว	-	-
การหมุนมือ	8	8.88
หยดสีจากข้อนิ้ว	6	6.66
อื่นๆ	1	1.11

ตารางที่ 9 (ต่อ) ค่าความถี่และค่าร้อยละของพฤติกรรมการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือ
ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

พฤติกรรมการแสดงออก	ความถี่	ร้อยละ
5. จำนวนครั้งในการลบบภาพ		
ไม่มีการลบ	30	33.33
1-3 ครั้ง	42	46.67
4-6 ครั้ง	12	13.33
มากกว่า 6 ครั้ง	6	6.67
6. ระยะเวลาในการระบายสีด้วยนิ้วมือ		
1-5 นาที	9	10
6-10 นาที	18	20
11-15 นาที	60	66.67
16-20 นาที	3	3.37
มากกว่า 20 นาที		-

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของเด็กขณะระบายสีด้วยนิ้วมือ ซึ่งพบว่า
ด้านพฤติกรรมทั่วไปที่พบมาก คือ มีความเพลิดเพลิน (ร้อยละ 67.77) และ การพูดอธิบายขณะ
ทำ (ร้อยละ 64.44) ส่วนพฤติกรรมที่พบน้อยที่สุด คือ การลอกเลียนแบบเพื่อน (ร้อยละ 1.11)
ด้านจำนวนสีที่มีเด็กใช้มากที่สุดในการระบายสีด้วยนิ้วมือ คือ 1 สี (ร้อยละ 41.11) และ
จำนวนสีที่มีเด็กใช้รองลงมา คือ 3 สี (ร้อยละ 28.87) และ 2 สี (ร้อยละ 20) ตามลำดับ
สีที่เด็กชอบใช้มากที่สุด คือ สีชมพู (ร้อยละ 52.22) รองลงมา คือ สีแดงและน้ำเงิน
(ร้อยละ 34.44) และสีที่เด็กชอบใช้น้อยที่สุด คือ สีน้ำตาล (ร้อยละ 20.56)
ด้านเทคนิคต่างๆที่พบมากในการระบายสีด้วยนิ้วมือนี้ คือ การทาสีโดยใช้ฝ่ามือ (ร้อยละ
63.33) การพิมพ์ภาพโดยใช้ ส่วนอื่นๆ (สันมือ ร้อยละ 1.11) และใช้ 1 นิ้ว ในการวาดภาพ
(ร้อยละ 91.11)
ด้านจำนวนครั้งในการลบบภาพที่พบมากที่สุด คือ 1-3 ครั้ง (ร้อยละ 46.67)
ด้านระยะเวลาที่เด็กใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือที่พบมากที่สุด คือ 11-15 นาที (ร้อยละ
66.67)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เรื่องภูมิหลังของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์
 ตารางที่ 10 ค่าความถี่และค่าร้อยละของภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี
 ที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
1. อาชีพผู้ปกครอง		
1.1 รับราชการ	6	6.67
1.2 รัฐวิสาหกิจ	3	3.33
1.3 รับจ้าง	51	56.67
1.4 ธุรกิจส่วนตัว	21	23.33
1.5 ค้าขาย	12	13.33
1.6 อื่นๆ	-	-
2. ประสบการณ์ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ		
เคย	90	100
ไม่เคย	-	-
3. จำนวนครั้งที่เคยระบายสีด้วยนิ้วมือ		
1-2 ครั้ง	90	100
3-4 ครั้ง	-	-
5-6 ครั้ง	-	-
มากกว่า 6 ครั้ง	-	-
4. กิจกรรมศิลปะที่ชอบ (เลือกตอบได้มากกว่า 1อย่าง)		
วาดภาพระบายสี	66	73.33
ปั้น	72	80
ระบายสีด้วยนิ้วมือ	54	60
ทำภาพพิมพ์	57	63.33
ประดิษฐ์	39	43.33
อื่นๆ	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ) ค่าความถี่และค่าร้อยละของภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปี ที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
5. ประเภทของสีที่ชอบมากที่สุด		
สีไม้	21	23.33
สีเขียว	6	6.67
สีน้ำ หรือ สีโปสเตอร์	48	53.33
สีเมจิก	12	13.33
อื่นๆ	-	-
6. สีที่ชอบมากที่สุด		
แดง	36	40
เหลือง	3	3.33
ส้ม	6	6.67
เขียว	3	3.33
ฟ้า	15	16.67
ชมพู	18	20
ม่วง	3	3.33
ครีม	3	3.33
น้ำตาล	3	3.33
7. ประสบการณ์ในการวาดภาพคน		
เคย	90	100
ไม่เคย	-	-

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้ปกครองของเด็กส่วนมากมีอาชีพรับจ้างมากที่สุด (ร้อยละ 56.67) ประกอบธุรกิจส่วนตัวรองลงมา (ร้อยละ 23.33) และ ทำงานรัฐวิสาหกิจน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.33) ด้านประสบการณ์ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ พบว่า เด็กทุกคนเคยระบายสีด้วยนิ้วมือ 1-2 ครั้ง กิจกรรมศิลปะที่เด็กส่วนมากชอบ คือ การปั้น (ร้อยละ 80) และประเภทของสีที่เด็ก

ชอบใช้มากที่สุด คือ สีน้ำหรือสีโปสเตอร์ (ร้อยละ 53.33) ส่วนสีที่เด็กส่วนมากชอบมากที่สุด คือ สีแดง (ร้อยละ 40) นอกจากนี้เด็กทุกคนมีประสบการณ์ในการวาดภาพคน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ การระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทุกคนอยู่ในขั้นพัฒนาการที่ 4 คือ ขั้นเป็นรูปภาพ โดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทุกคนปรากฏด้านโครงสร้างของการสร้างภาพและรายละเอียดของการแสดงออก เป็นแบบแสดงเป็นรูปภาพ ลักษณะการระบายสีของเด็กส่วนมากจะใช้หลายสีโดยระบายสีแยกกัน และพบการระบายสีผสมปนเปเหมือนโคลนเพียงเล็กน้อย การวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ พบว่าเด็กส่วนมากวาดภาพคนที่มีรูปแบบของภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริงมากที่สุด รองลงมาคือแบบมันดาลัส และภาพคนที่ถูกปิดล้อม ตามลำดับ โดยพบว่าไม่มีเด็กคนใดวาดภาพคนรูปแบบอื่นๆเลย ด้านส่วนต่างๆของภาพคน พบว่า เด็กส่วนมากวาดภาพคนโดยมีส่วนศีรษะมากที่สุด ส่วนที่พบรองลงมา คือ ส่วนหน้าตา และขา ซึ่งมีจำนวนที่เท่ากัน ส่วนของร่างกายที่ไม่พบว่ามีเด็กคนใดวาดเลย คือ ฟัน ด้านลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏมากที่สุด คือ คนที่มีส่วนของร่างกายไม่ครบ โดยภาพคนที่พบนี้จะขาดส่วนต่างๆซึ่งลักษณะแบบนี้ที่พบมากที่สุด คือ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา นอกจากนี้เด็กส่วนมากจะวาดภาพตกแต่งเพิ่มเติมจากหัวข้อที่กำหนดโดยวาดภาพดวงอาทิตย์มากที่สุด สีที่เด็กเลือกใช้มากที่สุด คือ สีชมพู รองลงมา คือ สีแดงและสีน้ำเงิน ซึ่งมีจำนวนที่เท่ากัน ด้านเทคนิคการระบายสีด้วยนิ้วมือที่พบมากที่สุดในการทาสี คือ ใช้ฝ่ามือทาสี การพิมพ์ภาพพบว่า มีเด็กเพียงเล็กน้อยที่พิมพ์ภาพโดยใช้สันมือในการพิมพ์ ส่วนการวาดภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กส่วนมากจะใช้ 1 นิ้ว และไม่พบการวาดภาพโดยใช้ข้อนิ้วในการวาดภาพเลย จำนวนครั้งในการลบภาพที่พบมากที่สุดคือ 1-3 ครั้ง และเด็กส่วนมากใช้เวลาในการระบายสีด้วยนิ้วมือ 11-15 นาที ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กเป็นไปตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกกี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยผลการวิจัยเรื่องการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 6 ตอน โดยใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ตามลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ
- ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ
- ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การวาดตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์
- ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การแสดงออกของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์
- ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ภูมิหลังของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 อายุ 5 ถึง 6 ปีที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ

จากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กนักเรียนจำนวน 30 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 5 ถึง 6 ปี ผู้วิจัย พบว่า ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทุกคนจากการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง อยู่ในขั้นเป็นรูปภาพ (ร้อยละ 100) โดยพิจารณาขั้นพัฒนาการนี้จากด้านต่างๆทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ ด้านรายละเอียดของการแสดงออก และด้านลักษณะการระบายสี ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ จากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กนักเรียนจำนวน 30 คน ผู้วิจัย พบว่า โครงสร้างของการสร้างภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ของเด็กทุกคน เป็นแบบแสดงรูปภาพ (ร้อยละ 100) และไม่ปรากฏโครงสร้างของการสร้างภาพแบบอื่น

1.2 ด้านรายละเอียดของการแสดงออก ของเด็กทุกคนเป็นแบบแสดงรูปภาพ (ร้อยละ 100) และไม่ปรากฏรายละเอียดของการแสดงออกแบบอื่นเช่นกัน

1.3 ด้านการระบายสี ในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง พบว่า การระบายสีที่มีจำนวนเด็กทำมากที่สุด คือ การใช้หลายสีระบาย โดยมีจำนวนเด็กระบายสีลักษณะนี้เพิ่มขึ้นในแต่ละครั้ง ตามลำดับ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 53.33) ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 56.67) และครั้งที่ 3 (ร้อยละ 66.66) ซึ่งการใช้หลายสีระบายที่ผู้วิจัยพบมากที่สุดในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 1 และ 2 คือ การระบายหลายสีแยกกัน (ร้อยละ 43.33 และ 40 ตามลำดับ) ส่วนในครั้งที่ 3 ลักษณะการใช้หลายสีระบายที่มีจำนวนเด็กทำมากที่สุด คือ การระบายหลายสีผสมกันบางส่วน (ร้อยละ 40) ส่วนลักษณะการใช้หลายสีระบายที่มีจำนวนเด็กทำน้อยที่สุดในครั้งที่ 1 และ 2 คือ การระบายหลายสีผสมกันบางส่วน (ร้อยละ 6.67 และ 16.67 ตามลำดับ) ส่วนในครั้งที่ 1 และ 3 ลักษณะการใช้หลายสีระบายที่มีจำนวนเด็กทำน้อยที่สุด คือ การระบายหลายสีผสมปนเป่ทั้งภาพเหมือนโคลน (ร้อยละ 3.33)

นอกจากนี้การระบายแบบสีเดียวทั้งภาพเป็นลักษณะที่เด็กทำลดลงตามลำดับจากเดิม คือ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 46.67) ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 43.33) และครั้งที่ 3 (ร้อยละ 33.33) การระบายสีแบบหลายสีแยกกันชัดเจนเป็นลักษณะที่มีจำนวนเด็กทำลดลงตามลำดับจากเดิมคือ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 43.33) ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 43.33) และครั้งที่ 3 (ร้อยละ 23.33) การระบายหลายสีผสมกันบางส่วนเป็นลักษณะที่เด็กทำเพิ่มขึ้นตามลำดับจากเดิม คือ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 6.67) ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 16.67) และครั้งที่ 3 (ร้อยละ 40) ส่วนการระบายหลายสีผสมปนเป่ทั้งภาพเหมือนโคลนเป็นลักษณะที่มีจำนวนเด็กทำน้อยมากซึ่งพบในการระบายสีด้วยนิ้วมือ ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 3 มีจำนวนเท่าๆกัน (ร้อยละ 3.33) และการระบายสีแบบนี้ไม่ปรากฏเลยในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 2

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

2.1 รูปแบบของการวาดภาพคน ในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง เด็กทุกคนวาดภาพคนแบบภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง (ร้อยละ 100) และรูปแบบของการวาดภาพคนที่มีจำนวนเด็กวาดรองลงมา คือ ภาพคนแบบมันดาลัส ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีเด็กวาดเพิ่มขึ้นและลดลง

เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 23.33) ครั้งที่ 3 (ร้อยละ 16.67) และครั้งที่ 1 (ร้อยละ 10) ส่วนภาพคนที่ถูกปิดล้อมเป็นรูปแบบของการวาดภาพคนที่มีจำนวนเด็กวาดน้อยที่สุด โดยมีเด็กวาดภาพคนรูปแบบนี้เพียงครั้งเดียว คือ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 3.33) และนอกจากรูปแบบของการวาดภาพคนที่พบทั้ง 3 แบบ ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ไม่พบรูปแบบของการวาดภาพคนแบบอื่นเลย

2.2 ส่วนต่างๆของภาพคนที่ปรากฏ ในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง พบว่าเด็กทุกคนวาดศีรษะ(ร้อยละ100) ส่วนลักษณะของผมที่มีจำนวนเด็กวาดมากที่สุดและมีจำนวนเท่ากันในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ มีลักษณะเป็นผมชัดเจน (ร้อยละ 73.33) และลักษณะของผมที่เป็นการขีดเขียนบนหัวซึ่งเป็นลักษณะที่ได้กวาดรองลงมา มีจำนวนเพิ่มและลดลง เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ครั้งที่ 3 (ร้อยละ 16.67) ครั้งที่ 1(ร้อยละ 13.33) และครั้งที่ 2 (ร้อยละ 10) ฟันไม่ปรากฏในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ลักษณะของหน้าตาที่มีจำนวนเด็กวาดมากที่สุดในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ แบบเป็นภาพหน้าตา ซึ่งเป็นลักษณะที่ได้กวาดเพิ่มขึ้นตามลำดับดังนี้ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ80) ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 90) และครั้งที่ 3 (ร้อยละ 93.33) ส่วนลักษณะของหน้าตาแบบที่เกิดจากความพยายาม เป็นลักษณะที่ได้กวาดรองลงมา โดยมีจำนวนลดลง เรียงลำดับได้ดังนี้ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 16.67) ครั้งที่ 2และ3 มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 6.67) หูอยู่ด้านข้างศีรษะเป็นส่วนที่มีเด็กวาดเพิ่มขึ้นและลดลง เรียงลำดับได้ดังนี้ ครั้งที่ 3 (ร้อยละ 33.33) ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 20) และครั้งที่ 2 (ร้อยละ16.67) และหูที่อยู่ด้านบนศีรษะไม่มีปรากฏในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ลักษณะลำตัวที่ได้กวาดมากที่สุดและมีจำนวนเท่ากันในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ ลำตัวแบบปกติ (ร้อยละ 96.67) นอกจากนี้ไม่พบลักษณะลำตัวแบบอื่นเลย ลักษณะของแขนที่มีจำนวนเด็กวาดมากที่สุด คือ แบบเป็นรูปร่างปกติ ซึ่งมีจำนวนเด็กวาดเพิ่มขึ้นและลดลง เรียงลำดับดังนี้ ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 60) ครั้งที่1และ3 มีจำนวนเด็กที่วาดแขนลักษณะนี้เท่ากัน (ร้อยละ 56.67) ลักษณะแขนที่มีจำนวนเด็กวาดรองลงมาในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ แบบปีก โดยครั้งที่ 1 (ร้อยละ 33.33) ครั้งที่ 2 และ 3 มีจำนวนเด็กวาดแขนลักษณะนี้ลดลงและมีจำนวนเท่ากันทั้ง 2 ครั้ง (ร้อยละ 26.67) ส่วนลักษณะแขนแบบเส้นเป็นลักษณะที่มีเด็กวาดน้อยที่สุด คือ ครั้งที่ 1 และ 2 มีจำนวนเด็กที่วาดแขนลักษณะนี้เท่ากัน (ร้อยละ 6.67) และมีจำนวนเด็กวาดแขนลักษณะนี้สูงขึ้นในครั้งที่ 3 (ร้อยละ 13.33) ขาเป็นส่วนที่มีจำนวนเด็กวาดเท่ากันในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง (ร้อยละ 96.67) มือเป็นส่วนที่มีจำนวนเด็กวาดเพิ่มขึ้นและลดลง เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 53.33) ครั้งที่ 3 (ร้อยละ 43.33) และครั้งที่ 2 (ร้อยละ 40) นอกจากนี้ทำเป็นส่วนที่มีจำนวนที่เด็กวาดเท่ากันในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง (ร้อยละ 66.67)

2.3 ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏมากที่สุดในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ คนที่มีส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบ โดยมีจำนวนเด็กวาดคนลักษณะนี้เพิ่มขึ้นและลดลง เรียงตามลำดับดังนี้ ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 60) ครั้งที่ 3 (ร้อยละ 56.67) และครั้งที่ 1 (ร้อยละ 50) โดยภาพคนที่มีส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบที่เด็กวาดมากที่สุด คือ คนที่มีศีรษะ ลำตัว แขน ขา โดยมีจำนวนเด็กวาดคนลักษณะนี้เพิ่มขึ้นและลดลง เรียงตามลำดับดังนี้ ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 30) ครั้งที่ 1 และ 3 มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 23.33) ส่วนในครั้งที่ 3 มีจำนวนเด็กที่วาดลักษณะโดยรวมของภาพคนลักษณะนี้เท่ากับภาพคนที่มี ศีรษะ แขน ขา เท้า (ร้อยละ 23.33) นอกจากนี้ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ไม่ได้วาดเลยในการระบายสีด้วยนิ้วมือครั้งที่ 1 คือ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา (ไม่มีแขน) และคนที่มี ศีรษะ แขน ขา (ไม่มีลำตัว) ครั้งที่ 2 คือ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ , คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา (ไม่มีแขน) และคนที่มี ศีรษะ แขน ขา (ไม่มีลำตัว) และครั้งที่ 3 คือ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ , คนที่มี ศีรษะ ลำตัว ขา เท้า (ไม่มีแขน) และ คนที่มี ศีรษะ แขน ขา (ไม่มีลำตัว)

นอกจากนี้ผลจากการระบายสีด้วยนิ้วมือรวมทั้ง 3 ครั้ง พบว่าลักษณะโดยรวมของภาพคนที่มีจำนวนเด็กวาดน้อยที่สุดได้แก่ คนที่มี ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ , คนที่มี ศีรษะ ลำตัว ขา (ไม่มีแขน) และคนที่มี ศีรษะ แขน ขา (ไม่มีลำตัว) ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 1.11) ส่วนภาพคนที่มีส่วนต่างๆของร่างครบ ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ เท้า มีเด็กวาดคนลักษณะนี้ลดลงตามลำดับ คือ ครั้งที่ 1 (ร้อยละ 50) ครั้งที่ 2 (ร้อยละ 40) ครั้งที่ 3 (ร้อยละ 43.33)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การวาดตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดของเด็กกลุ่มตัวอย่างที่
ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

การวาดตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดพบว่า เด็กส่วนมากมีการวาดตกแต่งเพิ่มเติม ร้อยละ 84.44 และไม่มีกรวาดตกแต่งเพิ่มเติมเลย ร้อยละ 15.56

สิ่งที่เด็กวาดภาพตกแต่งมากที่สุดนอกเหนือจากที่กำหนด คือ ดวงอาทิตย์ ร้อยละ 56.67 รองลงมาคือ ดอกไม้ ร้อยละ 47.78 และสิ่งที่เด็กวาดภาพตกแต่งน้อยที่สุด คือ ลักษณะอื่นๆ ซึ่งได้แก่ไข่ไก่ และกางเกง(ที่ถูกถอดวางไว้) ร้อยละ 1.11

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การแสดงออกของเด็กกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

ด้านพฤติกรรมทั่วไปที่เด็กแสดงออกขณะระบายสีด้วยนิ้วมือสามารถสรุปได้ดังนี้ พฤติกรรมของเด็กที่พบมากที่สุด คือ มีความเพลิดเพลิน ร้อยละ 67.77 พฤติกรรมของเด็กที่พบน้อยที่สุด คือ พูดอธิบายขณะทำ ร้อยละ 64.44 และพฤติกรรมของเด็กที่พบน้อยที่สุด คือ การลอกเลียนแบบเพื่อน ร้อยละ 1.11

ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับการระบายสีด้วยนิ้วมือสามารถสรุปได้ดังนี้ จำนวนสีที่เด็กชอบใช้มากที่สุดในการระบายด้วยนิ้วมือ คือ หนึ่งสี ร้อยละ 41.11 และรองลงมาคือ สามสี ร้อยละ 28.87 จำนวนสีที่เด็กชอบใช้น้อยที่สุด คือ หกสี ร้อยละ 1.11 นอกจากนี้สีที่เด็กชอบใช้มากที่สุดในการระบายสีด้วยนิ้วมือ คือ สีชมพู ร้อยละ 52.22 และสีที่เด็กชอบใช้น้อยที่สุด คือ น้ำตาล ร้อยละ 20.56

ด้านเทคนิคการระบายสีด้วยนิ้วมือพบว่า ส่วนที่เด็กใช้ทาสีมากที่สุด คือ ฝ่ามือ ร้อยละ 63.33 ส่วนที่เด็กใช้ทาสีน้อยที่สุด คือ แขน ร้อยละ 1.11 และส่วนที่เด็กไม่ใช้ในการทาสีเลย คือ กำปั้นด้านข้าง และ ข้อศอก ส่วนที่เด็กใช้ในการพิมพ์ภาพ คือ สันมือ ร้อยละ 1.11 และไม่ปรากฏส่วนอื่นๆที่ใช้ในการพิมพ์ภาพ ส่วนที่เด็กใช้ในการวาดมากที่สุด คือ นิ้ว 1 นิ้ว ร้อยละ 91.11 และส่วนที่เด็กใช้ในการวาดน้อยที่สุด คือ นิ้วโป้ง และข้อนิ้วที่มีจำนวนเท่ากัน ร้อยละ 2.22

ด้านจำนวนครั้งในการลบภาพที่เด็กส่วนมากทำในการระบายสีด้วยนิ้วมือนี้ คือ 1-3 ครั้ง (ร้อยละ 46.67) จำนวนครั้งในการลบภาพที่พบน้อยที่สุด คือ ไม่มีการลบภาพเลย (ร้อยละ 30) และน้อยที่สุด คือ ลบมากกว่า 6 ครั้ง (ร้อยละ 6)

ด้านระยะเวลาที่เด็กส่วนมากใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมืออยู่ในช่วง 11-15 นาที ร้อยละ 66.67 ซึ่งมีระยะเวลาโดยเฉลี่ยในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทั้งหมดเท่ากับ 14 นาที

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ภูมิหลังของเด็กกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

ผู้ปกครองของเด็กส่วนมากประกอบอาชีพ รับจ้าง ร้อยละ 56.67 และน้อยที่สุด คือ รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 3.33

ด้านประสบการณ์ในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กส่วนมากสรุปได้ว่า เด็กทุกคนมีประสบการณ์ในระบายสีด้วยนิ้วมือ 1-2 ครั้ง

ด้านทัศนคติทางศิลปะของเด็ก สามารถสรุปได้ดังนี้ กิจกรรมศิลปะที่เด็กส่วนมากชอบ คือ การปั้น ระบายสี 80 ประเภทของสีที่เด็กส่วนมากชอบ คือ สีน้ำหรือสีโปสเตอร์ ระบายสี 53.33 และประเภทของสีที่เด็กชอบน้อยที่สุด คือ สีเทียน ระบายสี 6.67

ด้านประสบการณ์การวาดภาพคน พบว่าเด็กทุกคนมีประสบการณ์ในการวาดภาพคน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วย นิ้วมือของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล มาอภิปรายเป็นประเด็นเรื่อง ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ และการวาดภาพคน

1. ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ

จากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กตามหัวข้อทั้ง 3 ครั้ง พบว่า การระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทั้งหมดอยู่ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นเป็นรูปภาพ(Pictorial Stage) ซึ่งพิจารณาจากด้านต่างๆทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ (Structure)

จากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กในการวิจัยนี้ พบว่าโครงสร้างของการสร้างภาพของเด็กทุกคนที่แสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นเป็นแบบแสดงรูปภาพ ซึ่งเป็นภาพที่ผู้ใหญ่สามารถมองออกว่าเป็นรูปอะไรแม้ว่าจะปรากฏเพียงภาพเล็กๆภาพเดียว และพบว่าเด็กบางคนใช้โครงสร้างของการสร้างภาพแบบภาพจากการรวม หรือ ภาพจากการผสมผสาน ในส่วนประกอบเพียงบางส่วนของภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ เคลลอกก์ (Kelllogg, 1970) ที่กล่าวถึงการวาดภาพของเด็กจะมีการนำลักษณะการวาดภาพในขั้นต้นๆกลับมาใช้ได้เสมอ แม้ว่าเด็กจะสามารถวาดภาพได้อยู่ในขั้นแสดงเป็นรูปภาพแล้วก็ตาม เช่น การนำเส้นขีดเขียน หรือแผนภาพ มาใช้วาดเส้นลวดลายต่างๆ การใช้เส้นรัศมี หรือลักษณะภาพมันดาลาล์ส มาใช้ในการการวาดภาพ ดวงอาทิตย์ ภาพคน ต้นไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ที่กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในวัยนี้ว่าอยู่ในขั้นเริ่มสร้างมโนทัศน์ (Preschematic stage) เด็กจึงสามารถวาดภาพเพื่อสื่อความคิดของตนเองได้โดยอาศัยสัญลักษณ์ หรือรูปเรขาคณิตแทนสิ่งต่างๆรอบตัว และสาเหตุอีกประการหนึ่ง ที่มีผลต่อการวาดภาพของเด็กใน

ระยะนี้ คือ การถ่ายทอดของเด็กในวัย 2- 7 ปี เป็นการถ่ายทอดตามที่เด็กรับรู้ถึงสิ่งนั้นๆ และเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ในเรื่องความคิดรวบยอด แต่อย่างไร้ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดได้ตามที่ต้องการ (Piaget, 1896) เด็กจึงแก้ปัญหาสิ่งที่เขาไม่สามารถวาดภาพได้ออกมาชัดเจนโดยการนำเอาแผนภาพต่างๆมารวมกัน หรือ ผสมผสานแผนภาพให้เป็นรูปภาพเพื่อให้ได้ภาพของสิ่งๆนั้นตามความคิดของเขา

1.2 ด้านรายละเอียดของการแสดงออก (Contents)

ในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กเล็กนั้น ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ ได้แบ่งรายละเอียดของการแสดงออกได้ 5 แบบ ด้วยกัน และจากการวิจัยตามเกณฑ์ในการศึกษาดังกล่าว พบว่ารายละเอียดของการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทุกคนเป็นแบบแสดงรูปภาพ และไม่ปรากฏรายละเอียดในการแสดงออกแบบอื่นๆเลย ซึ่งสอดคล้องกับ โรดา เคลลอกก์ (Kellogg , 1955) ที่กล่าวถึง เด็กในวัย 4-5 ปี นี้เริ่มที่จะวาดเป็นภาพได้แล้ว และสอดคล้องกับ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ที่กล่าวว่า เด็กในวัยนี้เริ่มรู้จักเรียบเรียงสิ่งต่างๆที่ตนคิดเป็นภาพเพื่อสื่อความหมายกับตนเองได้ นอกจากนี้ เคลลอกก์ (Kellogg , 1955) ยังได้กล่าวไว้ว่า การวาดเป็นรูปภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมืออาจเกิดขึ้นช้ากว่าการวาดภาพด้วยดินสอหรือสีเทียนก็ตาม แต่เนื่องจากเด็กในกลุ่มที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนี้มีประสบการณ์ในการระบายสีด้วยนิ้วมือนามาก่อน 1-2 ครั้ง เด็กจึงเริ่มสามารถพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อและคืบเคยในการใช้สื่อชนิดนี้บ้างแล้ว เพราะเด็กจะสามารถเรียนรู้และแก้ปัญหาจากการสัมผัสมากกว่าการรับรู้จากทางสติปัญญา (Arnheim ,1969) ประกอบกับวุฒิภาวะของเด็กเองที่สามารถถ่ายทอดสิ่งต่างๆออกมาเป็นภาพเรื่องราวได้

นอกจากนี้ลักษณะรูปภาพที่พบในการวิจัยนี้ยังปรากฏรายละเอียดอื่นๆ ดังนี้ เด็กส่วนมากในการวิจัยนี้ยังวาดภาพแบบสัญลักษณ์ เช่น ภาพบ้าน ต้นไม้ ดอกไม้ ยังไม่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง เช่น ต้นไม้ ที่เด็กแต่ละคนวาดจะมีลักษณะคล้ายๆกันทุกภาพ ไม่ว่าเด็กจะบอกว่าเป็นต้นไม้อะไรก็ตาม แต่เขาก็จะวาดภาพต้นไม้นั้นเหมือนกันไม่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่แสดงความแตกต่าง เด็กจะวาดในรูปแบบเดียวไม่มีลักษณะพิเศษเฉพาะเจาะจง ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในวัยนี้ ซึ่งอยู่ในขั้นเริ่มสร้างมโนทัศน์ ของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) และการที่เด็กไม่สามารถวาดภาพที่แสดงลักษณะเฉพาะเจาะจงได้เนื่องจากเด็กในกลุ่มที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนี้มีอายุระหว่าง 5 ถึง 6 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่สามารถจำแนกความแตกต่างของสิ่งต่างๆในลักษณะเชิงเอกลักษณ์ของสิ่งนั้น แต่ยังไม่สามารถแยกแยะความ

แตกต่างกันที่แฝงอยู่ในสิ่งที่คล้ายคลึงกันหรืออยู่ในหมวดหมู่เดียวกันได้ (Piaget and Inhelder, 1896) และภาพต่างๆเหล่านี้ยังมีลักษณะคล้ายกับภาพจากงานวิจัยของ โรดา เคลลอกก์ ที่เก็บรวบรวมและศึกษาจากเด็กทั่วโลก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าภาพวาดของเด็กมีลักษณะเป็นสากล หรือเด็กอาจจะวาดโดยการลอกเลียนแบบจากผู้ใหญ่ก็ได้ (Kellogg , 1970)

ขนาดสัดส่วนของสิ่งต่างๆที่เด็กวาดในภาพยังไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันนัก เช่น ดอกไม้มีขนาดใหญ่กว่าหรือเท่ากับตัวคน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ เคลลอกก์ (Kellogg ,1970) และ โฮโรวิทซ์ (Horovitz, 1967) ที่กล่าวถึง การวาดภาพของเด็กในวัยนี้ว่ามีขนาดของสิ่งต่างๆในภาพไม่ค่อยสัมพันธ์กัน เนื่องมาจากเด็กวัยนี้มักจะวาดภาพขนาดของสิ่งต่างๆโดยคำนึงถึงการเติมเต็มในเนื้อที่กระดาษ คือ ถ้าหากมีที่ว่างเหลืออยู่น้อยเด็กจะบรรจงภาพที่มีขนาดเล็ก หากมีที่ว่างเหลืออยู่มากเด็กก็จะวาดภาพที่มีขนาดใหญ่ลงไป ซึ่งในความเป็นจริงเด็กรู้ถึงความสัมพันธ์ของขนาดของต้นไม้ ดอกไม้ อาคาร และคน แต่ว่าเขาไม่แสดงออกในการวาดภาพ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) ที่กล่าวถึงเด็กในวัยนี้ว่าโดยทั่วไปเด็กวัยนี้จะยังแสดงออกในเรื่องสัดส่วนได้ไม่ดีเท่าที่ควร รวมถึงสอดคล้องกับ เพียเจต์ และ อินเฮลเดอร์ (Piaget and Inhelder ,1896) ที่กล่าวถึง ความเข้าใจในเรื่องการมองเห็น สัดส่วนกับระยะทางตามที่ตามองเห็นของเด็กในวัยนี้ยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะการระบายสีด้วยนิ้วมือมีการไหลลื่นของเนื้อสีที่ทำให้การควบคุมมือในการวาดภาพได้ค่อนข้างยากกว่าปกติ ทำให้ไม่สามารถวาดภาพได้ตามที่ตั้งใจเอาไว้ (Kellogg ,1955)

การใช้เนื้อที่ในการระบายสีด้วยนิ้วมือในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า เด็กส่วนมากวาดภาพในลักษณะ 2 มิติ และมีการใช้เส้นฐาน โดยการวาดสิ่งต่างๆอยู่บนเส้นที่ขีดเส้นวาดเป็นพื้นดินหรือวาดเส้นหยักๆเป็นพื้นหญ้า เด็กบางคนใช้ขอบกระดาษเป็นเส้นฐาน และมีเด็กเพียงคนเดียวที่ปรากฏเส้นฐานโดยใช้สีเขียวระบายบริเวณขอบล่างของกระดาษเป็นพื้นหญ้า และวาดภาพต่างอยู่บนเส้นนั้น ซึ่งการวาดโดยปรากฏเส้นฐานนี้ตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) ที่กล่าวว่าเด็กในวัยนี้เป็นขั้นวัยแห่งมโนทัศน์ (The Schematic stage) คือ เด็กที่มีอายุระหว่าง 7-9 ปี ซึ่งเด็กที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีอายุ 5-6 ปี จึงแสดงให้เห็นว่าเด็กกลุ่มนี้มีพัฒนาการการวาดภาพที่สูงกว่าเกณฑ์ นอกจากนี้ในการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าเด็กบางคนวาดภาพสิ่งต่างๆลอยๆอยู่บนกระดาษ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการวาดภาพของเด็กในวัยนี้ที่กล่าวไว้ในพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ อาจมีสาเหตุมาจากการรับรู้เกี่ยวกับภาพของเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กเองกับความเป็นจริงได้ เด็กจึงวาด

ภาพวัตถุหลายๆอย่างในภาพ โดยเอาภาพเหล่านั้นไปสัมพันธ์กับสิ่งที่เห็น แต่ไม่ทำให้ภาพหนึ่งกับภาพหนึ่งสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจเป็นเพราะเด็กกลุ่มนี้ยังขาดประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ (space) (กุศล สุจรรยา ,2502) และมีเด็กเพียงคนเดียวและทำเพียงครั้งเดียวจากการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ที่ใช้เส้นตรงในแนวตั้งเพื่อแบ่งบริเวณที่เป็นพื้นดิน กับ น้ำ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการแก้ปัญหาในการแบ่งพื้นที่โดยอาศัยภาพเชิงสัญลักษณ์

1.3 การระบายสี

จากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทั้ง 3 ครั้ง พบว่า เด็กส่วนมากชอบใช้สีหลายสี และจำนวนสีที่เด็กส่วนมากชอบใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ 3 สี รองลงมาคือ 2 สี 4 สี 5 สี และ 6 สี ตามลำดับ ส่วนการระบายสีที่พบมากที่สุดของเด็กในกลุ่มที่ใช้สีหลายสี คือ การระบายสีแยกกันชัดเจน รองลงมา คือ การระบายสีผสมกันบางส่วน ซึ่งส่วนมากเด็กจะระบายสีต่างๆเรียงในแนวตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ ทรรษา นิลวิเชียร (2535) ที่กล่าวถึง ลักษณะโดยทั่วไปของเด็กเล็กซึ่งมักจะชอบใช้สีหลายสีมากกว่าการใช้เพียงสีเดียว เพราะเด็กในวัยนี้จะรู้สึกตื่นเต้นกับการทดลองเกี่ยวกับสี การระบายสี หรือ การทำให้สีผสมกัน ซึ่งเด็กจะสนุกสนานกับการสังเกตดูผลที่เกิดขึ้นในการทดลองเกี่ยวกับสีเหล่านั้น เด็กส่วนมากในการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้สีระบายได้อย่างสะอาดเรียบร้อย แต่มีเด็กเพียงเล็กน้อยที่ยังระบายสีผสมปนเป้ทั้งภาพเหมือนโคลน ซึ่งเป็นลักษณะการระบายสีที่ปรากฏในพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือของ โรดา เคลลอกก์ ในขั้นที่ 3 คือ ขั้นมีจุดมุ่งหมาย สาเหตุที่เด็กระบายสีในลักษณะนี้อาจจะเหมือนเหตุผลข้างต้นซึ่งเด็กในกลุ่มที่ระบายสีผสมปนเป้เหมือนโคลนนี้ อาจจะรู้สึกสนุกกับการทำให้สีผสมกันมากกว่าที่จะคำนึงถึงความสวยงามของสีเหล่านั้นเลยก็ได้

จากผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้นกล่าวคือ ด้านโครงสร้างของการสร้างภาพ และด้านรายละเอียดของการแสดงออกในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง ของเด็กทุกคนปรากฏอยู่ในระยะแสดงเป็นรูปภาพ และการระบายสีของเด็กส่วนมากสะอาดเรียบร้อย แม้ว่ามีเด็กเพียงเล็กน้อยที่ยังระบายสีผสมปนเป้ทั้งภาพเหมือนโคลน ทำให้สามารถสรุปได้ว่าเด็กทุกคนมีพัฒนาการในการระบายสีด้วยนิ้วมืออยู่ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นเป็นรูปภาพ (Pictorial stage)

2 การวาดภาพคน

2.1 รูปแบบของการวาดภาพคน

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า รูปแบบของการวาดภาพคนของเด็กทุกคนมีรูปแบบเป็นภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง ซึ่งเป็นภาพคนที่สามารถมองออกว่าเป็นภาพคน แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคน จึงสามารถระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริงได้ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เริ่มที่จะรู้จักสำรวจและสนใจตัวเอง โดยการจับต้องส่วนต่างๆของร่างกาย การเห็นตนเองในกระจก เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง จากการแต่งกายหรือทรงผม รู้ตำแหน่งต่างๆของอวัยวะ หน้าตา ผม อยู่ที่ได้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคน (ประณต คำฉิม ,ม.ป.ป อ้างถึงใน ลัดดา ลีตระกูล, 2531.) ซึ่งสอดคล้องกับโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) ที่กล่าวว่า เด็กในวัยนี้เริ่มสามารถวาดภาพคนได้แล้ว แม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามสัดส่วนกายวิภาคและผิดรูปร่างก็ตาม

รูปแบบของการวาดภาพคนที่พบว่ามีจำนวนเด็กวาดมากรองลงมา คือ ภาพคนแบบมันดาลัส ซึ่งเป็นภาพคนที่มี ศีรษะ แขนและขา อยู่ในแนวเส้นซึ่งเมื่อลากต่อกันเข้ามาจะเป็นเหมือนภาพกากบาท ภาพคนที่เกิดขึ้นนี้จึงมีลักษณะสมดุลงแบบมันดาลัส (mandalas) สาเหตุของการวาดภาพคนแบบมันดาลัสของเด็กนี้เนื่องมาจากมันดาลัสซึ่งเป็นภาพวงกลม หรือ สี่เหลี่ยมที่ถูกแบ่งด้วยกากบาทที่เป็นการเรียนรู้การออกแบบของเด็ก ภาพมันดาลัสนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการวาดภาพของเด็กเล็กๆ โดยที่เด็กมีการพัฒนาจากการวาดภาพมันดาลัสเป็นการวาดเส้นรัศมี , ดวงอาทิตย์ , ดวงอาทิตย์ที่มีหน้าตา และกลายเป็นภาพคนในที่สุด ซึ่งภาพคนที่เด็กวาดในช่วงต้นๆอาจได้รับอิทธิพลการแสดงออกจากภาพมันดาลัสอยู่บ้าง จึงมีการแสดงออกมาในรูปแบบภาพคนแบบมันดาลัส เพราะว่าขณะที่เด็กก้าวข้ามจากพัฒนาการในการวาดภาพจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งนั้น เขาจะนำรูปแบบที่มีลักษณะเด่นของศิลปะที่เกิดขึ้นเองเหล่านี้มารวมในภาพวาดชิ้นใหม่ (Kellogg ,1970)

ส่วนรูปแบบของการวาดภาพคนแบบอื่นๆที่พบในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง คือ ภาพคนที่ถูกปิดล้อม ซึ่งมีเด็กเพียงคนเดียวที่วาดภาพคนในลักษณะนี้และทำเพียงครั้งเดียว ภาพคนที่ถูกปิดล้อมที่พบในการวิจัยนี้เป็นภาพเด็กนั่งอยู่ในรถ เด็กแสดงออกโดยการวาดรูปรถที่ภายในรถมีภาพตัวเองเต็มตัว การวาดภาพคนที่มีพื้นที่ปิดล้อมลักษณะนี้เป็นลักษณะของภาพวาดแบบ เอ็กซเรย์ (x-ray) ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่เด็กต้องการแก้ปัญหาในด้านมิติที่เด็กได้รู้หรือ

มีประสบการณ์ แต่เมื่อเด็กวาดเป็นภาพด้านใดด้านหนึ่ง เขาไม่สามารถแสดงให้เห็นอีกด้านหนึ่งได้ เด็กจึงแสดงออกโดยอาศัยการมองทะลุหรือรากับวัตถุนั้นไปรังใส (Lowenfeld, 1982) จากการที่เด็กแสดงออกเช่นนี้เป็นเพราะพัฒนาการการวาดภาพของเด็กในวัยนี้มักจะถ่ายทอดตามที่เขารู้มากกว่าตามที่เขาเห็น ซึ่งเรียกกระบวนการถ่ายทอดมิติในชั้นเหมือนจริงด้วยเซาร์ปัญญา (intellectual realism) คือ เด็กจะวาดภาพตามที่เขาเข้าใจ หรือตามที่เขาคิดมากกว่าจะวาดตามลักษณะความเป็นจริงที่เขามองเห็นด้วยตา (Luquet, 1927 cited in Barret and Light, 1976)

นอกจากนี้การวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กจากการวิจัยทั้ง 3 ครั้งนี้พบว่า เด็กทุกคนวาดภาพคนโดยมีแบบฉบับของตนเอง คือ ภาพคนที่เด็กวาดในแต่ละครั้งมีลักษณะที่เหมือนกัน หรือ เป็นแนวเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ เคลลอกก์ (kellogg, 1970) ได้กล่าวว่า เด็กเล็กมักจะวาดภาพคนแบบที่ตนเองชอบ หรือสนใจ ซ้ำๆ อยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง

2.2 ส่วนต่างๆของภาพคน

จากการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทั้ง 3 ครั้ง ผู้วิจัยพบว่าเด็กบางคนวาดภาพคนโดยมีส่วนต่างๆของร่างกายครบทุกส่วนและบางคนวาดส่วนต่างๆไม่ครบถ้วน ซึ่งในกรณีหลังนี้สอดคล้องกับ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1970) และ เคลลอกก์ (Kellogg, 1970) ซึ่ง โลเวนเฟลด์ได้กล่าวถึง การวาดภาพคนของเด็กในวัยนี้ว่า เด็กมักจะวาดภาพคนที่ผิดรูปผิดร่างจากความเป็นจริงนั้น เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะวาดภาพคนตามโดยวาดเฉพาะส่วนของร่างกายที่ตนสนใจ ส่วนเคลลอกก์ ได้กล่าวไว้ว่า เด็กที่วาดภาพคนโดยไม่วาดบางส่วนเช่น แขน ขา มีสาเหตุมาจากการที่เด็กคิดว่าภาพคนนี้อาจจะดูสวยเมื่อไม่มีส่วนนั้นๆ ไม่ใช่เพราะเด็กไม่รู้ และอาจเป็นเพราะการที่เด็กคนนั้นยังไม่มีวุฒิภาวะในการวาดภาพแสดงรายละเอียดมากนัก ส่วนเด็กกลุ่มที่วาดภาพคนที่มีส่วนต่างๆครบถ้วนนั้น โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ได้กล่าวไว้ว่า การวาดรายละเอียดต่างๆของภาพ จะเป็นการสะท้อนถึงความสามารถทางสติปัญญาและการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งรอบๆตัวของเด็กด้วย และการที่เด็กสามารถวาดรายละเอียดของส่วนต่างได้ดีแสดงให้เห็นว่าเด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้นชัดเจนเช่นกัน (ประณต คำฉิม, ม.ป.ป.) และผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าส่วนต่างๆของร่างกายที่เด็กวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง นั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

ส่วนศีรษะเป็นส่วนที่เด็กทุกคนวาดในการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กทั้ง 3 ครั้งนี้ เนื่องจากศีรษะเป็นส่วนที่เด็กคิดว่าสำคัญที่สุด เป็นเสมือนจุดศูนย์รวมในการรับรู้ของเด็ก เพราะเป็นส่วนที่เด็กเห็นว่ามีความสำคัญในการมองดูสิ่งต่างๆ มีปากในพุดคุย กินอาหาร ดังนั้นการวาดภาพคนของเด็กอายุ 5-6 ปี จึงให้ความสำคัญกับส่วนศีรษะมาก (Piaget, 1960 cited in Lowenfeld, 1987; McIlvain, 1961)

ส่วนต่างๆของภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือที่มีจำนวนเด็กวาดรองลงมา คือ หน้าตา และ ขา ซึ่งมีจำนวนที่เด็กวาดเท่ากัน หน้าตาที่พบในการวิจัยครั้งนี้ส่วนมากเป็นภาพหน้าตาแล้ว แสดงให้เห็นว่าเด็กส่วนมากในกลุ่มนี้มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรายละเอียดของใบหน้าคนแล้วจึงสามารถวาดภาพหน้าตาแสดงรายละเอียด ตา จมูก ปาก ได้ชัดเจน (ประณต คำฉิม, ม.ป.ป.) หรืออาจเป็นเพราะเด็กมีทักษะในการวาดภาพโดยใช้สื่อชนิดนี้ได้ดี ส่วนเด็กที่วาดหน้าตาแบบที่เกิดจากการผสมผสานอาจเป็นเพราะเด็กยังไม่มีมีความความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรายละเอียดของใบหน้าคนเพียงพอ หรือสาเหตุอีกประการหนึ่งจากที่ โฮโรวิทซ์ (Horovitz, 1967) กล่าวถึงการวาดภาพหน้าตาคนของเด็กว่า เมื่อเด็กวาดศีรษะแล้วคิดว่าศีรษะที่วาดนั้นมีขนาดไม่พอที่จะวาดหน้าตาได้ จึงแก้ปัญหาโดยการวาดตา จมูก ปาก เบียดกัน ทำให้ภาพที่ออกมาดูไม่เป็นภาพหน้าตาที่ชัดเจน นอกจากนี้เด็กบางคนยังวาดขนตา และคิ้วด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กกลุ่มนี้มีความคิดรวบยอดในด้านนี้ชัดเจน ประกอบกับมีทักษะในการวาดภาพระบายสีด้วยนิ้วมือที่ดี จึงสามารถแสดงรายละเอียดต่างๆได้ชัดเจนทั้งที่การระบายสีด้วยนิ้วมือนั้นเด็กจะสามารถแสดงรายละเอียดได้ยากกว่าการวาดภาพด้วยดินสอ เนื่องจากการใช้นิ้ววาดภาพซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าดินสอทำให้เด็กลำบากในการวาดรายละเอียดที่เป็นส่วนเล็กๆ ภาพหน้าตาในการระบายสีด้วยนิ้วมือในการวิจัยครั้งนี้พบว่า เด็กทุกคนวาดภาพคนหันหน้าตรงเต็มหน้าและแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้มทุกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ กูดอินาฟ และโลเวนเฟลด์ (Goodenough, 1959; Lowenfeld, 1987) ที่ศึกษาการวาดภาพคนของเด็ก การวาดภาพคนไม่มีขาที่พบในการวิจัยครั้งนี้เป็นภาพคนครึ่งตัวที่ไม่มีขา มีสาเหตุเนื่องมาจากเด็กในวัยนี้มักจะวาดภาพเพื่อการเติมเต็มพื้นที่ เมื่อมีพื้นที่ว่างมากเด็กจึงวาดภาพคนที่มีขนาดใหญ่ประกอบด้วยเด็กยังไม่ได้มีการวางแผนในเรื่องการใช้เนื้อที่ ทำให้ภาพคนที่วาดอยู่ติดขอบกระดาษพอดี จึงทำให้มีเนื้อที่ที่ไม่พอที่จะวาดส่วนขา (Kellogg, 1970 ; Horovitz, 1967)

ลำตัวและแขนเป็นส่วนที่เด็กส่วนมากวาดรองลงมาจากส่วนต่างๆของร่างกายข้างต้น และพบว่าจำนวนเด็กที่วาดเท่ากัน ส่วนลำตัวที่เด็กทุกคนวาด คือ ลำตัวแบบปกติ ซึ่งลำตัว

แบบปกติที่ผู้วิจัยพบในการวิจัยนี้ ได้แก่ ลำตัวที่แยก 2 ท่อน คือมีเส้นแบ่งลำตัวท่อนบน-ล่าง หรือเส้นเอว ซึ่งท่อนล่างอาจวาดเป็นกางเกง หรือกระโปรง , ลำตัวที่แสดงแบบเส้นขอบ ซึ่งกูดนาว (Goodnow ,1977) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวาดภาพคนของเด็กและกล่าวว่า เด็กที่วาดภาพคนที่มีลำตัวลักษณะนี้ มีสาเหตุมาจากผลทางสติปัญญา หรือความคิด ซึ่งเด็กวาดภาพโดยนึกถึงรูปร่างของลำตัวโดยรวม ไม่ได้นึกถึงการนำส่วนต่างๆที่มาต่อกัน , ลำตัวแบบปกติที่พบอีกรูปแบบหนึ่งคือ ลำตัวรูปวงรี สีเหลือง และ ส้มเหลือง นอกจากนี้มีเด็กคนหนึ่งที่พบในการวิจัยนี้วาดลำตัวเป็นแบบเส้น ซึ่ง โรดา เคลลอกก์ (Kellogg ,1970) กล่าวว่า เป็นลักษณะลำตัวที่ไม่ค่อยพบในการวาดภาพคนของเด็ก ภาพคนที่มีลำตัวเป็นเส้นนี้อาจมีสาเหตุมาจากการลอกเลียนแบบภาพลักษณะนี้มาจากผู้ใหญ่ซึ่งพบได้ในเด็กวัย 5 – 6 ปี หรืออาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจากการวาดภาพของเด็กที่ต้องการจะตัดทอน หรือแสดงภาพแบบนามธรรม ซึ่งถ้ามีสาเหตุมาจากกรณีที่สองนี้จึงถือว่าเป็นลักษณะการแสดงออกของเด็กที่ถ่ายทอดตามการรับรู้ภาพรวมตามความคิดของเด็ก ลักษณะของแขนที่ผู้วิจัยพบมากในการวิจัยนี้ คือ แขนแบบเป็นรูปร่างปกติ แขนแบบปีก ตามลำดับ ส่วนแขนแบบเส้นเดียวนั้นผู้วิจัยพบเพียงจำนวนเล็กน้อย ซึ่งแสดงว่าเด็กส่วนมากสามารถแสดงภาพแขนให้มีลักษณะ 2 มิติได้แล้ว และมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใกล้เคียงความเป็นจริง สอดคล้องกับ เจมสัน (Jameson,1976) ที่กล่าวถึงการวาดภาพคนในระยะสุดท้ายของเด็กปฐมวัย ซึ่งเด็กจะสามารถวาดแสดงส่วนแขนมีเนื้อที่ โดยการวาดเป็นเส้นคู่หรือเป็นรูปปวง พัฒนาจากแบบเดิมที่วาดแขนเพียงเส้นเดี่ยวๆ ส่วนเด็กในกลุ่มที่วาดแขนแบบปีกอาจเป็นเพราะการควบคุมกล้ามเนื้อนิ้วมือในการวาดภาพยังไม่ดีนักทำให้วาดภาพแขนกว้างกว่ารูปแขนปกติ หรือเด็กวาดโดยชี้แขนขึ้นข้างบน ทำให้แขนที่วาดแลดูเหมือนปีกนก

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า เด็กวาดภาพคนโดยมีส่วน ผม เท้า มือ และหู รองลงมาตามลำดับจากส่วนต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนภาพคนที่มีฟันนั้นไม่พบในการวิจัยครั้งนี้เลย แสดงให้เห็นว่าเด็กวาดภาพคนโดยวาดส่วนต่างๆของร่างกายที่เขาสนใจ และเด็กเห็นว่าส่วนนั้นมีบทบาทสำคัญต่อตัวเขาเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่เด็กจะให้ความสำคัญกับส่วนศีรษะ รองลงมาคือส่วนที่ใช้ในการเคลื่อนไหว ส่วนของร่างกายที่ใช้ในการเคลื่อนไหวที่เด็กส่วนมากมักจะวาด คือ แขน และขา เด็กยังไม่สามารถควบคุมกล้ามเนื้อเล็กได้ดีเพราะฉะนั้นเขาจึงให้ความสำคัญกับแขน ขา มากกว่า มือ และเท้า (McIlvain, 1961) ซึ่งมือและเท้าถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่เด็กจะใช้วาดแสดงรายละเอียดที่มากขึ้น การวาดผมของเด็กที่ผู้วิจัยพบเป็นแบบลักษณะเป็นผมชัดเจนมากกว่าเป็นการขีดเขียนบนหัว ซึ่งเคลลอกก์ (Kellogg,1970) กล่าวถึงการวาดผมของเด็กว่าเพื่อเป็นการบ่งบอกเพศอย่างหนึ่ง ส่วนการวาดเท้าของเด็กในการวิจัยนี้พบว่า เด็กมักจะวาดเท้าเป็น

ส่วนเดียวกับขาแต่มีส่วนหัวเท้าที่ยื่นออกมาด้านข้างเหมือนคนใส่รองเท้าแต่ไม่วาดส่วนที่แบ่งแยกแสดงรองเท้าและไม่มีนิ้วเท้า เด็กบางคนวาดภาพเท้าโดยการวาดเป็นวงกลมต่อกับส่วนปลายของขา และมีเพียงคนเดียวที่วาดเป็นรองเท้าสั้นสูงโดยวาดในการระบายสีด้วยนิ้วมือเพียง 2 ครั้ง มือที่ผู้วิจัยพบในการวิจัยครั้งนี้ส่วนมากเด็กมักจะวาดเป็นหยัก 2-3 หยัก หรือบางคนวาดเป็นกลมๆติดอยู่ที่ปลายแขน เพื่อแสดงเป็นมือหรือนิ้วมือ นอกจากนี้ยังเป็นส่วนที่พบน้อยที่สุดในการวาดภาพคนโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือ การวาดมือและนิ้วมือ ในลักษณะนี้และการไม่วาดส่วนหัวหรือวาดโดยมีลักษณะไม่เหมือนจริง อาจมีสาเหตุมาจากเป็นส่วนที่เด็กไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญ และเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถวาดภาพแสดงสัดส่วนได้ถูกต้องตามความเป็นจริง (Lowenfeld, 1987)

2.3 ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่ปรากฏ

ลักษณะโดยรวมของภาพคนที่เด็กส่วนมากวาดในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้งนี้พบว่า เด็กส่วนมากมักจะวาดภาพคนโดยมีส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบถ้วน เช่นภาพคนที่ไม่มีแขน ขา หรือ ลำตัว เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะการแสดงออกของการวาดภาพคนของเด็กในวัยนี้ที่มักจะวาดภาพคนที่ผิดสัดส่วนและผิดรูปร่าง ไม่ถูกต้องตามหลักกายวิภาค และวาดเฉพาะสิ่งที่เขาให้ความสนใจเป็นพิเศษ ส่วนไหนที่เด็กคิดว่าไม่มีหน้าที่พิเศษเขาก็จะไม่วาด (Lowenfeld, 1987; Horovitz, 1967) การวาดภาพคนที่มีส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบถ้วนไม่ใช่เพราะเด็กไม่รู้ว่า ร่างกายคนประกอบส่วนใดบ้าง แต่เป็นเพราะเด็กคิดว่าภาพคนนี้อาจจะดูสวยกว่าเมื่อไม่มีบางส่วน หรืออาจเป็นเพราะการที่เด็กคนนั้นยังไม่มีวุฒิภาวะในการวาดภาพแสดงรายละเอียดมากนัก (Kellogg, 1970) ส่วนในกลุ่มของเด็กที่วาดภาพคนที่มีส่วนต่างๆของร่างกายครบ ศีรษะ ลำตัว แขน ขา มือ และเท้า แสดงให้เห็นว่าเด็กในกลุ่มนี้มีพัฒนาการที่ก้าวหน้าสามารถแสดงส่วนต่างๆของร่างกายคนได้ครบ เด็กกลุ่มนี้อาจมีทักษะ มีการฝึกฝนในการวาดภาพ หรือมีการควบคุมกล้ามเนื้อมือที่ใช้ในการวาดภาพวาดภาพที่ดีกว่ากลุ่มที่วาดภาพคนที่มีส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบ นอกจากนี้ยังพบว่าภาพคนที่เด็กวาดส่วนมากเป็นภาพคนที่สวมเสื้อผ้าอยู่ และมีเด็กบางคนที่วาดภาพคนโดยไม่แสดงเสื้อผ้า ซึ่งกลุ่มที่วาดภาพคนสวมเสื้อผ้านั้นภาพคนผู้หญิงจะสวมกระโปรงเสมอ ส่วนภาพคนที่เป็นผู้ชายจะสวมกางเกงเสมอ ซึ่งเป็นเพราะเด็กรับรู้ว่ามีผู้หญิงต้องสวมกระโปรงและผู้ชายต้องสวมกางเกง เด็กจึงวาดตามที่เขารู้ ซึ่งภาพแบบนี้เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ (Luquet, 1927 cited in Barret and Light, 1976) แม้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงมักจะสวมทั้งกางเกงและกระโปรงก็ตาม แต่เด็กวัยนี้จะวาดภาพเครื่องแต่งกายเป็นสัญลักษณ์เป็นแสดงถึงเพศอย่างหนึ่ง

3. การวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนด

การวาดภาพตกแต่งนอกเหนือจากที่กำหนดในการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า เด็กส่วนมากจะวาดภาพตกแต่งเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่หัวเรื่องกำหนด และส่วนมากภาพที่ได้ก็วาดตกแต่งจะเป็นส่วนที่ทำให้ภาพมีเนื้อหาเรื่องราว เช่น ภาพคนในภาพเดินเล่นในสวนดอกไม้ ภาพคนกำลังเข้าบ้าน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ โฮโรวิทซ์ (Horovitz, 1967) กล่าวถึงเด็กในวัยนี้มักจะวาดภาพคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อม และจากการที่เด็กจะวาดภาพตกแต่งเพื่อให้ภาพมีเนื้อหาและเป็นเรื่องราว อาจเป็นเพราะส่วนมากเด็กในวัยนี้จะวาดภาพเพื่อเป็นการพูดคุยกับตนเอง จึงทำให้เด็กวาดภาพเพิ่มเติมจากภาพคนที่หัวเรื่องกำหนด เพื่อให้ภาพเป็นเรื่องราวเสมือนการสื่อความหมายสิ่งที่เขาคิดออกมาเป็นภาพ (Goodenough, 1959) นอกจากนี้เด็กบางคนวาดตกแต่งโดยไม่ทำให้ภาพมีเนื้อหาเรื่องราว เป็นเพียงการประดับตกแต่งให้ภาพสวยงามเท่านั้น ซึ่งมักจะใช้ รูปหัวใจ ดาว ดอกไม้

สิ่งที่เด็กวาดเพื่อตกแต่งภาพที่ผู้วิจัยพบมากคือ ดวงอาทิตย์ ก้อนเมฆ ดอกไม้ และต้นไม้ เด็กบางคนวาดภาพบ้าน ภาพสัตว์ ซึ่งได้แก่ นกและ กระต่าย และมีเด็กจำนวนเพียงเล็กน้อยที่วาด หัวใจ รถ ทรายว่ายน้ำ บ่อน้ำ และ เครื่องประดับ ซึ่งได้แก่ สร้อยคอ กำไลข้อมือ ซึ่งภาพที่เด็กวาดเพิ่มเติมนี้เด็กมักจะวาดสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและพบเห็นเป็นประจำ เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจึงมักจะวาดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเด็ก สิ่งต่างๆใกล้ๆตัวเด็ก หรือ ประสบการณ์ของตัวเองออกมา (ไพโรจน์ สโมสร 2529; วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ 2531)

4. การแสดงออกของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสังเกตการณ์

จากการระบายสีด้วยนิ้วมือทั้ง 3 ครั้ง พบว่า เด็กส่วนมากมีความเพลิดเพลินขณะระบายสีด้วยนิ้วมือ เนื่องจากเด็กในวัยนี้มักจะชอบการทดลองเกี่ยวกับสี การทำให้สีผสมกัน และการระบายสีลักษณะต่างๆ เป็นต้น (หรรษา นิลวิเชียร, 2535; Lowenfeld, 1987) นอกจากนี้เด็กจะชอบทำงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประสาทสัมผัส การใช้ความสามารถในการกระทำผสมผสานกับการเคลื่อนไหวมากกว่าสายตา (Chapman, 1978) และขณะระบายสีด้วยนิ้วมือในการวิจัยนี้ เด็กส่วนมากมักจะพูดอธิบายสิ่งที่ตนวาดให้เพื่อนที่อยู่ข้างๆฟัง ซึ่งประโยคที่เด็กพูดมีความต่อเนื่องบ้างและไม่ต่อเนื่องบ้าง การที่เด็กพูดอธิบายขณะระบายสีนั้นเป็นพฤติกรรมโดยธรรมชาติของเด็กในวัย 5-6 ปี ซึ่งมักจะพูดขณะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่ (หรรษา นิลวิเชียร, 2535) และ

สอดคล้องกับ ผดุง พรหมมูล (2524) ที่กล่าวว่า เด็กมักจะชอบการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น โดยใช้การพูดคุยในขณะระบายสีด้วยนิ้วมือเพื่อพูดคุย เพื่ออธิบายสิ่งที่ตนกำลังวาดอยู่ (อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการพูดคุยขณะระบายสีด้วยนิ้วมือนั้น อาจเกิดจากการที่เด็กต้องการอธิบายสิ่งที่ตนคิด เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการวาดภาพไม่ได้ตามที่ตนต้องการ จึงอาศัยการพูดซึ่งอาจจะพูดกับตัวเอง หรือพูดกับเพื่อนเพื่ออธิบายภาพวาดเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์ตามความต้องการ (Arnheim, 1969) นอกจากนี้ พฤติกรรมที่ผู้วิจัยพบมากอีกพฤติกรรมหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ การมองดูผลงานของเพื่อน ซึ่งมีเด็กจำนวนเพียงเล็กน้อยที่มองดูผลงานเพื่อนแล้วลอกเลียนแบบ การมองดูผลงานของเพื่อนมีสาเหตุมาจาก เด็กวัย 4-6 ปี จะมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง และสนใจสิ่งต่างรอบตัว ชอบจับกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเพื่อน (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) และเด็กวัยนี้มีความต้องการที่จะแสดงออกตามความคิดของตนเอง (Lowenfeld, 1987) จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่ค่อยพบเด็กที่ลอกเลียนแบบผลงานเพื่อน

สีที่เด็กชอบใช้มากที่สุดจากสีทั้งหมด 6 สีได้แก่ สีแดง สีส้ม สีชมพู สีน้ำเงิน สีเขียว และสีน้ำตาล คือ สีชมพู เนื่องจากเด็กวัย 3-6 ปี ชอบสีสดใสที่สว่างงาม สดใส อบอุ่น (สุชา จันทน์เอม, 2541) จึงทำให้เด็กสนใจสีดังกล่าวข้างต้นมากกว่า สีน้ำตาล ที่เด็กไม่ค่อยใช้มากนัก เพราะเป็นสีที่ไม่มีความสดใส ส่วนจำนวนสีที่เด็กส่วนมากใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ 1 สี 3 สี และ 2 สี ตามลำดับ

เทคนิคการระบายสีด้วยนิ้วมือในการทาสีที่ผู้วิจัยพบมาก คือ ใช้ฝ่ามือ และมือ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเด็กถนัดที่จะใช้ ฝ่ามือ และมือ มากกว่าส่วนอื่นๆเช่น ครึ่งฝ่ามือ ข้อมือ กำปั้น ด้านข้าง แขน เป็นต้น เนื่องจากเด็กมักจะใช้ มือ ฝ่ามือ ในการทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน เช่น การหยิบจับวัตถุ การเล่น มากกว่าส่วนอื่นๆ การพิมพ์ภาพในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีเด็กเพียงคนเดียวและทำเพียงครั้งเดียวโดยใช้สันมือพิมพ์ และเด็กส่วนมากจะใช้นิ้วเพียงนิ้วเดียวในการวาดภาพ เนื่องจากการใช้เพียงนิ้วเดียวเด็กมีความสะดวกในการวาดเป็นภาพ และสามารถวาดแสดงรายละเอียดชัดเจนกว่าการใช้หลายนิ้ววาด เด็กจะใช้หลายนิ้วในการวาดภาพลายเส้นที่ต้องการปริมาณเช่น ใช้หลายนิ้ววาดเส้นเป็นคลื่นน้ำ ทำเป็นเส้นหรือจุดเพื่อตกแต่งภาพ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ เคลลอคก์ (Kellogg, 1955) ที่กล่าวว่าในชั้นแสดงเป็นรูปภาพ เด็กมักจะใช้นิ้วเพียงนิ้วเดียววาดเป็นรูปภาพ ส่วนเด็กบางคนที่พบในการวิจัยนี้ใช้เล็บในการวาดภาพนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการวาดภาพที่ต้องการแสดงรายละเอียดที่วาดเป็นเส้นบางๆ

จำนวนครั้งในการลบภาพที่เด็กส่วนมากทำในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1-3 ครั้ง และรองลงมา คือ ไม่มีการลบภาพเลย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเด็กส่วนมากจะลบภาพน้อย แสดงให้เห็นว่าเด็กส่วนมากทำการระบายสีด้วยนิ้วมือด้วยความมั่นใจในตนเองและกล้าที่จะแสดงออก และระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่เด็กส่วนมากใช้ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ คือ 14 นาที ซึ่งใกล้เคียงกับกับระยะเวลาสำหรับเด็กวัย 5 ปี ที่จะมีความสนใจในการทำกิจกรรมต่างๆได้ประมาณ 15 นาที (กรมวิชาการ,2540)

5. ภูมิหลังของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์

จากผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับประสบการณ์ และทัศนคติทางศิลปะของเด็ก พบว่า กิจกรรมที่เด็กชอบมากที่สุด คือ การปั้น เนื่องมาจากการปั้นเป็นกิจกรรมที่เด็กได้สัมผัสรับรู้ถึงความรู้สึกนุ่ม สามารถขยำ ปา ม้วน ทบได้ ทำให้เกิดรูปร่างใหม่ๆได้ตามจินตนาการ และผลงานที่ได้มีลักษณะเป็น 3 มิติมีรูปทรง (พีระพงษ์ กุลพิศาล,2531) จึงทำให้เด็กชอบการปั้นมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ และประเภทของสีที่เด็กชอบใช้มากที่สุด คือ สีน้ำหรือสีโปสเตอร์ ซึ่งเป็นสีที่สามารถผสมสีทำให้เกิดสีใหม่ได้ เนื้อสีเป็นของเหลวไหลลื่น เพราะเด็กวัยนี้มีความตื่นตัวในการทดลองเกี่ยวกับสี (หรรษา นิลวิเชียร,2535; Lowenfeld,1987) ประกอบกับสีน้ำเด็กใช้ไม่ค่อยบ่อยเท่ากับสีไม้ (สีดินสอ)หรือสีเทียน ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่จะซื้อสีไม้หรือสีเทียนให้เด็กวัยนี้ใช้ เนื่องจากไม่ทำให้เปื้อนและไม่ทำให้สกปรก จึงทำให้เด็กมีความสนใจที่จะใช้สีน้ำมากกว่าสีประเภทอื่นเนื่องจากไม่ค่อยได้ใช้บ่อยนัก

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ สามารถสรุปได้ว่าเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ซึ่งมีอายุ 5 ถึง 6 ปี มีพัฒนาการในการระบายสีด้วยนิ้วมืออยู่ในขั้นที่ 4 ขั้นเป็นรูปภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ (Kellogg, 1955) โดยมีการแสดงออกด้านโครงสร้างของการสร้างภาพเป็นแบบการแสดงเป็นรูปภาพ ส่วนด้านรายละเอียดของการแสดงออกเป็นแบบการแสดงเป็นรูปภาพ และการระบายสีที่พบส่วนใหญ่ดูสะอาดตา สีไม่ผสมปนเปกันเหมือนโคลน สอดคล้องตามทฤษฎีที่กล่าวถึงพัฒนาการในขั้นนี้ แต่มีเด็กส่วนน้อยที่ระบายสีในลักษณะที่ผสมปนเปทั้งภาพเหมือนโคลนบ้างซึ่งไม่ตรงตามทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะการระบายสีของพัฒนาการขั้นที่ 4 นี้ ส่วนการวาดภาพคนในการระบายสีด้วยนิ้วมือ เด็กจะวาดภาพคนโดยวาดส่วนต่างๆของร่างกายไม่ครบถ้วน สอดคล้องกับทฤษฎีของเคลลอกก์

(Kellogg, 1955) และ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ที่กล่าวถึงลักษณะภาพคนที่เด็กวาดจะมี ส่วนของร่างกายไม่ค่อยครบถ้วน อาจขาดส่วนแขน ลำตัว ขา หรือส่วนอื่นๆ ไม่ถูกต้องตามหลัก ความจริง นอกจากนี้ในการวิจัยครั้งนี้ยังพบลักษณะที่ไม่ได้กล่าวถึงในทฤษฎีวาดภาพคนในการ ระบายสีด้วยนิ้วมือของ เคลลอกก์ คือ การวาดคนที่สวมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย โดยการวิจัยครั้งนี้ พบว่าเด็กมีการวาดตกแต่งนอกเหนือจากหัวเรื่องที่กำหนด เด็กส่วนมากจะวาดตกแต่งให้เป็น เรื่องราว ซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเกี่ยวกับตัวเด็ก ด้านพฤติกรรมที่พบมากในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็ก ทำงานด้วยความเพลิดเพลิน และพูดอธิบายขณะระบายสีด้วยนิ้วมือ ด้านการเลือกใช้สี พบว่า ส่วนมากเด็กชอบใช้หลายสีซึ่งสีที่เด็กส่วนมากชอบใช้ คือ สีชมพู ส่วนด้านเทคนิคในการระบายสี ด้วยนิ้วมือที่พบไม่ค่อยหลากหลาย เทคนิคที่พบมากที่สุดในการทาสีบนกระดาษ คือ ใช้ฝ่ามือ ทาสี และส่วนที่ใช้ในการวาดภาพที่พบมากที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิ้วเดียว บางเทคนิคใน ทฤษฎีไม่พบในการวิจัยครั้งนี้ อาจเป็นเพราะเด็กไม่มีความคุ้นเคยในการทำกิจกรรมนี้เท่าเด็กที่ เคลลอกก์ ศึกษาไว้ เนื่องจากเด็กกลุ่มที่ เคลลอกก์ ศึกษานั้นมีการจัดกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมหลัก อย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กทำอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานหลายปี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กชั้นอนุบาล ปีที่ 3 ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 เพื่อให้ ได้องค์ความรู้ที่ต่อเนื่องและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาพัฒนาการด้านการระบายสีด้วย นิ้วมือของเด็กไทย
2. ควรจะศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กในหัวเรื่องอิสระเพื่อศึกษาข้อมูลการ แสดงออกโดยกว้าง
3. ควรมีการศึกษาการระบายสีด้วยนิ้วมือของเด็กพิเศษ เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างใน การแสดงออกทางการระบายสีด้วยนิ้วมือ
4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางการระบายสีด้วยนิ้วมือกับการวาดภาพ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาพัฒนาการด้านศิลปะศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรวิภา สรรพกิจจานง. 2532. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ แบบชี้แนะและแบบอิสระ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัยวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กุศล สุจรรยา. 2502. พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก. ศูนย์ศึกษา ปีที่6 ฉบับที่12 (พฤศจิกายน) : 34-44.
- เกริก ยूनพันธ์ 2532. ศึกษารูปแบบภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- โกศล ภูพลอย. 2532. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา เขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จงลักษณ์ ช่างปลื้ม. 2541. ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถการวาดภาพจากกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นภเนตร ธรรมบวร. 2540. การประเมินผลการพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. 2539. สถิติวิจัย1. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ็น.การพิมพ์.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. 2529. คู่มือการสอนศิลปะศึกษาชั้น ป.2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ปยุตนรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. 2536. ความซาบซึ้งในภาพจิตรกรรม. วารสารครุศาสตร์ (กรกฎาคม-กันยายน) : 77-89.
- พรพิมล ศิริวัฒน์. 2539. การวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่น อายุ 9 ถึง 12 ปี ตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2522. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไพโรจน์ สโมสร. 2529. จิตรกรน้อย. ใน สมพงษ์ ทิมแจ่มใส. ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์.
- มะลิฉัตร เชื้ออานันท์. 2542. เอกสารประกอบการสอนวิชาปรัชญา และทฤษฎีศิลปะศึกษา (อัดสำเนา). ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา ศิริพานิช. 2523. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากเกมประกอบการสอนวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ลัดดา ลีตระกูล. 2531. ความสามารถทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เลิศ อานันท์. 2523. ศิลปะในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต.
- เลิศ อานันท์. 2535. เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวรรณ เหมชะญาติ. 2535. ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดของกาเย่ที่มีต่อความสามารถในการรับรู้ทางด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2529. ศิลปะเด็กสภาพปัจจุบันและอนาคต. ใน สมพงษ์ ทิมแจ่มใส. ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์.
- วิชากร, กรม. 2540. คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา-ลาดพร้าว.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. 2531. ศิลปะในโรงเรียนประถม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526. ศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิมลอาร์ต.
- สุชา จันทน์เอม. 2527. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุภาภรณ์ พรหมฝ่าย. 2536. สภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับนักเรียนอนุบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (อัดสำเนา). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. 2525 . เอกสารการสอน ชุดวิชา พฤติกรรมวัยเด็ก. เล่มที่ 1
หน่วยที่1-7. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายการพิมพ์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- เสานีย์ บุญยะฤทธิ. 2538. ผลของการสอนโดยวิธีสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะเด็ก อายุ 4-7 ปี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- หรรษา นิลวิเชียร. 2535. ปฐมวัยศึกษา หลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์

ภาษาอังกฤษ

- Arnheim, R. 1969. Art and visual perception. London : Faber.
- Barrett, M.D.: and Light, P.H. 1976. Symbolism and intellectual realism in children's
drawing. British Journal of Educational Psychology 46 : 198-202.
- Blum, L. H.; and Dragositz, A. 1947. Finger painting : The developmental aspects . Child
Development 18 : 88-105.
- Brittain, L. 1977. Research on the art of young children. In Hilda Present Lewis (eds.), Art
for preprimary child . 2 nd ed, pp.18-31. NAEA.
- Chapman, L.H. 1978. Approaches to art in education. U.S.A. : Harcourt Brace
Jovanovich.
- Cratty, B.J.1970. Perception and motor development in infants and children. London :
The MacMillan company.
- Goodenough, F.L. 1959. Development psychology "An Introduction to the study of
human behavior". U.S.A.: D. Appleton-Century company, Inc.
- Goodnow, J. 1977. Children's drawing. London : Billing & Sons ltd.
- Hanes, M. J.1997. Producing messy mixture in art therapy : a case study of a sexually
abused child. American Journal of Art Therapy. Vol 35 (February 1997): 70-73
- Harthley, R.E.1971. Play the essential ingredient . Childhood Education vol 48
(November 1971): 80-84.
- Herberholz, D ; and Alexander, K. 1985. Developing artistic and perceptual awareness
.USA : Wm.C. Brown company publisher.

- Horowitz, B. L. , Lewis,H. and Luca,L. 1967. Understanding children's art for better teaching .U.S.A.
- Jameson, K. 1976. Pre-School and infant art . London : Cassell & Collier macnillan publishers Ltd.
- Kellogg, R. 1955. Finger painting in the nursery school. California.
- Kellogg, R. 1970. Analyzing children's art. 2 nd ed. California : Mayfield Publishing Company,
- Ling, B.C. 1964. From discrimination as a learning Cue camp. Psychological Monographs. 17(2) : 7.
- Lowenfeld, V.1987. Creative and mental growth. 6 th ed. U.S.A.:Macmillan.
- Mcilvain, D.S. 1961. Art for primary grade. New York : G.P. Putnam's sons.
- Mussen , P.H. 1973. The psychological development of the child. 2 nd .ed. Englewood Cliffs: Prentice-Hall .
- Napoli,P.J.and Harris,W.W . 1948. Finger painting for the blind. Journal of Psychology. Vol 25 :185-196.
- Ruth, S.; and Helen, C. 1949. The use of color in the finger painting of young children. [online]. Child Development 20, 201-212. Abstract from: DIALOG File: PsyINFO Item: 1950-05261-001
- Schirmmacher, R. 1988. Art and creative development for young child. New York : Delmar Publishers Inc.
- Sander,V. 1967. Communicateion through finger painting: the child's world. [online]. Journal of Education149(3). 16-23. Abstract from: PsyINFO Item: 1967-09357-001

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริลักษณ์ ศรีกมล
 ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ
 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม)
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา ภาคบงกช
 อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. อาจารย์ ทินกร บัวพลู
 รองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและเทคโนโลยีสารสนเทศ
 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม)
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นवलลออ ทินานนท์
 หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. อาจารย์ นารี ศิริทรัพย์
 อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ โปรรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย
 สถาบันราชภัฏนครปฐม

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจวิเคราะห์ผลงาน

1. อาจารย์ ทินกร บัวพลู
รองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและเทคโนโลยีสารสนเทศ
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม)
2. อาจารย์ วิรัตน์ คุ้มคำ
อาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา
โรงเรียนวัดสี่สุก
3. อาจารย์ นवलลออ ทินานนท์
หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. อาจารย์ ลลิตพรรณ ทองงาม
อาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
5. อาจารย์ ประเทศ สุขสถิตย์
อาจารย์ประจำศูนย์พัฒนาหลักสูตร
กรมวิชาการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับผลงาน

(ตัดไว้หลังผลงานของเด็ก)

โรงเรียน.....วันที่...../...../..... เวลา.....น.
 ชื่อ-นามสกุล (ด.ช. / ด.ญ.)..... ชั้นอนุบาล 3 /.....
 อายุ.....ปี.....เดือน หัวเรื่อง.....

รายละเอียดของภาพที่วาด

- คนในภาพเป็นใครบ้างและเพศชาย/หญิง :
-
- คนในภาพกำลังทำอะไร :
- ส่วนต่างๆของคนทีปรากฏ (เช่น ผม , หน้าตา , หู , ลำตัว , แขน , ขา , มือ , และเท้า ฯลฯ).....
- อื่นๆ :
-

ภาพร่างเพื่ออธิบายภาพ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-นามสกุล (ด.ช. / ด.ญ.).....

ส่วนที่ 1 : สัมภาษณ์ครู

1. อายุของนักเรียน.....ปี.....เดือน
2. อาชีพของผู้ปกครอง.....
3. จำนวนครั้งที่เคยจัดกิจกรรมระบายสีด้วยนิ้วมือ ในห้องเรียน

.....1- 2 ครั้ง 3 - 4 ครั้ง
..... 5 - 6 ครั้งมากกว่า 6 ครั้ง

ส่วนที่ 2 : สัมภาษณ์นักเรียน

1. ประสบการณ์ในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

.....เคยทำภาพระบายสีด้วยนิ้วมือไม่เคยทำกิจกรรมระบายสีด้วยนิ้วมือ
---------------------------------	--
2. กิจกรรมศิลปะที่ชอบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

.....วาดภาพระบายสีการปั้น
.....การทำภาพพิมพ์ศิลปะประดิษฐ์
.....การระบายสีด้วยนิ้วมืออื่นๆ.....
3. เครื่องมือ/อุปกรณ์ ที่ชอบมากที่สุดในการระบายสี

.....สีไม้สีเทียน
.....สีน้ำ / สีโปสเตอร์สีเมจิก
.....อื่นๆ.....	
4. สีที่ชอบ.....
5. ประสบการณ์ในวาดภาพคน

.....เคยไม่เคย
----------	-------------

แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ

หัวเรื่อง..... ชื่อผู้เขียนชาญ..... วันที่.../.../...

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่กำหนดให้ ตามลักษณะที่ปรากฏ

ลำดับ	ลักษณะพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอกก์	นักเรียนคนที่				
		1	2	3	4	5
	<u>โครงสร้างของการสร้างภาพ (structure)</u>					
1	ลักษณะการขีดเขียน (Scribbles)
2	แผนภาพ (Diagrams)
3	ภาพจากการรวม (Combines)
4	ภาพจากการผสมผสาน (Aggregates).
5	การแสดงเป็นรูปภาพ (Pictorials)
6	อื่นๆ.....
	<u>รายละเอียดของการแสดงออก (content)</u>					
1	มีการละเลง (smearing).
2	มีการพับ (folds)
3	มีการทำขวา - ซ้ายเหมือนกัน (right-left duplications)
4	แสดงภาพนามธรรม (abstracts)แบบ					
4.1	- ออกแบบอิสระ
4.2	- ออกแบบลวดลายซ้ำๆ
4.3	- ออกแบบเส้นขอบรอบกระดาษ
4.4	- ออกแบบโครงสร้างของการสร้างภาพ
5	แสดงเป็นรูปภาพ
6	อื่นๆ.....

แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ (ต่อ)

หัวเรื่อง.....

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....

วันที่.../.../...

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่กำหนดให้ ตามลักษณะที่ปรากฏ

ลำดับ	ลักษณะพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์	นักเรียนคนที่				
		1	2	3	4	5
	<u>ลักษณะการระบายสี</u>					
1	ใช้สีเดียวทั้งภาพ
2	ใช้หลายสี
2.1	- หลายสีแยกกัน
2.2	- หลายสีผสมกันบางส่วน
2.3	- หลายสีผสมปนเปทั้งหมดเหมือนโคลน
3	อื่นๆ.....
	<u>ขั้นพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ</u>					
1	ขั้นเริ่มแรก (Initial)
2	ขั้นละเลงสี (Smearing)
3	ขั้นมีจุดมุ่งหมาย (Purpose)
4	ขั้นเป็นรูปภาพ (Pictorial)
5	อื่นๆ.....
	<u>การวาดภาพคน</u>					
	<u>A รูปแบบของภาพคน</u>					
1	แบบภาพนามธรรมที่มีแต่หน้าตา
2	แบบมันดาลัต
3	ภาพคนที่เกิดจากความพยายาม
4	ภาพคนที่มีลักษณะใกล้เคียงความจริง
5	คนที่ถูกปิดล้อม

แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ (ต่อ)

หัวเรื่อง.....

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....

วันที่.../.../...

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่กำหนดให้ ตามลักษณะที่ปรากฏ

ลำดับ	ลักษณะพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์	นักเรียนคนที่				
		1	2	3	4	5
6	คนที่ไม่มีแบบฉบับ
7	อื่นๆ.....
B ส่วนต่างๆของภาพคนที่ปรากฏ						
1	ศีรษะ
2	ผม
	- การขีดเขียนบนศีรษะ
	- มีลักษณะเป็นผมชัดเจน
	- แบบอื่นๆ.....
3	ฟัน
4	หน้าตา
	- แบบที่เกิดจากการผสมผสาน
	- แบบเป็นภาพหน้าตา
	- แบบอื่นๆ.....
5	หู
	- อยู่ด้านข้างศีรษะ
	- อยู่ด้านบนศีรษะ
	- แบบอื่นๆ.....
6	ลำตัว
	- แบบปกติ
	- แบบไม่ปกติ
	- แบบอื่นๆ.....

แบบวิเคราะห์ภาพระบายสีด้วยนิ้วมือ (ต่อ)

หัวเรื่อง.....

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....

วันที่.../.../...

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่กำหนดให้ ตามลักษณะที่ปรากฏ

ลำดับ	ลักษณะพัฒนาการการระบายสีด้วยนิ้วมือ ตามทฤษฎีของ โรดา เคลลอร์ก์	นักเรียนคนที่				
		1	2	3	4	5
7	แขน
	- แบบเส้น
	- แบบเป็นรูปร่างปกติ
	- แบบปีก
	- แบบอื่นๆ.....
8	ขา
9	มือ
10	เท้า
11	ส่วนอื่นๆที่ปรากฏ.....
					
					
					
					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพบรรยากาศในการระบายน้ด้วยมือ

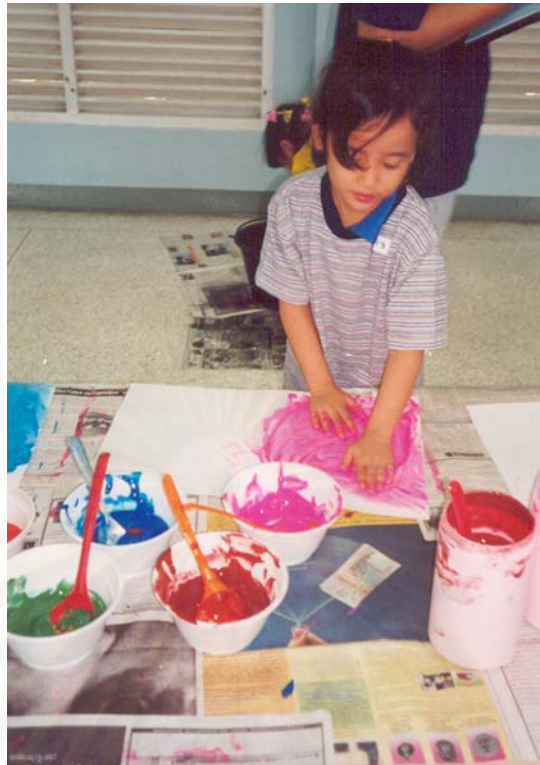
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 บรรยายภาคในการมอบหมายงาน

ภาพที่ 2 บรรยายภาคในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

ภาพที่ 3 การใช้มือทาสีบนกระดาษให้ทั่วก่อนการวาดภาพ

ภาพที่ 4 แสดงการลบภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

ภาพที่ 5 บริเวณที่จัดไว้สำหรับล้างมือระหว่างการทำงานภายในห้อง

ภาพที่ 6 การวาดภาพในการระบายสีด้วยนิ้วมือ

ภาพผลงานในการระบายนี้วมือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 ภาพตัวเอง (เด็กผู้ชาย) กำดั่งยื่นดูดอกไม้ในกระถาง ลักษณะการระบายหลายสีผสมปนเป้ทั้งภาพเหมือนโคลน ภาพคนเป็นแบบใกล้เคียงความจริง มีหู หน้าตา คิ้ว ผมชัดเจน ปลายแขนวาดเป็นหยักเพื่อแสดงเป็นมือ และมีการแสดงรายละเอียดโดยวาดกลมๆเป็นกระดุมเสื้อ

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะการระบายหลายสีผสมกันบางส่วน

ภาพที่ 3 ภาพตัวเองกำลังเดินเล่นกับแม่ ในภาพมีดอกไม้ ก้อนเมฆ และดวงอาทิตย์
ลักษณะการระบายหลายสีแยกกันโดยระบายตามแนวตั้ง ภาพคนมีรูปแบบมันดาลาล์ด
และใกล้เคียงความจริง ลำตัวแบบปกติ มีมือ ขา และเท้า

ภาพที่ 4 ภาพตัวเองนั่งอยู่ในรถ มีลักษณะการระบายด้วยสีเดียว คนในภาพมีรูปแบบที่
ถูกปิดล้อม และมีลักษณะใกล้เคียงความจริง ซึ่งเด็กแสดงออกตามการรับรู้และแก้ปัญหาในการ
แสดงออกโดยวาดภาพแบบ เอ็กซ์เรย์ (x-ray) และ ภาพคนในภาพนี้มีแขนแบบปีก

ภาพที่ 5 ภาพคนที่มีลำตัวแบบปกติ ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้น และ แขน ขา เป็นเส้นเช่นกัน

ภาพที่ 6 ภาพคนจับมือกันและกำลังเดินเล่นบนบงภูเขา ภาพคนมีรูปแบบใกล้เคียงความจริง และคนที่ 2 จากซ้าย ปรากฏผมแบบการขีดเขียนบนศีรษะ หน้าตาชัดเจน และลำตัวแบบปกติ ไม่ปรากฏ หู มือและเท้า

ภาพที่ 7 ภาพคนที่ไม่มีแขน และไม่มีการวาดภาพตกแต่ง

ภาพที่ 8 คนในภาพมีรูปแบบมันดาลัส และมีแขนแบบปีก รอยหยักที่แขน 2 หยัก แสดงเป็นนิ้วมือ ลำตัวแบบปกติมีเส้นเอวแบ่งท่อน บน-ล่าง และมีเท้า

ภาพที่ 9 ภาพคนที่ไม่มีขา เนื่องจากภาพคนมีขนาดใหญ่เต็มพื้นที่ ทำให้ด้านล่างติดขอบกระดาษ ภาพมีรายละเอียดชัดเจน มีขนตา และมีกระดุมเสื้อ มีการวาดตกแต่งภาพโดยวาดภาพ นก (บนซ้าย) ดวงอาทิตย์ ลูกโป่งลอยบนท้องฟ้า (บนขวา) และดอกไม้

ภาพที่ 10 ภาพคนสวมรองเท้าส้นสูง แสดงลักษณะทรงผมที่แตกต่างระหว่าง เพศชายและหญิง

ภาพที่ 11 ภาพคนที่มีลำตัวแบบปกติ แบบแสดงเส้นรอบนอก (out line) ซึ่งเด็กมองภาพรวมของร่างกาย ไม่ใช่การวาดโดยนำส่วนต่างๆของร่างกายมาวาดต่อกัน และปรากฏรูปแบบที่เป็น การขีดเขียนบนสีระะในภาพคนด้านซ้าย (สีชมพู)

ภาพที่ 12 ภาพตัวเด็กเองกับเพื่อนกำลังว่ายน้ำ และสวมหมวกบนสีระะ ภาพคนมีรูปแบบมันดาลัต และมัลักษณะใกล้เคียงความจริง

ภาพที่ 13 ภาพคนที่แสดงท่ายืนโดยมีมือไขว้หลัง

ภาพที่ 14 ภาพคนผู้หญิงแสดงท่ากำลังถือกระเป๋าอยู่ในมือ และยืนดูดอกไม้
มีกระต่าย 1 ตัว อยู่ด้านขวา

ภาพที่ 15 ใช้สีเขียวระบายตามแนวนอนด้านล่างเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะพื้นหญ้า

ภาพที่ 16 ภาพตัวเองกำลังว่ายน้ำ โดยใช้เส้นตรงที่ลากแนวตั้งกันบริเวณที่เป็นบนบก (ด้านซ้าย)และในน้ำ (ด้านขวา) ส่วนภาพวงกลมเล็กๆคือ ฟองอากาศในน้ำ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว วริยา ลีละธิตี เกิดวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2518 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา
ครุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา เกียรตินิยมอันดับ 2 จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2540 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย